ALEXANDRA DAVID-NÉEL (1868 – 1969) a fost o exploratoare franco-belgiană. După o scurtă carieră de solistă de operă şi jurnalistă, a început să studieze religiile orientale. A scris peste 30 de cărţi despre aceste religii şi jurnale de călătorie. La Editura Folirom au mai apărut *în inima Munţilor Himalaya* (2014), *Mistici şi magicieni în Tibet* (2014), *India în care am trăit* (2014), *Călătoria unei parizience în Lhasa* (2014), *Lampa înţelepciunii* (2014) şi *Itinerariul unui lama şi cele cinci înţelepciuni* (împreună cu Lama Yongden, 2015).

Alexandra David-Néel, Le sortilège du mystère. Faits étranges et gens bizarres rencontrés au long de mes routes d Orient et d Occident

Copyright © Librairie Plon, 1972 Ail rights reserved

© 22015 by Editura POLIROM, pentru ediţia în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace şi sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: e iStockphoto.com/Knighterrant, e Ivaning/Dreamstime.com www.*polirom.ro*

Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4,

040031, O.P. 53
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
DAVID-NÉEL, ALEXANDRA
Vraja misterului: fapte neobişnuite şi personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident / Alexandra David-Néel; trad.: Giuliano Şfichi.
— Iaşi: Polirom, 2015
ISBN: 978 – 973 – 46 – 5318 – 8
I. Şfichi, Giuliano (trad.)
294.321
Printed in ROMANLA
ALEXANDRA
DAVID-NEEL
Vraja misterului
Fapte neobişnuite şi personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident
Traducere de Giuliano Şfichi
POLIROM
2015
Introducere
Puterea de amăgire a „Insulelor preafericiţilor” este şi astăzi la fel de mare. Extinderea cunoştinţelor noastre geografice a eliminat mitul ţinuturilor paradiziace şi nimeni nu le mai caută contururile materiale în mijlocul oceanelor, însă dorinţa de a ajunge pe domeniul misterios inaccesibil vulgului, căutarea înfrigurată a unor revelaţii esoterice nu au încetat să obsedeze minţile contemporanilor noştri.

Aşa cum odinioară pelerini extaziaţi se îmbarcau pe mici vase şubrede şi, cufundaţi în visul lor, navigau spre zarea unde cerul se uneşte cu pământul ca pentru a ascunde privirilor taina unor imensităţi nesfârşit de îndepărtate, fără să vadă cum se stârneşte furtuna ameninţătoare, tot aşa, în zilele noastre, grupuri de halucinaţi urmează şarlatani sau pseudomagi groteşti care fac pe pontifii în zdrenţe de carnaval, înşelaţi de

promisiunea că vor ajunge, cu ajutorul acestor mistificatori, la ţărmurile unor „Insule ale preafericiţilor” spirituale.

La fel de patetici ca şi naivii lor înaintaşi, majoritatea acestor îndrăgostiţi de himere moderni sunt sortiţi şi ei să naufragieze.

În cursul călătoriilor mele am fost pusă în situaţia de a face dese incursiuni în această lume cu aspecte multiple, uneori neverosimile şi groteşti, alteori extrem de triste, a spiritiştilor, a ucenicilor ocultişti, a adepţilor unor secte secrete şi a practicanţilor unor rituri extravagante. În cartea de faţă îmi propun să schiţez câteva dintre „peisajele umane” pe care le-am întâlnit astfel. Poate că ea va reuşi să-i amuze pe unii dintre cititorii mei; pe alţii îmi doresc să-i poată lumina, căci urmărirea sinceră şi demnă de laudă a înaltelor ţeluri spirituale înseamnă parcurgerea unui drum anevoios, pe care eşti expus la multe greşeli.

I

Una dintre prietenele mele, aflată pentru o vreme în Anglia, îmi trimisese o revistă a cărei copertă de culoare albastru-deschis era decorată cu desene bizare. Revista era însoţită de o scrisoare. „Din moment ce te preocupă chestiunile religioase”, spunea ea, „vei putea parcurge cu plăcere *Gnoza supremă*, organ al unei secte de origine orientală, se pare. O cunoaşte şi Mrs. Morgan, pe care ai întâlnit-o la mine acasă”.

După câteva zile, profitând de o după-amiază însorită, am luat revista cu mine în Bois de la Cambre[1]. Aşezată pe o bancă, cu faţa spre peluza ce se întinde în faţa restaurantului „La Laiterie”, m-am apucat să frunzăresc *Gnoza supremă* şi să citesc, la întâmplare, fragmente de articole.

Conţinutul acestora corespundea simbolismului enigmatic al copertei ilustrate. Autorii lor se exprimau într-un jargon aparte, presărat cu termeni împrumutaţi din

1 Bois de la Cambre din Bruxelles este pentru bruxellezi echivalentul parcului Bois de Boulogne pentru parizieni. „Lăptăria” (n.tr.).

sanscrită şi din alte idiomuri exotice pe care nu le identificam. Mi-am spus că trebuie să fie un mod de exprimare „tehnic” al sectei, fiindcă mi-am adus aminte că unii pietişti obişnuiesc să folosească un stil special, pe care zeflemiştii îl numesc „jargon de Canaan”.

Pe de altă parte, dacă limba în care se exprimau colaboratorii *Gnozei* părea bizară, doctrinele pe care le prezentau, ba chiar le dezvoltau cu o siguranţă ultradogmatică, nu erau nici ele mai puţin stranii.

A trecut mult, foarte mult timp de atunci, dar revăd decorul ce mă înconjura la fel de clar ca şi cum abia aş fi plecat de acolo: soarele se strecura prin frunziş şi presăra gazonul cu pete de lumină ce alternau cu pete de umbră, eu, tânără de tot, aşezată pe o bancă, parcurgeam revista ţinută pe genunchi şi mă aud şi acum exclamând nu prea tare: „Oamenii ăştia sunt nebuni!”

Indiferent dacă erau nebuni sau nu, Destinul îi alesese ca să joace un rol în viaţa mea şi să mă introducă, observatoare simpatizantă, dar lucidă, în mulţimea pestriţă a pelerinilor care navighează, fără busolă, pe oceanul primejdios al fanteziilor şi visurilor.

Ulterior, prietena mea a părăsit Anglia, iar amabila Mrs. Morgan a continuat să-mi trimită nu numai *Gnoza supremă*, ci şi alte eşantioane dintr-o literatură asemănătoare.

Am aflat astfel şi că existau destul de multe mici Biserici cu tendinţe similare celor ale „Gnozei supreme”, care se lăudau toate că deţineau proprietatea exclusivă asupra unor învăţături esoterice a căror cunoaştere le deschidea iniţiaţilor accesul la sfere spirituale nebănuite de mulţimea profanilor.

Am observat şi că credincioşii din aceste diferite şcoli erau departe de a încerca sentimente de cordială fraternitate unii faţă de alţii.

N-am pierdut de altfel prea mult timp cu lectura ziarelor şi broşurilor pe care mi le trimitea Mrs. Morgan. Pe vremea aceea, eram absorbită de studiul istoriei şi al

doctrinelor sectelor gnostice. Erau nişte preocupări cel puţin neobişnuite la o fetiţă. Cei care cred în reîncarnările succesive ale uneia şi aceleiaşi entităţi spirituale, ale unuia şi aceluiaşi *ego* îşi vor putea imagina că în mica mea persoană retrăia un bătrân teolog care, drept pedeapsă pentru vreo greşeală, meritase neplăcuta decădere a unei reîncarnări feminine.

De fapt, într-o zi i-am prezentat în glumă această ipoteză unei femei fermecătoare, membră a Marelui Arcan, şi am avut surpriza să văd că o admite cu seriozitate. E adevărat că interlocutoarea mea afirma despre sine însăşi că regina Ciprului se reîncarnase în ea. Despre care regină a Ciprului era vorba? Identitatea acesteia rămânea neclară.

Există, de altfel, mai multe feluri de a înţelege reîncarnarea, iar unele dintre ele sunt perfect rezonabile.

În orice caz, aşa cum din naştere sunt exploratoare şi încă din copilărie am tot evadat întruna, nerăbdătoare să descopăr ce se afla dincolo de limitele impuse vederii mele – poarta grădinii, cotul drumului sau zidul format de orizont tot aşa, de mic copil, am fost curioasă în privinţa credinţelor religioase. Nu mă îndoiam că erau de o importanţă indiscutabil primordială. Trebuia să le inventariez, să le găsesc sensul, să le discut temeiul în forul meu interior. Nu mă amăgeam în privinţa întinderii sau forţei capacităţilor mele intelectuale în timp ce mă consacram acestei activităţi neobişnuite, dar eram deistă în felul meu şi, ca să discern adevărul, mă bizuiam întru totul pe o revelaţie de la Dumnezeu, în faţa căruia – spuneam eu – o furnică şi un elefant, cel mai mare savant şi o fetiţă sunt egali ca importanţă şi ca insignifianţă. Fetiţa, fireşte, eram eu. Aveam pe atunci doisprezece ani.

Doisprezece ani… în marea grădină a unui pension, stau de vorbă cu o colegă de clasă, una aproape „mare”: paisprezece ani.

— Cum înţelegi tu Treimea, cele trei Persoane care sunt una?

— *Ei* zic că e o taină…

— Nu chiar o taină, de vreme ce *ei* au descoperit că sunt trei persoane.

— Cred că în America există oameni care zic că nu sunt trei persoane, ci una singură[2], afirmă fata de

Paisprezece ani, de altminteri nu foarte sigură de ceea ce spune.

— Ei bine, o să-ţi zic eu, reia copila de *Doisprezece ani*, acelaşi om poartă diferite nume după diferitele lucruri pe care le face; e plimbăreţ când se plimbă, e călător când călătoreşte, orator când rosteşte un discurs… înţelegi? Verbul, mai spune *Doisprezece ani*, nu înseamnă nicidecum verbele care sunt în cărţile de gramatică şi pe care le conjugăm.

— Nu, cu siguranţă, confirmă *Paisprezece ani*, adusă înapoi la teologie, fiindcă în Sfântul Ioan se spune: „*the Word*, Cuvântul”.

Paisprezece ani era americancă şi citea Biblia în engleză.

— „La început era Cuvântul”, declamă *Doisprezece ani*. Sora Marie-Hélène recită asta când agită un clopoţel peste tot prin casă, în zilele cu furtună. Zice că asta împiedică fulgerul să lovească. Crezi una ca asta?

— Nu.

Doisprezece ani se încăpăţâna în ideea ei.

— Atunci când Dumnezeu vorbeşte, e Verbul.

— Şi Sfântul Duh? întreabă fata mai mare.

— E atunci când Dumnezeu gândeşte…

— Posibil, conchide *Paisprezece ani*, ducându-se să se alăture grupului celor mai mari, care continuă să discute despre eleganţa şi culoarea rochiilor lor.

Doisprezece ani a rămas singură, meditând îndelung asupra problemei Treimii care l-a preocupat pe Sozzini[3] şi a pricinuit martiriul lui Şervet[4].

---

2 Unitarienii.

3 Lelio Sozzini (1525-1562), fondator al doctrinei antitrinitare.

4. Pădurea înflorită’’ (n.tr.).

Din capela din apropiere, orga revărsa în grădină o armonie de sunete lente şi grave: era ora slujbei zilnice.

În pensionul acela confortabil şi desuet, eram cinci „eretice”, scutite, conform dorinţei părinţilor noştri, de obligaţia de a asista la slujbele religioase. Patru dintre noi, străine, se aflau în acel aşezământ pentru a învăţa franceza; cât despre mine, prezenţa mea era motivată de raţiuni mai materiale.

Pe la vreo zece ani, avusesem un fel de criză de anemie uşoară, care o îngrijorase totuşi pe mama mea. Era de origine nordică şi, pentru ea, fetiţele olandeze sau scandinave trebuiau obligatoriu să aibă obrajii roşii şi bucălaţi; or, ai mei păleau.

„Scoateţi-o din pension, unde e izolată printre fetişcane mai mari decât ea”, o sfătuise medicul, „duceţi-o într-un aşezământ unde va fi înconjurată de multe fetiţe. Emulaţia pe care o va încerca mâncând la masă cu ele îi va stimula apetitul. Asta-i tot ce-i trebuie”.

Avea dreptate, şi niciun aşezământ n-ar fi putut fi o alegere mai bună pentru a realiza acel soi de cură decât mănăstirea „Bois Fleuri”*, unde fetiţele erau îndopate cu conştiinciozitate de şapte ori pe zi, de teamă ca, potrivit expresiei belgiene, „să nu se simtă slabe”.

Aşa se face că, dintr-un pension protestant, trecusem într-o mănăstire.

Datorită relaţiilor pe care le aveam cu tovarăşele mele „eretice”, două englezoaice, o americancă şi o nemţoaică, aflasem acolo despre existenţa unor doctrine diferite în sânul creştinismului.

Crescând în vârstă şi în curiozitate, m-am consacrat studierii acestor diverse doctrine. De aceea, atunci când am făcut cunoştinţă cu „Gnoza supremă”, diverse alte „gnoze” îmi deveniseră deja familiare.

Şi uite-aşa, aceste motive felurite m-au adus la Vlissingen, nu că aş fi avut ceva de făcut în acel plăcut oraş olandez, ci pentru că voiam să mă îmbarc spre Anglia şi alesesem portul acela ca să-mi „lungesc” călătoria.

Oriunde m-aş duce, aleg întotdeauna itinerarele cele mai lungi, fiindcă îmi place să călătoresc, să contemplu ţinuturile şi, în consecinţă, de ce să nu fac această plăcere să dureze cât mai mult posibil? „Sosirile” îmi sunt întotdeauna neplăcute, mai puţin atunci când nu constituie decât o simplă haltă, preludiul unei noi plecări… Aşadar, în locul „ridicolei” traversări de o oră, de la Calais până la coasta engleză, îmi ofeream cele şapte ore pe mare de care te „bucurai” pe vremea aceea dacă plecai din Vlissingen.

Întrucât vasul pleca în cursul dimineţii, trebuia să-mi petrec noaptea în Vlissingen şi, cum încă nu mi se părea că venise momentul să mă culc, mă plimbam de-a lungul cheiurilor. Nu se înnoptase de-a binelea, formele nu erau încă acoperite decât de un văl de umbră ce avea să se îngroaşe treptat. Doar rari trecători ce se grăbeau către casele lor se iveau în răstimpuri din întuneric pentru a se afunda din nou în beznă în clipa următoare. O pace inefabilă pusese stăpânire pe mine, mă simţeam minunat de singură. Dintre toţi cei care mă cunosc, îmi spuneam, niciunul nu ştie că sunt aici, pe acest chei, în Olanda, iar dacă aş muri în clipa asta, nimeni n-ar şti cine sunt. Această singurătate, pe care mi-o imaginam absolută, răspândea în mine valuri de fericire. Elanurile cele mai exaltate ale misticilor pot oare să egaleze starea aceea de calm infinit în care orice agitaţie fizică sau mentală a dispărut şi în care viaţa curge lin, fără să se fragmenteze în senzaţii sau idei, fără alt gust decât cel al existenţei?

Totuşi, a doua zi, pe puntea vasului, cu faţa biciuită de vântul aspru şi înviorător al Mării Nordului, mintea a început din nou să-mi lucreze şi mă amuzam deja imaginându-mi ce ipoteze mă aşteptau, căci aveam să iau contact acum cu specia ciudată a adepţilor „Gnozei supreme”.

Deoarece hotărâsem să fac o călătorie în Indii, consideram că era potrivit să mă pregătesc pentru ea printr-o cunoaştere curentă şi foarte completă a limbii engleze, pe care nu o stăpâneam încă la perfecţie. O

şedere în Anglia se impunea aşadar.

Foarte amabila Mrs. Morgan, avertizată în legătură cu intenţiile mele, mă informase că prietenii ei din „Gnoza supremă” aveau la Londra un fel de club pentru membrii societăţii lor. Clubul cuprindea, pe lângă săli de întrunire, de conferinţe şi de bibliotecă, şi nişte camere rezervate membrilor Societăţii. Dacă doreau, aceştia puteau lua masa chiar acolo, preţul pensiunii era modic.

Mrs. Morgan s-a oferit să mă prezinte Societăţii în vederea înscrierii. Pentru a fi primit în sânul acesteia, era suficient să aderi la obiectivul ei: formarea unei confrerii de persoane ce se consacrau studierii diferitelor religii şi filosofii, îndeosebi a celor din Orient. Obiectiv excelent şi la care puteam să subscriu fără rezerve. Mrs. Morgan a transmis cotizaţia mea şi a solicitat pentru mine favoarea de a ocupa una dintre camerele clubului. Tocmai erau două libere. Una dintre ele mi-a fost repartizată şi am fost informată că mă voi putea instala acolo de cum voi sosi.

Era noapte când am coborât din tren în gara Victoria. Neavând încredere în pronunţia mea engleză, scrisesem adresa clubului pe o bucăţică de hârtie, cu intenţia să o dau unui birjar ca să mă ducă în siguranţă la destinaţie. Nu făcusem însă nici trei paşi pe peron cu bucata mea de hârtie în mână, când un tânăr înalt s-a apropiat de mine.

— Sunteţi domnişoara David? m-a întrebat el. O să mă ocup de bagajele dumneavoastră şi vă voi conduce imediat la prietenii noştri. Mrs. Morgan vă roagă să o scuzaţi, locuieşte destul de departe de aici şi n-a putut veni să vă aştepte la o oră atât de târzie. Vă veţi întâlni mâine cu ea.

I-am mulţumit, încântată să scap de dificultăţile pe care mi le-ar fi cauzat probabil cunoaşterea mea foarte rudimentară a limbii engleze.

Tânărul se prezentase: Mr. Ward.

L-am revăzut ulterior de mai multe ori şi, de departe, am fost martoră la lenta şi trista sa decădere.

James Ward, după cum am aflat mai târziu, studiase

la Oxford; era un om cultivat, dintr-o familie înstărită. Spre nefericirea lui, întâlnise unul dintre marii pontifi ai „Gnozei supreme” şi fusese influenţat de el în asemenea măsură încât renunţase la o carieră universitară onorabilă pentru a se consacra în întregime unor cercetări de tip ocult. A editat rând pe rând mai multe reviste, mai întâi în numele Societăţii „Gnozei supreme”, apoi independent de ea, căci convingerile lui se îndepărtaseră de opiniile considerate ortodoxe şi intangibile în sferele conducătoare ale Societăţii.

Toată averea personală i s-a topit în cursul întreprinderilor sale. Atunci când, mulţi ani mai târziu, l-am revăzut pentru ultima oară la Londra, mi s-a părut un fel de epavă, distrus fizic de alcoolism şi de droguri, iar după aspectul hainelor sale, într-o situaţie apropiată de mizerie. Am aflat că organizase un soi de şcoală de cunoştinţe oculte care reunea două-trei duzini de doamne în vârstă. Acestea trebuiau să plătească o taxă de înscriere ca să fie admise la cursul lui. Mai multe uitau să-şi achite datoria şi, la sfârşitul conferinţelor, instructorul putea fi văzut coborând de pe estradă şi, cu mâna întinsă, amintindu-le auditoarelor uituce de omisiunea lor.

Dar, când ne-am întâlnit la Victoria Station, tristul său viitor era încă bine ascuns după zidul de nepătruns al zilelor ce aveau să vină, iar eu am ajuns cu trăsura la clubul „Gnozei supreme” în compania unui tânăr fermecător, amabil şi sprinten.

În întuneric, n-am putut să observ aspectul exterior al casei. Am distins doar grădina ce o înconjura. O doamnă la vreo patruzeci de ani m-a întâmpinat cu amabilitate. Era înaltă, îmbrăcată într-o rochie amplă de culoare cenuşie, vaporoasă şi cu mâneci largi, pe care se reliefau mai multe ornamente: broşe sau medalii care puteau fi nişte însemne. Mr. Ward mi-a prezentat-o: Mrs. Grant, vicepreşedintă a Societăţii. I-am mulţumit pentru onoarea pe care mi-o făcea întâmpinându-mă ea însăşi. Mrs. Grant mi-a răspuns printr-un zâmbet. I-a urat noapte bună lui Ward, care s-a

retras, şi m-a poftit s-o urmez spre camera ce-mi era destinată.

— Probabil eşti obosită, mi-a spus ea, ai să te culci repede; totuşi, dacă ţi-e foame, camerista ţi-a pus pe masă o gustare. Îţi doresc noapte bună. Micul dejun, mâine dimineaţă, e la ora 8.

Încă un zâmbet şi dispăru.

Eram în sălaşul „Gnozei supreme”, destul de năucită că mă aflam acolo.

De cum ajunsesem în cameră, atenţia îmi fusese atrasă de două deschizături de dimensiunile unor uşi vitrate mari şi înalte, amândouă mascate de un stor negru tras astfel încât să pară un panou la fel de uniform ca aspect precum o suprafaţă de lemn neted dat cu lac negru.

Panouri sau storuri, petele acelea mari şi întunecate care ieşeau în evidenţă pe albeaţa peretelui prezentau un aspect insolit, puţin cam neliniştitor. Văzusem ceva asemănător la carmelite. Capela lor, albă toată, le era deschisă vizitatorilor pioşi ce doreau să intre ca să se reculeagă. Guvernanta care administra casa părinţilor mei se ducea deseori acolo şi, când eram în vacanţă, mă luase şi pe mine de mai multe ori. În capătul acelei capele, de fiecare parte a altarului, un grilaj înalt dublat de o perdea neagră separa porţiunea de capelă deschisă publicului de cea rezervată călugăriţelor ce trăiau în izolare.

Deja înclinată către meditaţie, nu o dată mă cufundasem în visare în faţa misterului acelor mari deschizături închise de grilaje şi de un întuneric de nepătruns. Guvernanta se călugărise până la urmă în mănăstirea cu pricina, iar eu mă duceam din când în când să o vizitez. Într-o zi s-a întâmplat chiar ca maica stareţă, înduioşată pesemne de vârsta mea fragedă, să mă cheme de cealaltă parte a „îngrăditurii” ca să-mi dea o gustare şi să se amuze de sporovăială mea de fetiţă. Camerista ce mă însoţea n-a fost poftită să mă urmeze; nişte călugăriţe care se ocupau cu treburile gospodăreşti în mănăstire au ospătat-o separat.

Incursiunea mea dincolo de misterul tulburător al grilajelor şi al vălurilor funebre m-a lăsat foarte deziluzionată. Văzută din capela călugăriţelor, partea cealaltă a acelei frontiere de umbră nu mai avea nimic halucinant. Nu înfăţişa decât nişte vulgare cearşafuri de bumbac, foarte mari, dar identice cu cele care se atârnă în garderobe ca să apere hainele de praf şi de lumina prea puternică.

Nici carmelitele nu semănau cu ideea pe care mi-o făcusem despre ele luându-mă după fecioarele cu atitudini hieratice pe care le văzusem, printre răzoare de crini, în vitraliile vechilor catedrale. Gazdele mele nu se deosebeau de compatrioatele lor laice, flamande cumsecade cu obraji trandafirii, ale căror forme durdulii umflau veşmântul monahal de dimie şi în a căror grădină ţărănească, în loc de crini, creşteau verze.

Nu trebuie să te apropii de mister dacă vrei ca vraja lui să nu se risipească.

Mi-am rărit vizitele la fosta mea guvernantă şi n-am mai intrat niciodată în capelă ca să contemplu grilajele îndoliate.

De pe atunci devenisem „om mare”. Deschizăturile acoperite cu văluri negre care întrerupeau uniformitatea unuia dintre pereţii camerei mele nu-mi inspirau niciunul dintre sentimentele trăite altă dată la carmelite. Îmi stârneau doar curiozitatea. Ce ascundeau perdelele acelea? Primul meu impuls a fost să le dau în lături. N-am reuşit; erau făcute dintr-un fel de pânză ţeapănă şi nu erau prevăzute cu inele ce alunecă pe o vergea precum cele ale oamenilor cumsecade neiniţiaţi în *gnoză* pe care îi frecventasem până atunci. Am încercat să ridic cu vârful degetului un colţ al ţesăturii ce părea să adere la perete. Prin micul spaţiu astfel obţinut ar fi trebuit să poţi arunca o privire dincolo de perdea, dar ochii mei n-au întâlnit decât întuneric.

Acest incident ridicol nu-mi astâmpărase curiozitatea; îmi veneau nişte idei fantastice. Ce stranii

închipuiri puteau încolţi în minţile colaboratorilor revistei „Gnozei supreme”!

Citisem că în Evul Mediu, în unele societăţi secrete, cei care doreau să fie primiţi în sânul acestora erau supuşi unor probe neobişnuite în cursul cărora se încerca sperierea lor cu mijloacele cele mai extravagante. Oare gazdele mele n-or fi având obiceiul să folosească şi ele aceleaşi mijloace împotriva celor care le cer ospitalitate?… Acele panouri întunecate, în spatele cărora privirea mea nu întâlnise decât bezna, nu aveau oare să lase să treacă, de îndată ce voi fi adormit, vreo procesiune carnavalescă de fantome? Această presupunere mi se părea ridicolă. Totuşi, în anumite medii trebuie să te aştepţi la orice. Cu toate acestea, aveam să mă culc; eram obosită, iar „micul dejun anunţat pentru ora 8” nu-mi îngăduia să rămân până târziu în pat. Din precauţie, voi păstra la îndemână o lanternă, iar dacă o fantomă ar îndrăzni să-mi intre în cameră, voi îndrepta fasciculul luminos asupra ei, râzând în hohote.

Camera mea era mare; mobilierul ei consta într-un pat îngust, un dulap, o masă de scris, o măsuţă de toaletă, două scaune şi un fotoliu.

Problema perdelelor negre fiind momentan dată deoparte, atenţia îmi rămânea atrasă de un tablou mare într-o tonalitate albastru-deschis, agăţat deasupra patului. Nu prea distingeam subiectul, care se ghicea printr-o ceaţă albă sau printr-un lichid translucid… Poate era un peisaj submarin. Câteva scoici cu forme bizare, actinii şi stele de mare stilizate în mintea artistului – poate era vorba de lotuşi – zăceau pe un sol nisipos. O examinare mai îndelungată îţi permitea să distingi nişte personaje: erau îmbrăcate în veşminte ample şi lungi ce măturau pământul, iar aripile lor indicau că erau îngeri. Erau trei la număr: două dintre ele stăteau aplecate în poziţia unor oameni care culeg flori. Voiau oare să facă buchete din flora adâncurilor oceanice?… Era vorba, pesemne, de un simbol căruia trebuia să-i pătrunzi sensul. Totul trebuia să

aibă un sens în acel tabernacul al unei „Gnoze supreme”.

Însă misterul perdelelor negre îmi epuizase, pentru moment, posibilităţile de a manifesta curiozitate. N-am încercat să descifrez enigma tabloului, m-am culcat şi am adormit numaidecât.

O cameristă m-a trezit la 7 dimineaţa, cu o ceaşcă de ceai şi un biscuit. Acţionând un mecanism pe care nu-l observasem în ajun, a ridicat perdelele misterioase şi a descoperit două uşi cu geamuri ce dădeau spre o grădină umbroasă. Înălţimea excesivă a acestor uşi venea din faptul că deasupra lor se afla încă o suprafaţă vitrată, iar întunericul pe care-l întrezărisem prin spaţiul infim creat de degetul meu între perdea şi stolerie era bezna care domnea în grădină, în toate astea nu era nicio vrăjitorie.

Am fost dezamăgită? N-am avut timp să mă întreb. Slujnica mi-a spus şi ea că *breakfas*tul va fi servit la ora 8 şi, cu un gest, m-a poftit să ies din cameră şi să o urmez. În prag, mi-a arătat o uşă ce dădea spre un coridor, spunându-mi: „*Bathroom*”[5]. Am înţeles că o voi împărţi cu o doamnă, vecina mea de cameră. Un mic dreptunghi de carton fixat pe uşa sălii de baie anunţa: „ora 6: 30 Miss Holmwood, ora 7 Miss David”.

La ora 8 fix, un gong chemă oaspeţii în sufragerie. Eram vreo zece. Vicepreşedinta pe care o întâlnisem în ajun mi-a indicat un loc la masa comună şi m-a informat că fiecare trebuia să-şi ia o mică tavă şi să se servească de la un bufet pe care erau aranjate diferitele feluri de mâncare ce compuneau micul dejun.

Cina frugală din noaptea precedentă nu-mi astâmpărase foamea; m-am servit din belşug şi m-am dus la locul meu. Când mi-am pus în faţă tava încărcată cu farfurii pe care le umplusem am observat că eram privită cu atenţie. Păream un căpcăun abominabil în mijlocul unei adunări de candidaţi la starea eterică de spirit pur.

Ulterior mi s-a spus că hrana preşedintei Societăţii, aflată pentru moment în călătorie, consta într-o duzină de

5 Baie.

migdale pe zi, iar uneori în două portocale. Am înclinat să mă îndoiesc de această minune, ca şi de sobrietatea anormală a celor împreună cu care luam masa. Ce rezerve alimentare vor fi ascuns în taina odăilor lor… Aspectul fizic al celor mai mulţi dintre ei nu vădea nicio ajunare.

Ceea ce făcea ca viaţa să fie plăcută în clubul „Gnozei supreme" era buna-cuviinţă desăvârşită a membrilor săi şi discreţia lor extremă. Ieşeai, intrai, rămâneai în cameră sau te instalai în bibliotecă fără ca nimeni să se intereseze vreodată de motivele tale. Casa era tăcută, locatarii săi circulau prin ea cu paşi înăbuşiţi, părând cufundaţi în cugetări adânci.

Biblioteca mă încânta. Era mare şi conţinea numeroase traduceri de lucrări filosofice şi religioase din

India şi din China. Îmi era greu să mă smulg din lectura lor. O altă secţiune a bibliotecii cuprindea operele „Instructorilor" sectei şi pe cele ale unor autori din vechime care tratau despre metafizică, filosofie, astrologie, alchimie etc. în această ultimă secţiune îşi aveau principala sursă de inspiraţie internii clubului şi mulţi dintre membrii săi care nu locuiau în clădire, dar veneau acolo frecvent.

Mi se părea că cei care ar fi venit la club în căutare de fenomene supranormale ar fi fost dezamăgiţi. Poate că mă aflam de prea puţin timp acolo ca să fiu suficient de informată în această privinţă. În orice caz, zilele şi serile se scurgeau liniştit. În bibliotecă, bărbaţi şi femei citeau şi luau notiţe în tăcere, fumând fără oprire.

Sala era plină de un fum albăstrui care, alungat de curentul de aer provocat fie de uşă, fie de deplasările încolo şi-ncoace ale cititorilor, se răsucea în volute lente de la un capăt la altul al lungii încăperi.

Beţigaşe de tămâie ce ardeau pe o etajeră îşi amestecau parfumul exotic cu mirosul tutunului blond din Orient – adepţii „Gnozei supreme" nu fumau decât ţigări turceşti sau egiptene –, iar atmosfera datorată acestui amestec devenea aproape asfixiantă.

În fiecare după-amiază ieşeam cu o tânără pe care o angajasem ca să-mi exersez engleza vorbită şi în fiecare seară mă regăseam, cu o carte în mână, în captivanta bibliotecă.

Locuiam la clubul „Gnozei supreme” de ceva mai bine de o lună când, într-o zi, vicepreşedinta Societăţii se opri în faţa mea după micul dejun.

— Am o veste pentru dumneata, îmi spuse ea. Avem printre ai noştri un compatriot de-al dumitale, un artist. A fost să picteze în Scoţia, dar se întoarce diseară. îl vei vedea mâine dimineaţă.

— Voi fi fericită să fac cunoştinţă cu el, am răspuns.

„Ce poate căuta un pictor, mai ales un francez, la «Gnoza supremă»?”, mă întrebam eu, „şi care poate fi genul lui de pictură?”. Probabil îngeri care culeg scoici, precum cei pe care-i contemplam în fiecare seară, întinsă în pat. Am presupus că pictorul cu pricina era un domn în vârstă şi puţin ţicnit.

Pronosticurile mele s-au dovedit a fi false. A doua zi dimineaţă, în momentul în care am intrat în sufragerie, vicepreşedinta a venit către mine conducând un tânăr cu înfăţişare elegantă şi mi l-a prezentat.

— Domnul Jacques Villemain, artist parizian, a spus ea.

De la primele sale fraze, am priceput că acel compatriot al meu era ceea se numeşte un „băiat de familie bună”. Cum ne aflam destul de departe unul de altul la masă, ne-am înţeles să mergem să discutăm în galerie, după micul dejun. Aceasta era un lung pasaj vitrat care se întindea de-a lungul unei întregi laturi a clădirii şi servea drept sală de întrunire, căci conversaţiile erau interzise în bibliotecă.

Dl Villemain mi-a spus că era peisagist şi elev al Şcolii de Arte Frumoase. A început o dizertaţie despre modul de a prezenta peisajele, despre modul de a le vedea sau, mai curând, de a le percepe în realitatea lor intimă şi secretă, care nu este câtuşi de puţin cea pe care o zăreşte

vulgul.

Nefiind competentă în materie de pictură, m-am interesat mult mai mult de personalitatea interlocutorului meu decât de tablourile lui. Nu avea nimic din pictorul ucenic tradiţional şi dădea impresia că era un *gentleman* în toată rigoarea termenului englezesc. Cu greu ţi-l puteai imagina participând la extravaganţele nebuneşti de la Bal des Quat zarts, pe care nu le cunoşteam, bineînţeles, decât din auzite.

L-am urmărit cu atenţie în zilele ce au urmat. Părea meditativ, foarte preocupat şi semăna cu siguranţă din ce în ce mai puţin cu un tânăr artist parizian. Atitudinea lui gânditoare şi concentrată te-ar fi făcut mai degrabă să crezi că se pregătea să intre în ordinul carmeliţilor sau în cel al cartuzienilor.

L-am întrebat cu timiditate despre religia lui.

Era catolic?

— Nu, mi-a răspuns el ironic, misticismul lor nu e decât un sentimentalism plângăreţ, cu totul de suprafaţă: „darul lacrimilor”. Dar arta lor! continuă el. Păpuşile acelea pe care le cocoaţă pe altare!...[6]

Compară-i cu Primitivii din muzeele noastre. Pânzele astea emană credinţă, spiritualitate, pe când imageria bigotă actuală!... Mi-l închipui foarte bine pe Iisus ca pe un profet, un iluminat în zdrenţe colbuite, bătând drumurile Galileei, dar Hristosul lor în robă măturând pământul, albă, imaculată, coafat artistic cu bucle lungi ca o cochetă de pe timpul domniei lui Ludovic-Filip!... N-au înţeles nimic! Iisus trăia într-un vis... spunea lucruri nebuneşti, contrare oricărei evidenţe; Dumnezeu nu „hrăneşte” păsările, multe mor de frig şi de foame pe timpul iernii... ca şi mulţi oameni. Şi nu cei „blânzi vor moşteni pământul”, ci cei aprigi...

— La fel şi Cerul, se pare, am murmurat eu. Şi am citat: „Împărăţia cerurilor s-o ia prin străduinţă şi cei ce se

6 Balul celor Patru Arte, serbare carnavalescă organizată anual la Paris între 1892 şi 1966 (n.tr.).

silesc pun mâna pe ea”[7].

— E un citat? a întrebat tânărul pictor. Din cine?

— E din Sfânta Evanghelie după Matei.

— A! Citeşti Biblia. Eşti protestantă?

— De origine hughenotă.

Interlocutorul meu nu a insistat. Şi-a continuat ideea.

— Nu contează, zise el, dacă se înşela. (Vorbea despre Iisus.) Trăia într-un vis, dar era mare… L-au trădat… Ce crezi despre asta? mă întrebă el.

— Aşa se întâmplă întotdeauna, am răspuns. Toţi Maeştrii au fost trădaţi de aşa-zişii lor discipoli;

neputând să se ridice la înălţimea Maestrului, l-au făcut pe el să coboare la nivelul lor.

— Ştii, îmi zise pictorul, că aici, la Londra, există oameni care pretind că ei comunică direct cu Iisus şi primesc instrucţiunile lui?

— Spiritişti?

— Poate nu chiar exact: am auzit doar vorbindu-se despre ei, dar am putea să ne informăm, dacă te interesează.

— Mai vedem.

Pentru moment doream numai să văd ce picta parizianul acela, elev al Şcolii de Arte Frumoase, care distingea în peisaje aspecte ce scăpau facultăţilor vizuale ale muritorilor de rând.

Îmi spuse că mi-ar arăta cu dragă inimă câteva pânze. Aş accepta să merg să le văd la el în cameră în după-amiaza aceea? Nu voia să le aducă în galerie, dorind să le cruţe de examinarea şi criticile celorlalţi oaspeţi ai casei.

Oare obiceiurile englezeşti îi permiteau unei tinere să intre în camera unui tânăr? Nu eram suficient de informată în această privinţă şi nu voiam să şochez pe nimeni.

Dl Villemain mă linişti. Adepţii „Gnozei supreme” aveau vederi foarte largi, considerau absurde convenţiile

7 Matei XI, 12.

mondene, iar mintea lor era pură, aşa cum le şedea bine unor ocultişti.

— De altfel, încheie el, vom putea lăsa uşa deschisă.

Alt tânăr de vârsta lui poate că ar fi zâmbit rostind aceste ultime cuvinte, dar Villemain rămase impasibil; în mod vizibil, nimic frivol nu-i trecuse prin gând. Mintea lui era cea a ocultistului desăvârşit.

Lipsa mea de competenţă în materie de pictură nu-mi permitea să fac judecăţi asupra tehnicii compatriotului meu. Pânzele lui mi-au plăcut pur şi simplu, datorită unui anumit farmec care atrăgea foarte mult. Am încercat să disting dacă unele trăsături dezvăluiau ceea ce percepea artistul în spatele liniilor şi culorilor; încet-încet, mi se părea că discern forme care emanau din alte forme. În spatele desenului unui anumit copac sau al unora dintre ramurile lui transpărea o realitate subiacentă sau, mai exact, concomitentă. Copacul era om sau animal, zâmbea viclean sau râmjea cu răutate. Şi la fel se întâmpla cu toate elementele peisajului: pâraie, flori, stânci, munţi, toate manifestau o terifiantă dualitate a vieţii[8].

Una dintre pânze mi-a captat în mod deosebit atenţia. Reprezenta o stepă întinsă, acoperită de iarbă-

---

8ş i întortocheată manifestau dorinţa de a se apropia una de alta pentru a zdrobi între ele un trecător solitar, iar un felinar râmjea, pândind drama ce se anunţa. în alt tablou apăreau copaci ale căror ramuri răsucite se întindeau ca nişte tentacule de caracatiţă spre un cuplu care se odihnea la rădăcina lor, fără să conştientizeze pericolul ce-1 ameninţa. îmi aduc aminte mai ales de un fotoliu al cărui spătar înalt şi ale cărui braţe îl aşteptau - cu ce expresie de ură! - pe cel care s-ar fi aşezat. Ce supliciu îi rezerva oare ornamentul sculptat de deasupra spătarului?... Tagore nu crezuse că ar fi fost necesar să-i atribuie, fie şi abia schiţate, trăsături umane sau animale, şi totuşi acesta transmitea impresia unui cap la pândă. La fel stăteau lucrurile şi cu celelalte părţi ale mobilei; braţele nu erau altceva decât nişte braţe de fotoliu, însă curbate în aşa fel încât ghiceai că erau gata să-l întemniţeze pe imprudentul care s-ar fi aşezat între ele. în toate pânzele expuse, natura vegetală sau minerală, tot ceea ce, în jurul nostru, ni se pare inert, fusese înzestrată cu o viaţă interioară intensă, în întregime animată de ură faţă de umanitate. Oare ce putuse să perceapă acest clarvăzător?...

neagră, a cărei margine atingea malul unui lac, apoi dispărea, acoperită de o ceaţă uşoară din care răsărea, în depărtare, un pisc mov cu cuşmă de nea.

Mi se părea că artistul populase ierburile cu mici forme indistincte, care erau fire de iarbă-neagră şi, în acelaşi timp, *altceva* decât aceste simple fire. Şi m-am cufundat în cercetarea mea, înaintând în gând în stepă ca să cercetez, să ating…

Brusc, tabloul dispăru. Cu un gest prompt, Villemain îl luase şi-l întorsese.

— Ai grijă, îmi spuse el, o să intri.

— Să intru în ce?

— În peisaj; e periculos.

— O să vorbim despre asta altă dată. Să coborâm în galerie, e ora ceaiului; o să bem o ceaşcă, cu pâine prăjită.

Aş fi vrut să-l întreb ce anume înţelegea prin „a intra într-un peisaj” pictat pe o pânză, dar mi se părea prea puţin dispus să continue conversaţia în acest sens şi mă simţeam incredibil de obosită. Hotărât lucru, nu era sănătos să priveşti prea de aproape operele pictorilor adepţi ai „Gnozei supreme”, fie ei şi numai ucenici ocultişti.

Au trecut mai multe zile fără ca Villemain să reapară la masă. Plecase oare? Ezitam să mă informez în această privinţă fiindcă, aşa cum am arătat deja, membrii clubului se abţineau de la orice curiozitate în privinţa comesenilor. Totuşi, în cursul unei conversaţii cu bătrâna mea vecină de cameră, Miss Holmwood, am riscat o întrebare:

— Compatriotul meu, dl Villemain, pictorul, ne-a părăsit cumva? Nu-l mai vezi nicăieri.

— S-a retras, mi-a răspuns Miss Holmwood.

Retras. Acest termen evoca mănăstirea unde fusesem elevă internă. Şi călugăriţele de acolo „se retrăgeau” uneori, dar care era sensul acestui cuvânt la „Gnoza supremă”?

— E *probationer*, a adăugat interlocutoarea mea, în chip de explicaţie.

Nici explicaţia n-o înţelegeam mai bine. *Probationer* este un cuvânt englezesc care înseamnă candidat, novice supus la probe menite să-i descopere aptitudinile, capacităţile, înclinaţiile etc., în vederea admiterii într-o funcţie sau într-o societate, o congregaţie. Sensul său aplicat lui Villemain îmi scăpa; totuşi, am considerat că era abil să-mi ascund ignoranţa, ca să mă informez mai bine.

— Hm, hm! înţeleg, m-am mulţumit eu să zic.

— O să fie primit în Cercul secret, mi-a destăinuit Miss Holmwood cu glas scăzut, luând un aer misterios.

— Aha! am mai zis eu.

— E suficient de avansat ca să primească învăţătura de gradul I. Va lucra sub conducerea unui discipol nemijlocit al unuia dintre Instructorii noştri, a continuat bătrâna domnişoară.

Am încercat să îndrept conversaţia spre tablourile pe care mi le arătase Villemain.

— Prietenul nostru afirmă că în peisajele lui, sub forma aparentă a unor obiecte naturale, discerne alte linii, forme subtile cu neputinţă de perceput pentru majoritatea oamenilor.

— Da, exact, a confirmat Miss Holmwood. De îndată ce ochii noştri spirituali încep să se deschidă, ne dezvăluie acest aspect al lucrurilor.

Mi-am luat inima în dinţi şi am continuat.

— Miss Holmwood, examinând pânzele lui Villemain, am descoperit că amesteca în pictura lui figuri umane sau animale cu copaci şi stânci. Credeţi că el chiar le vede? Dacă crede în spirite, în zâne, în „duhurile” din copaci, din stânci şi din izvoare, de ce şi le imaginează într-o manieră antropomorfică? „Duhul” dintr-un copac nu are neapărat formă animală sau umană; poate să fie de altă esenţă, inimaginabilă pentru noi: poate să fie copacul însuşi.

— Ceea ce spui e corect dacă te gândeşti la zeităţile mitologice pe care păgânii le asociau odinioară cu natura. Într-adevăr, de ce hamadriadele sau naiadele semănau cu nişte fiinţe feminine? Dar nu e vorba de asta. Orice

existenţă umană, animală, vegetală sau chiar minerală are un dublu astral pe care îl percep doar iniţiaţii. Însă acest dublu, făcut din materie subtilă, deşi mulat mai ales pe formele obiectului material de care e legat, poate fi modelat prin acţiunea gândurilor care se leagă de el. Substanţa există, dar observatorul care o contemplă o vede sub o formă fie diferită, fie deformată de forţa propriei gândiri. Dl Villemain va fi instruit despre multe lucruri la Cerc, adăugă Miss Holmwood pe un ton de certitudine fermă. Şi spunând acestea, se despărţi de mine cu un zâmbet uşor condescendent.

Tot nu ştiam ce reprezenta pentru adepţii „Gnozei supreme" fenomenul intrării într-un tablou.

Au trecut câteva luni; din când în când o întâlneam pe Mrs. Morgan, care se afla la originea relaţiilor mele cu membrii „Gnozei supreme". Locuia într-o „periferie" destul de îndepărtată şi nu venea decât rareori la clubul nostru. De altfel, mai făcea parte din câteva societăţi, asociaţii sau grupuri şi, dacă ar fi fost să-i dau ascultare – sau dacă aş fi cedat curiozităţii mele –, mi-aş fi petrecut tot timpul vizitând capele ce adăposteau rituri neobişnuite, cercuri spiritiste, loji unde se propovăduiau sensul ascuns al *Cabalei*, doctrinele esoterice ale lui Iisus, Moise şi Buddha, învăţăturile iniţiatice egiptene şi tibetane, precum şi multe alte cunoştinţe admirabile şi absconse. Nu mă aflam însă la Londra ca să mă consacru unor anchete care să mă absoarbă despre cei ce păşesc alături a cu drumurile obişnuite ale ştiinţei şi filosofici, despre acei pelerini ce navighează către „Insulele preafericiţilor". Scopul meu era să mă perfecţionez în folosirea limbii engleze, pe care doream să o vorbesc şi să o scriu curent. De asemenea, frecventam cu asiduitate biblioteca de la British Museum, unde continuam studiul filosofiilor indiene. Totuşi, Mrs. Morgan mi-a prezentat diferite persoane ce făceau parte din una sau alta dintre aceste diverse organizaţii, mai ales membri ai Societăţii Teozofice cu sediul la Londra şi centrul în Indii. Eram departe de a împărtăşi toate

credinţele lor, însă m-am împrietenit cu numeroşi adepţi ai acestei societăţi şi mai târziu am stat de multe ori la unii sau la alţii dintre ei. Am reluat întotdeauna cu plăcere, atunci când împrejurările mi-au permis, aceste relaţii amicale întrerupte din păcate de lungile mele călătorii în inima Tibetului sau în regiunile izolate ale Chinei.

Societatea Teozofică propunea o învăţătură pe care fondatorii ei spuneau că o deţineau de la nişte personaje misterioase ce locuiau în Himalaya sau în Tibet, dar nu cerea de la membrii săi nicio adeziune; pe faţă, nu viza decât să reunească, prin legături fraterne, bărbaţi şi femei care se interesau mai mult sau mai puţin direct de filosofiile orientale. N-aş îndrăzni să afirm însă că acest program admirabil a fost întotdeauna urmat cu stricteţe. Doctrinele orientale au atras mereu un numeros public de ignoranţi în căutare de miracole bizare, iar dezechilibraţii sau extravaganţii nu au omis să presare analele Societăţii cu incidente pitoreşti.

Totuşi, cum aveam în vedere să părăsesc Londra în scurt timp, stăteam până una-alta la clubul „Gnozei supreme”, unde minunile, dacă se produceau, erau probabil rare, fiindcă nu-mi fusese dat încă să văd vreuna.

Cu toate astea, într-o seară, în timp ce oaspeţii studioşi ai clubului citeau în tăcere, ca de obicei, în bibliotecă, „s-a întâmplat ceva”. Uşa s-a deschis şi a intrat unul dintre ai noştri. A închis uşurel uşa, s-a dus să ia o carte şi s-a aşezat pe o sofa aflată lângă o lampă înaltă cu picior.

Abia se aşezase, că unul dintre cititori, care îl urmărise probabil cu privirea, scoase un strigăt. Strigăt de surprindere, aproape de spaimă.

— Learner!…

— Ce-i? întrebă cel interpelat.

Acest scurt schimb de replici care rupsese brutal tăcerea trezise atenţia. Cu toţii ne uitam spre Learner şi spre cel care-l apostrofase, dar înainte ca acesta din urmă să fi putut răspunde la întrebarea lui Learner, alt cititor

exclamă la rândul lui:

— Learner! Ridică-te. Stai aşezat *pe* un instructor!

La club, faptul că unii „Instructori” veneau uneori cu ajutorul corpului lor astral şi se înfăţişau astfel discipolilor iniţiaţi, reuniţi în sala Cercului secret, era considerat o certitudine.

Oare „Instructorul” care ocupa sofaua comisese o eroare şi confundase biblioteca cu Cercul, încăpere interzisă profanilor? Era mai respectuos să nu-i pui în seamă această greşeală şi să crezi că prezenţa lui printre noi răspundea unui scop profund.

Learner, insuficient iniţiat în imaginile astrale, nu observase forma subtilă a Instructorului instalată pe sofa şi se aşezase pur şi simplu pe ea. Nu a văzut-o nici după ce s-a ridicat, deşi Miss Holmwood şi doi cititori au declarat că o distingeau clar şi au îngenuncheat, cu mâinile împreunate în semn de veneraţie.

Ceilalţi, printre care mă număram şi eu, n-au văzut nimic altceva decât răsucirea obişnuită a volutelor de fum albăstrui cu care ţigările cititorilor umpleau biblioteca.

Villemain a reapărut, uşor palid şi chiar mai închis în sine decât înainte. Săptămânile pe care le petrecuse zăvorât în cameră şi practicile ascetice la care probabil se supusese avuseseră un rezultat dezastruos pentru sănătatea lui.

Acest tânăr pictor-ocultist îmi era simpatic. În ciuda curiozităţii mele persistente cu privire la „intrarea într-un tablou”, mi-aş fi reproşat dacă i-aş fi îndreptat imediat atenţia asupra unui subiect care putea să-i influenţeze în mod neplăcut echilibrul mintal. Mi s-a părut oportun mai curând să-l fac să se destindă.

— N-o să mai stau mult la Londra, i-am zis. Aş vrea să vizitez Crystal Palace înainte să plec; vrei să mergi poimâine acolo cu mine?

A acceptat.

A rămas stabilit că vom pleca de la club imediat după micul dejun şi ne vom petrece toată ziua afară.

În dimineaţa aceea, o ceaţă uşoară învăluia Londra, estompând liniile şi dând formelor un aer imaterial, ca şi cum ar fi fost pe punctul de a-şi dizolva contururile incerte în pădа înconjurătoare. La gară, vagoanele din faţă dispăreau într-un halo de un cenuşiu deschis şi numai ultimele vagoane se mai distingeau de-a lungul peroanelor.

— Se va însenina probabil spre sfârşitul dimineţii, iar după-amiaza poate fi frumoasă, am pronosticat eu în chip de încurajare. Totuşi, aceste peisaje fantomatice ale Londrei în ceaţă sunt foarte ciudate. Cu condiţia să nu le vezi prea des, am rectificat.

Trenul străbătea acum straturi groase de vată albă şi opacă. În loc să se risipească, ceaţa se îngroşa. Însoţitorul meu rămânea tăcut şi gânditor. Poate medita la revelaţiile recentei sale iniţieri? Tăcerea sa şi legănatul trenului m-au adormit. Mai multe şuierături stridente şi precipitate şi o oprire bruscă m-au trezit. Am avut vaga impresie că dormisem mult. Ieşiserăm din zona de pâclă, nu mai rămăsese decât o ceaţă diafană. Am distins de-a lungul căii ferate un capăt de peron şi un adăpost prevăzut cu o bancă. Nişte lucrători alergau pe peron. Unde ne aflam? Coborând geamul, am strigat către unul dintre ei:

— Crystal Palace!

— *What*? făcu omul stupefiat.

— Crystal Palace! am strigat eu şi mai tare.

Făceam atâta gălăgie, încât unul dintre tovarăşii celui interpelat sosi în fugă.

— Crystal Palace! Crystal Palace! am strigat din nou.

Omul pricepu. Răcni câteva cuvinte în direcţia şefului de tren, care se precipită imediat către mine.

— *Come down*! *Quick*! îmi comandă el deschizând uşa; mai degrabă am fost smulsă din tren decât am coborât.

Nu avusesem timp decât să-i strig lui Villemain să mă urmeze. Situaţia era clară, greşiserăm trenul la plecarea din Londra.

— *Baggage*?… întrebă şeful de tren.

— Nu.

Trenul mai şuieră de câteva ori, apoi se puse încet în mişcare.

Eu şi însoţitorul meu eram singuri în faţa a doi feroviari care ne studiau cu un aer ironic. După accentul meu, îşi dăduseră seama că eram străină.

Am explicat cum m-am priceput mai bine că, după ce urcasem din greşeală în trenul acela, aţipisem şi nu-mi dădusem seama cât timp trecuse. Apoi am întrebat unde mergea trenul din care fuseserăm daţi jos.

— Direct spre Scoţia, ne răspunseră oamenii.

Oprirea excepţională în locul unde ne aflam se datorase unui accident. Puţin mai încolo, la o trecere de nivel, un camion se răsturnase pe şine cu toată încărcătura lui. Abia se degajase cât de cât trecerea.

— Aveţi noroc, conchiseră feroviarii.

În sinea mea, nu mă bucuram prea tare. Mi s-ar fi părut mai amuzant să ajung la Edinburgh.

Villemain rămânea tăcut. Oamenii de la calea ferată au crezut probabil că nu înţelegea engleza.

— Diseară o să treacă un tren personal, adăugă unul dintre ei. Nu trebuie decât să aşteptaţi, are să vă ducă înapoi la Londra.

După aceste cuvinte, cei doi plecară.

— E o aventură foarte stupidă, i-am spus pictorului-ocultist. Dormeai ca şi mine, de nu ţi-ai dat seama că am mers mult mai mult decât trebuia?

Eram la fel de vinovată ca şi el şi nu aveam dreptul să-i fac reproşuri, dar aerul lui meditativ şi tăcerea lui mă agasaseră. Amuzant tovarăş îmi mai găsisem şi eu ca să petrec o după-amiază plăcută!

Oare trebuia acum să rămânem în locul acela pierdut până seara şi fără să mâncăm nimic?…

Streaşină, sub care te puteai adăposti, se întindea de-a lungul unei gherete cu o uşă şi un ghişeu unde se vindeau biletele în momentul în care trenurile se opreau în halta aceea. Uşa şi ghişeul erau închise. Tot închisă era şi

bariera ce permitea ieşirea din haltă.

Nu asta era problema. Nimic mai uşor pentru amândoi decât s-o sărim sau să trecem, puţin mai încolo, peste micul şanţ ce despărţea calea ferată de câmp. Doar că ţinutul părea complet pustiu, nu se zăreau nici locuinţe, nici animale.

Or, dacă acolo se urcau călători în tren, probabil veneau din vreun sat din vecinătate, dar la ce distanţă se afla acesta? Mare, de bună seamă, din moment ce nu se zărea nici urmă de sat. Şi cine ştie dacă vom găsi vreun han unde să ne putem potoli foamea? Trebuia oare să ne hazardăm?

Vremea se strica; ploaia a început să cadă, mai întâi o burniţă uşoară, apoi a devenit tot mai deasă şi s-a transformat în una dintre acele ploi grele şi persistente frecvente în Anglia. Nu puteam spera la nicio înseninare. Să ne lăsăm udaţi până la piele în ţinutul acela pustiu nu era prea ispititor; probabil că era mai bine era să rămânem la adăpost sub streaşină.

Pesemne că însoţitorul meu luase deja această decizie, fiindcă se aşezase pe bancă, cu un aer resemnat şi absent. Din ce în ce mai posacă, m-am aşezat şi eu.

Stăteam unul lângă altul în tăcere, când deodată Villemain rosti, fără să ştiu dacă mi se adresa mie sau dacă vorbea cu sine însuşi, această propoziţie ciudată:

— Şi dacă am fi morţi…

Am tresărit şi am zis:

— Cum aşa, morţi? N-am fost expuşi la niciun risc. Trenul s-a oprit din cauza unui obstacol de pe calea ferată.

— Se mai întâmplă, murmură Villemain.

— Ce să se întâmple?… Să mori?… Ni se va întâmpla cu siguranţă, într-o zi sau alta, tuturor.

— Am putea să fim morţi şi să nu ştim… E ciudată oprirea asta în acest ţinut pustiu…

Bătea câmpii?

— I s-a întâmplat unui membru al Societăţii noastre: un alt frate de-al nostru, prieten cu el, mi-a povestit.

De la incidentul cu corpul astral al Instructorului pe care se aşezase unul dintre oaspeţii clubului şi cel cu tabloul în *care* Villemain se temuse *să nu intru*, capacităţile mele de a mă mira în faţa ideilor emise de membrii Cercului „Gnozei supreme” slăbiseră întrucâtva. Despre ce bizarerie mai era vorba?

— Omul de care vorbeşti a murit? am întrebat.

— Nu, s-a întors.

— A reînviat! am strigat eu.

— Nu, *s-a întors*, nu e acelaşi lucru. O să-ţi spun.

— Chiar te rog, sunt numai urechi.

Şi iată ce mi-a povestit Villemain.

Jean Réval, împreună cu soţia sa şi băieţelul lor de şapte ani, se ducea într-o staţiune balneară, unde se gândeau să stea câteva săptămâni.

Trenul mergea domol şi, deodată, Réval constată că acesta se oprise. Domnea o mare tăcere şi o ceaţă albă masca lumea exterioară. Soţia lui Réval şi fiul lor se ridicaseră şi se pregăteau să coboare din vagon.

De ce să coboare? Trenul avea să plece probabil din nou. Totuşi, Réval nu era sigur de această plecare. Nu-şi făcea griji pentru asta, gândurile îi erau confuze. Maşinal, îşi urmă soţia şi băieţelul. Amândoi, părând foarte siguri de destinaţia lor, traversară un mic teren deschis şi ajunseră în faţa unei îngrădituri. Mama şi copilul se aflară dintr-odată de cealaltă parte a acesteia, deşi Réval nu reuşi să vadă nicio deschizătură care să permită trecerea. Înaintă, se lovi de o barieră de netrecut făcută din crengi spinoase şi, în timp ce încerca zadarnic să descopere o breşă, auzi o voce spunând: „Dumneata nu eşti aşteptat”.

Ceaţa se îngroşase şi mai tare. Réval abia mai distingea siluetele soţiei şi fiului său. I se părea că erau deja departe… Mâinile îi rătăceau în continuare pe crengile îngrăditurii, dar mişcările îi deveneau mai lente; îl cuprindea o mare oboseală, încetase să mai gândească. Auzi încă, venind parcă de foarte departe, în ceaţa devenită opacă, vocea care repeta: „Dumneata nu eşti

aşteptat”. Apoi se cufundă, inconştient, în tenebre.

Réval deschise ochii. La început nu avu decât o senzaţie de lumină, lumina caldă a soarelui. Pe urmă distinse o formă albă aplecată deasupra lui. Silueta acelei femei, îmbrăcată în alb, se contură. Femeia vorbi:

— Ah! Uite că vă treziţi. Foarte bine! Doctorul o să fie mulţumit.

Réval îşi recăpăta cunoştinţa; înţelese. Forma albă era o infirmieră, iar el se afla într-un salon de spital.

Cum se explica una ca asta?

Gândurile i se adunară doar încetul cu încetul în cursul zilelor următoare. Doctorul îi evită surâzând întrebările cu privire la îngrăditura imposibil de trecut şi îl felicită pentru norocul lui. Fusese scos dintre rămăşiţele unui vagon pulverizat la o tamponare care făcuse numeroase victime. Probabil că îşi pierduse cunoştinţa în momentul ciocnirii, în aşa fel încât nu-şi mai aducea aminte de nimic. Când ceru să-şi vadă soţia şi fiul, i se răspunse că, exceptând câteva contuzii uşoare, erau nevătămaţi. Se găsiră pretexte pentru a explica absenţa lor, iar apoi, când medicul crezu că i se putea dezvălui fără pericol adevărul, i se spuse că amândoi erau morţi când fuseseră scoşi dintre sfărâmăturile vagonului. Cât despre el, zăcuse mult timp inconştient în spital, unde fusese operat din cauza unor răni multiple.

Încheindu-şi povestirea, Villemain conchise:

— Mama şi copilul trecuseră de îngrăditură, ei fuseseră „anunţaţi”; erau aşteptaţi. Réval nu era aşteptat şi aparţinea încă lumii noastre.

— Cred că nici noi n-am fost „anunţaţi”, am spus eu. Va trebui deci să luăm cina la restaurant când vom ajunge înapoi în Londra, fiindcă va fi prea târziu ca să mai sperăm să ni se servească ceva de mâncare la „Gnoza supremă”.

Villemain rămânea încruntat, nu se gândea decât la această poveste. O accepta cu o încredere absolută. Eram uimită. Câţiva ani mai târziu, după ce m-am familiarizat cu diversele teorii despre soarta spiritelor celor morţi, mai

ales cu cele enunţate în cartea tibetană a morţilor, *Bardo Thodol*, am înţeles mai bine care anume stătea la baza poveştii lui Réval.

Istorisirea însoţitorului meu nu ocupase tot timpul care ne rămânea de aşteptat până la trecerea trenului. Ploaia nu contenea să cadă şi ne ţintuia pe bancă, sub streaşină.

De ce, mi-am zis eu, să nu profit de acel moment, de vreme ce Villemain părea dispus să vorbească despre ocultism, ca să-i pun întrebări despre sensul neobişnuitului avertisment pe care mi-l dăduse în timp ce examinam unul dintre tablourile lui: „Ai grijă, o să intri!”? Ce însemna „să intri într-un tablou”?…

— Villemain, am spus, îţi aduci aminte că, în ziua în care îţi priveam tablourile, mi l-ai luat brusc pe cel care reprezenta o stepă pustie, strigându-mi: „Ai grijă, o să intri!”. Ce voiai să spui?

Pictorul ezită înainte să răspundă, apoi îmi mărturisi cu sinceritate:

— Ce-aş putea să-ţi spun? Acest fenomen rămâne misterios pentru mine. Mi s-a zis că ar fi vorba de planul astral învecinat cu cel care ne este familiar. Toate lucrurile există şi se mişcă pe mai multe planuri odată. Forma unui peisaj îşi are contraponderea în forma altui peisaj constituit de o materie mai subtilă. Acest lucru se aplică peisajelor materiale în mijlocul cărora ne mişcăm, dar şi – chiar dacă cu o oarecare diferenţă – peisajelor reprezentate în pictură. Şi noi avem, ca indivizi, o contrapondere astrală. Nu e activă tot timpul, dar poate să devină; la fel se întâmplă şi cu partea astrală a mediului nostru sau cu cea a unei picturi. Stepa din tablou nu e doar un desen pe o pânză. Acele linii au creat cu adevărat o stepă în planul astral, care nu e inertă, ci trăieşte, atrage la ea alte forme din planul astral, în stepa aceea se petrec lucruri, acolo poţi întâlni individualităţi. Putem fi înghiţiţi de această lume aflată la marginea lumii noastre, şi atunci… Dar, îţi repet, n-am înţeles bine explicaţiile care

mi-au fost date, aşa că nu pune niciun preţ pe ce ţi-am spus, e posibil să mă fi înşelat. Totuşi, există fapte tulburătoare. O să-ţi dau un exemplu.

— Povesteşte, povesteşte, am spus eu zorită.

— E vorba tot de un tablou. Înfăţişează un colţ de plantaţie de palmieri undeva în Africa sau în altă parte. Un soare arzător îşi aruncă razele asupra unor spaţii descoperite şi apar şi câteva pâlcuri de palmieri. Pictorul chiar a reuşit să-şi învăluie peisajul într-o atmosferă de căldură toridă. O doamnă, membră a „Marelui Arcan”, a zăbovit contemplând această pânză. Nu ştiu care era dispoziţia ei psihică şi cum s-a întâmplat totul. Brusc, a pierdut noţiunea locului unde se afla şi s-a trezit în plantaţia de palmieri; s-a plimbat prin ea şi i s-a făcut foarte cald; din când în când îşi făcea vânt şi îşi ştergea fruntea cu o batistă pe care o ţinea în mână, apoi, dintr-odată, la liziera plantaţiei, lumina şi-a schimbat intensitatea. Doamna a simţit un şoc violent, s-a împleticit, a întins braţele să se sprijine de un palmier, iar când a făcut această mişcare, a dat drumul batistei din mână. Ieşise din plantaţia de palmieri şi se afla în atelierul artistului, sprijinită de un fotoliu pe care-l apucase de spătar. O clipă mai târziu, vru să ia batista, dar n-o găsi; îşi aminti că o ţinuse în mână în cursul ciudatei sale plimbări prin plantaţie şi, întorcându-şi privirea spre tablou, o zări la rădăcina unui palmier. Batista era pictată clar la rădăcina copacului. Bineînţeles, pictorul afirmă că nu avusese niciodată strania idee de a picta o batistă elegantă de femeie occidentală la rădăcina unui palmier, într-un peisaj african. Alţii văzuseră pânza în timpul şedinţelor de lucru şi după ele, iar acolo nu era reprezentată nicio batistă. Totuşi, de atunci încoace, batista rămâne clar vizibilă în tablou.

Cum să explici acest fenomen? Unii au vorbit de o halucinaţie colectivă provocată de relatarea doamnei care povestea plimbarea pe care o făcuse în planul astral şi incidentul cu batista. Deşi o lăsase inconştient să cadă,

faptul acesta îi rămăsese imprimat în subconştient şi fusese de ajuns pentru a o face să vadă o batistă în tablou. Apoi, prin transmitere de gânduri şi sugestie involuntară, îşi comunicase viziunea celorlalţi.

E posibil ca lucrurile să se fi petrecut aşa sau ca fenomenul să se datoreze altei cauze. Villemain declara că nu ştie ce să creadă despre asta, dar, în ceea ce privea batista pictată la rădăcina palmierului, o *văzuse*... cu ochii lui, o *văzuse* de mai multe ori.

Deşi se pot găsi explicaţii pentru acest caz neobişnuit de iluzie, iar ulterior am auzit propunându-se mai multe, în seara aceea, după ce l-am ascultat pe Villemain, mă întrebam dacă, la urma urmelor, nu cumva fuseserăm „aşteptaţi” şi trecuserăm de limitele lumii noastre.

În sfârşit, trenul sosi şiroind de ploaie şi ne lăsă la Londra seara târziu. L-am târât pe Villemain după mine într-un restaurant italian, apoi ne-am întors cu autobuzul la cuibul nostru.

Şi, a doua zi, am hotărât să părăsesc Londra.

II

După şederea mea la Londra, o vreme am stat fără să iau contact cu ocultiştii sau cu alte spirite neliniştite, în căutare de „gnoză” şi de fenomene anormale. Totuşi, am schimbat din când în când scrisori amicale cu foarte amabila Mrs. Morgan. Evita în mod intenţionat, după câte se părea, să-mi vorbească despre diversele grupuri care studiau ştiinţele secrete şi din care făcea parte. Cu toată rezerva ei, ea fost cea care m-a făcut să frecventez, timp de ani de zile, lumi bizare populate de cele mai extravagante specimene umane pe care ţi le poţi imagina.

Surprinzătoare, desigur, dar şi cât de simpatice îmi apăreau la cei douăzeci de ani ai mei îndrăgostiţi de aventură, cărora le repugna atmosfera formalistă a unor oameni perfect „rezonabili”.

Când spun că aceşti „extravaganţi” îmi erau simpatici, nu înseamnă că m-aş fi gândit vreodată să-i iau drept modele. Îi priveam doar cum îşi trăiau fanteziile, atât

de naivi, atât de vanitoşi, atât de curajoşi uneori, cum luptau împotriva spaimelor ascunse şi misterioase provocate de credinţele lor stranii; i-am cunoscut, de asemenea, emoţionanţi şi vrednici de milă, suflete sensibile ce înaintau pe bâjbâite în căutare de simpatie şi de protecţie afectuoasă. Care erau mobilurile conduitei lor neobişnuite? Am încercat să le descopăr.

Când a aflat că mă pregăteam să mă instalez la Paris pentru o şedere prelungită, Mrs. Morgan m-a sfătuit să iau contact cu Societatea Teozofică. „De vreme ce ţi-a plăcut la clubul «Gnozei supreme»”, mi-a scris ea, „vei putea găsi un mediu asemănător la Paris, în sediul ramurii franceze a Societăţii Teozofice. Această societate este mult mai importantă decât cea a «Gnozei supreme»; are ramificaţii în întreaga lume, iar sediul său central se află în Indii. Dacă doreşti, aş putea să te prezint şi să mă interesez pentru dumneata de posibilitatea obţinerii unei camere în sediul de la Paris”.

Îmi aminteam, într-adevăr, cu plăcere de confortul şi de mediul plăcut de la Londra, ideea de a le regăsi la Paris mă încânta şi am rugat-o pe Mrs. Morgan să facă demersurile necesare. Puţin după aceea mi-a răspuns că, drept urmare a plecării unei doamne americane, o cameră era liberă şi pusă la dispoziţia mea. Nu trebuia decât să-mi anunţ sosirea secretarului lojii teozofice pariziene, toate condiţiile fuseseră stabilite.

Nu mi-a trebuit mai mult şi am plecat spre Paris. Pe drum, amintirile legate de şederea mea la „Gnoza supremă”, oarecum exilate în adâncul memoriei, îmi reveneau în minte. Oare aveam să găsesc la Paris alte poveşti despre *lumea de dincolo*?

Sigur, scopul călătoriei mele nu era căutarea unor astfel de fantezii, însă nu aveam intenţia să le resping dacă le întâlneam. Există aproape întotdeauna şi o parte reală în spatele aberaţiilor cu aparenţele cele mai absurde; adesea, pentru a o descoperi, e de ajuns să reflectezi timp destul de îndelungat şi să duci investigaţiile suficient de departe.

Şi iată-mă la Paris, pe bulevardul Saint-Michel, la numărul indicat.

Mirare… Nu văd nicio clădire care să poată indica existenţa în acel loc a sediului unei asociaţii de oarecare importanţă. O băcănie mare, a cărei marfa expusă în vitrină se revarsă pe trotuar, ocupă tot parterul imobilului. Deasupra unei uşi destul de înguste, pe jumătate mascată de o îngrămădire de legume, orătănii şi articole diverse, e înscris numărul 30. Nu încape îndoială, asta e adresa care mi-a fost dată.

Intru în coridor, de unde pleacă scara care duce la etaje. Chiţimia portarului se află la nivelul mezaninului; înăuntru, o femeie aşezată coase, absorbită de lucrul ei.

— Societatea?… La etajul trei, îmi spune ea, fără să se deranjeze.

La etajul trei se poate citi, într-adevăr, pe o placă „Societatea Teozofică”. Sun şi o femeie minusculă, aproape pitică, îmi deschide uşa. Îmi zâmbeşte; înţeleg că sunt aşteptată. Strigă:

— Edmond, Edmond! E domnişoara David!

Anticamera nu e decât un pasaj îngust şi întunecos, trebuie să mă lipesc de perete ca să fac să intre valiza pe care am urcat-o cu greu până acolo pe scara întortocheată.

O uşă se deschide şi un bărbat care a răspuns la chemarea doamnei mărunţele mă întâmpină cu amabilitate.

— Intraţi, intraţi, îmi zice el, arătând cu un gest spre încăperea din care tocmai a ieşit.

— Sunteţi probabil domnul Jourdan, spun eu, întrebându-mă dacă îl aveam cu adevărat în faţă pe secretarul ramurii franceze a S.T. şi chiar dacă mă aflam într-adevăr la sediul acesteia.

— Da, da, Jourdan sunt. Mrs. Morgan a corespondat cu mine în legătură cu şederea dumneavoastră. Soţia mea o să vă arate camera.

„Soţia lui” intră în acel moment; era minuscula persoană care îmi deschisese uşa.

— V-am lăsat valiza în cameră, anunţă ea cu un aer prietenos. Veniţi după mine, vă arăt drumul.

Înainte să o urmez, apucasem deja să fac un inventar rapid al încăperii în care mă găseam. O privire era de ajuns. Se aflau acolo o masă ce servea drept birou, acoperită de hârţoage, iar în faţa ei, un fotoliu tapiţat cu împletitură de pai. Între cele două ferestre care dădeau spre bulevard se vedea un „secreter”, în timp ce, lângă şemineu, un fotoliu cu spătar înalt, desfundat şi îmbrăcat în catifea roşie uzată, se învecina cu trei sau patru scaune; pe nişte poliţe din lemn alb lipite de perete se aflau cărţi noi, vizibil destinate vânzării.

Mirarea mea creştea. Eram deci cu adevărat la sediul acelei Societăţi Teozofice al cărei club londonez, de o eleganţă discretă, era chiar mai important decât cel al „Gnozei supreme”?

Întrebarea mea a tradus aproape inconştient neliniştea pe care o simţeam.

— Mă aflu la sediul ramurii franceze a Societăţii Teozofice, nu-i aşa?

— Sigur, sigur, răspunse secretarul zâmbind. Veţi ocupa camera rămasă liberă după plecarea lui Miss Walton.

Dna Jourdan îmi făcea semn.

— Sufrageria, îmi spuse ea, în timp ce traversam în urma ei o încăpere îngustă, mobilată cu o masă, un mic dulap din lemn alb şi câteva scaune disparate. Din această „sufragerie” se trecea direct în camera ce-mi fusese rezervată.

Aspectul neaşteptat al mobilierului ales de sediul Societăţii m-a făcut să mă îngrijorez imediat în legătură cu genul de confort pe care mi l-ar fi putut oferi camera mea.

Aceasta cuprindea o somieră aşezată direct pe podea şi, observându-mi probabil mirarea din privire, gazda îmi explică de îndată:

— Miss Walton considera că aşa semăna cu un divan şi dădea impresia de stil oriental. Acoperea sofaua asta cu

o perdea cu desene persane, iar la ferestre erau altele asemănătoare, dar când a plecat le-a luat cu ea, cum şi-a luat şi cuverturile.

Un fotoliu de răchită şi un scaun completau mobilierul. În spatele unui paravan care masca un colţ al încăperii, o masă lungă pe care se aflau un ibric şi un lighean ascundea între picioarele ei un urcior şi o oală de noapte din faianţă albă. Hidroterapia nu părea să fie practicată foarte asiduu la sediul parizian al S.T. M-am aventurat să pun încă o întrebare.

— Aveţi o sală de baie în apartament?…

Doamna Jourdan păru mirată.

— Există o baie publică la doi paşi de aici, pe stradă.

Apoi, imediat, deschise un dulap îngust construit în perete. Acesta era împărţit în două, o parte servind drept etajeră, iar cealaltă drept şifonier.

Doamna cea mărunţică nu mai avea nimic să-mi arate.

— Asta-i tot! încheie ea cu un aer mulţumit. Vă veţi simţi foarte bine; vă las să vă instalaţi.

Exit mica doamnă.

Trebuia oare să plâng sau să râd?…

La douăzeci de ani nu plângi pentru o asemenea păţanie. De altfel, nu plângeam niciodată. Această particularitate chiar le şocase pe bunele măicuţe de la pensionul mănăstirii „Bois Fleuri”, care încurajau cu dragă inimă la elevele lor manifestările emoţionale.

Unde era misterul camerei mele de la „Gnoza supremă” din seara când sosisem acolo? Cele două deschizături înalte acoperite cu văl negru şi tabloul ce reprezenta nişte îngeri în excursie pe fundul mării!…

Eh! Aveam s-o scot la capăt cu preţul căutării altei locuinţe, după ce aveam s-o informez totuşi pe Mrs. Morgan despre decepţia mea. Camera de pe colţ, cu cele două ferestre care dădeau spre stradă, era dintre acelea calificate drept „vesele” şi, cu siguranţă, locuibilă temporar.

Chiar de a doua zi dimineaţă aveam să-mi procur cele necesare, fiindcă nu păreau a se pregăti să-mi ofere vreun articol de lenjerie de pat. Atâta pagubă. Nu era frig şi o noapte avea să treacă repede.

Cineva îmi bătea în uşă.

— Cina! anunţă doamna Jourdan.

Eram singură la masă cu secretarul, soţia sa şi fiul lor, un ţânc de trei-patru ani.

— Nu sunt şi alţi membri ai Societăţii care stau aici? am întrebat.

— Pentru moment, nu. Aşteptăm o doamnă care va ocupa cealaltă cameră, din capătul apartamentului.

Cealaltă cameră… Prin urmare, nu erau decât două camere de oaspeţi în acel „sediu central francez”.

— Supă de cartofi, anunţă secretarul ridicând capacul supierei, apoi îmi întinse o farfurie plină cu apă clocotită în care bucăţi de cartofi pluteau în jurul unei felii groase de pâine, umflată de lichid.

Ştiam din auzite că în Franţa unii oameni taie felii de pâine într-o supieră şi toarnă peste ele supă de legume. Ei numesc procedeul acesta „îmbibarea supei”. Educaţia mea nordică nu mă pregătise însă pentru acest gen de mâncăruri. Pentru mine, supa era o ciorbă strecurată.

Am gustat câteva linguri din lichidul ce-mi fusese pus în faţă. Nu era decât apă în care fierseseră cartofi.

Primii mei paşi la ocultiştii francezi erau, cel puţin din punct de vedere material, prea puţin încurajatori, îmi aduceam aminte râzând de ceaiul cu piper şi ouăle cu zahăr de la primul meu supeu la „Gnoza supremă”. Căci te amuzi de asemenea stupidităţi când eşti tânăr şi când porneşti cu o minte proaspătă să descoperi lumea vastă.

Secretarul şi soţia lui părură uşor surprinşi de lipsa mea de entuziasm pentru acel prim fel de mâncare.

— Nu vă e foame? întrebă secretarul.

Soţia lui aduse brânză.

— Suntem vegetarieni, mai spuse secretarul.

— Ştiu. Am locuit o vreme în Londra, la clubul

„Gnozei supreme”, regimul era vegetarian acolo.

— Oh, „Gnoza supremă”! rosti cu dispreţ dl Jourdan. Nu are tradiţia; nu are descendenţa în linie directă.

— În linie directă de la cine?…

— De la strămoşi spirituali vechi, foarte vechi, de pe vremea când entităţile care aveau să populeze Pământul se găseau încă în Lună…

— Cum aţi spus? Oamenii au coborât din Lună?

— Fără doar şi poate.

— De unde ştiţi?

— Există printre noi indivizi ajunşi la un grad foarte înalt de evoluţie care au contemplat acest fapt.

Pe chipul interlocutorului meu se întipărise o expresie neobişnuită. Privea fix, în gol. Brusc, reveni la o stare mai normală şi, adresându-mi-se cu suficienţa specifică unui pedant care catadicseşte să-i ofere o explicaţie unui ignorant, declară:

— Unele dintre entităţile transcendente care locuiau în Lună au realizat în mod absolut conştient schimbarea planetei. Au dematerializat oare substanţa propriei forme ca să o rematerializeze mai apoi, când au ajuns la noua lor casă, sau această substanţă era de o esenţă atât de subtilă încât putea, asemenea unei unde, să călătorească prin spaţiu? Cine poate şti?…

Aceste ultime cuvinte mi-au readus în memorie un text din *Vede*.

— „De unde vine această creaţie şi dacă zeii existau înaintea ei? Doar acel ce domneşte în cel mai înalt dintre Ceruri ştie. Şi poate nu ştie nici el”[9]…

Murmurasem acest citat cu voce foarte scăzută. Cu toată discreţia remarcii mele, secretarul nu păru să guste întreruperea. Reluă, pe un ton mai apăsat:

— Pe Pământ existau atunci forme inferioare de viaţă, iar foarte evoluaţii lunari s-au unit cu ele.

Incorigibilă, am murmurat din nou:

— „Fiii lui Dumnezeu, văzând că fiicele oamenilor

9 Rig Veda X, 129.

sunt frumoase, şi-au ales dintre ele soţii, care pe cine a voit”[10]. E scris în *Facerea*.

— Da, da, admise secretarul, care mi se păru că nu cunoştea textul citat. Există date esoterice care pot fi culese din Biblie pentru cine e în stare să le descopere.

Întreruperile mele îl agasau vizibil. *In petto*, mi-am promis să mă abţin.

Reluă:

— Unele dintre aceste individualităţi venite din Lună îşi amintesc, în forma lor terestră actuală, de lunari, prietenii sau rudele lor care au emigrat ca şi ei şi îi recunosc. De aici, unele asociaţii prieteneşti produse de aceste afinităţi străvechi. Mai mulţi dintre Maeştrii noştri spirituali sunt astfel legaţi între ei prin forţa unor relaţii spirituale sau de afecţiune ori prin cea a unor acţiuni întreprinse împreună cu miliarde de secole în urmă şi a căror realizare continuă printre noi.

Renunţând la tonul său doctoral, secretarul mă informă că în cursul serii va avea loc o întrunire a lojii şi mă pofti să asist la ea în cazul în care călătoria nu mă obosise prea tare. Am acceptat imediat să iau contact cu vizitatorii aşteptaţi.

Cina noastră extrem de frugală s-a încheiat cu o pară şi am trecut împreună cu Jourdan într-o încăpere ce ţinea loc de birou. Am înţeles că încăperea servea şi ca sală de întrunire şi, judecând după dimensiunile ei, am tras concluzia că numărul participanţilor la acele întruniri trebuia să fie restrâns.

Dna Jourdan strângea masa.

Destul de târziu în cursul serii, două persoane au sosit una după alta. Secretarul ne-a prezentat; era vorba de un domn Ronald, bărbat la vreo patruzeci de ani, şi de doamna Dejean, femeie cam de aceeaşi vârstă, slabă şi ciolănoasă, a cărei figură amintea vag de fizionomia anumitor păsări de pradă.

Când li s-a spus că fusesem în contact cu „Gnoza

10 Facerea V 1,2.

supremă”, amândoi au exclamat cu o indignare şi mai încărcată de dispreţ decât cea a domnului Jourdan: cei de la „Gnoza supremă” nu erau decât nişte profani vulgari, poate chiar nişte impostori josnici.

La Londra, luasem deja cunoştinţă într-o anumită măsură de sentimentele reciproce de „iubire frăţească” dintre membrii diverselor asociaţii ocultiste.

Am schimbat direcţia conversaţiei întrebând care erau principalele subiecte studiate în cursul reuniunilor de grup. Dna Dejean a răspuns imediat.

— Studiem *Bhagavad Gītā* în sanscrită, rosti ea cu importanţă.

„Oho!”, mi-am spus, „devine interesant”.

— Învăţaţi sanscrita, doamnă? am zis. Urmaţi cursuri la Sorbona sau la Collège de France?

Ce îndrăznisem să gândesc!… Doamna mă ţintui cu ochii ei de pasăre de pradă.

— Profesorii oficiali! Foucaux, Sylvain Lévi şi ceilalţi, spuse ea batjocoritor. Ce ştiu ei despre sanscrită? Nimic! Când citesc, nu emit decât un zgomot asemenea cu zuruitul unor oase uscate. Cursurile lor sunt nişte cimitire… în rezonanţa fiecărei silabe sanscrite corect pronunţate există o vibraţie ce corespunde unui plan anume de existenţă. Această pronunţare esoterică se învaţă intuitiv pe parcursul unor meditaţii profunde, când simţurile sunt închise pentru orice senzaţie care vine din afară. Silabele şi cuvintele sunt auzite atunci cu urechile interioare şi ochii noştri spirituali le contemplă; ele sunt armonie şi lumină şi oferă, celor care le pot percepe, viziunea planurilor cărora le aparţin şi accesul la acestea.

— Totuşi, traducerile au şi ele utilitatea lor… măcar pentru începători, riscă timid domnul.

Doamna nu avu răgazul să formuleze o obiecţie.

Din camera vecină, cea în care nu intrasem încă, se auzea o mare gălăgie.

Băieţelul se smiorcăia, ţipa, bătea din picior. Mama sa încerca să-l calmeze cu vorbe copilăreşti.

— Taci, Zi-Zi. Uite lăptic bun şi cald în ceşcuţa lui Zi-Zi… Bea repede şi te duci să faci nani. Nani, cânta mama încetişor, nani cu ursuleţul.

Doamna îşi manifestă nemulţumirea.

— Copilul ăsta nu poate fi ţinut în altă cameră atunci când aici se întrunesc membri pentru a comunia în spirit? spuse ea tăios.

Secretarul se ridică şi ieşi. L-am auzit cum îl mustra pe copil şi o admonestă pe mamă.

„Comuniunea în spirit” nu mi se părea realizată îndeajuns între noi ca să-mi trezească interesul. M-am scuzat pretextând oboseala călătoriei şi m-am retras.

Camera mea nu avea nevoie de iluminare: o asigurau luminile străzii şi ale cafenelelor situate în faţa casei. Bulevardul înfăţişa o scenă animată şi prea puţin virtuoasă. Prostituate în căutare de clienţi umblau încolo şi-ncoace pe trotuare şi se opreau în faţa teraselor braseriilor, schiţând gesturi de îmbiere care puteau şi ele să furnizeze tema anumitor meditaţii. Oare ca să se ajungă aici coborâseră din Lună strămoşii noştri din vremuri imemoriale? m-am întrebat.

Nu am părăsit apartamentul cuplului Jourdan. Femeia aceea mărunţică era fiinţa cea mai fermecătoare prin stupiditatea ei pe care ţi-o poţi imagina; îmi câştigase imediat simpatia. Dragostea pe care i-o purta soţului ei depăşea orice măsură şi se manifesta în modul cel mai excentric cu putinţă.

— Edmond are *puteri*, îmi destăinuise ea încă de la începutul şederii mele la Paris. Uneori rămâne aşezat în fotoliu fără să se mişte şi *unghiile i se fac verzi*. Oh, dar câte are în cap! mai spunea ea. Simţi vibraţiile spirituale care emană din craniul lui. Un „clarvăzător” ar putea să le distingă, fiindcă radiază în aerul din jurul său.

Nu eram „clarvăzătoare” şi nu constatam decât calviţia anormal de extinsă a secretarului, care avea totuşi doar treizeci şi doi de ani. Şi, probabil pentru a capta undele acelea invizibile, în timp ce soţul ei scria articole de

ocultism transcendente pentru diverse reviste de ştiinţe secrete, săruta întruna suprafaţa lucioasă a acelui soi de ou de struţ care domina trupul slab al secretarului.

În timpul acestor demonstraţii de dragoste, tocana pe care o uitase pe maşina de gătit cu gaz – făcea şi oficiul de bucătăreasă – se apropia de o incinerare completă. Un miros revelator se strecura pe sub uşile camerelor şi, de îndată ce le deschideai, fumul care, din mica bucătărie, năpădise anticamera se răsucea în volute cenuşii în jurul secretarului înzestrat cu „puteri”.

Atunci, îmi puneam o pălărie şi mă duceam să mănânc la cel mai apropiat restaurant. Să discut cu mărunţica doamnă ar fi fost inutil.

În unele seri se strângeau trei sau patru membri ai Societăţii. Citeau *Bhagavad Gītā* într-o ediţie în care textul sanscrit – transpus în caractere latine – figura pe pagina opusă celei cu traducerea franceză făcută de Burnouf.

Aceşti oameni de treabă, uitând că ordinea cuvintelor care compun o frază nu e aceeaşi în toate limbile, aplicau imperturbabil primul cuvânt din fraza franceză primului cuvânt din fraza sanscrită, ceea ce producea cele mai hazoase îmbinări.

Încercasem să formulez câteva timide observaţii, însă fusesem imediat contrată în aşa fel încât nu mai revenisem. În cursul acelor şedinţe de lectură, d-na Dejean îşi ducea mai departe ideea privitoare la undele vibrante ale silabelor sanscrite. Se vorbea mult de *vibraţii* printre membrii lojii „eterne” (numele său oficial era *ananta*). Deschizându-şi larg ciocul de pasăre de pradă, doamna emitea serii de sunete când guturale, când pătrunzătoare. La început, unii dintre fraţii ei întru teorii ermetice încercaseră să-i imite intonaţiile, dar se lăsaseră repede păgubaşi şi asistenţii tăcuţi o lăsau pe doamnă să-şi continue singură exerciţiile vocale.

Uneori, secretarul decreta o perioadă de meditaţie, la finalul unei lecturi sau al părţii muzicale pentru care *Gita* servea drept pretext. Se afunda atunci în vechiul fotoliu şi

rămânea nemişcat, cu ochii închişi. Ceilalţi, mai puţin confortabil instalaţi pe nişte simple scaune, făceau eforturi lăudabile să rămână la fel de nemişcaţi, dar nu prea izbuteau. Le auzeai tălpile frecându-se de podeaua dată cu ceară, trosnetele scaunelor sau o tuse pe care cineva nu reuşea să şi-o stăpânească. Şi totul dura, dura, până mult după miezul nopţii. Deodată, secretarul îşi lovea puternic palmele între ele. Asistenţii tresăreau.

— Destul! striga Jourdan. Acasă!

Am aflat ulterior că acest ordin imperativ nu le comanda celor care îl primeau să se întoarcă fiecare la casa lui. Era vorba despre o reintegrare de un ordin mai subtil. În perioada lor de imobilitate şi de concentrare, se presupunea că spiritele membrilor acelui mic cerc se desprindeau parţial de învelişurile lor corporale, apropiindu-se de alte planuri de existenţă, în acest joc poţi să-şi pierzi viaţa, cred – şi nu chiar fără temei – yoghinii indieni. Membrii lojii *ananta* aveau o vagă cunoaştere a acestui pericol şi, cum niciunul dintre ei nu înclina spre sinucidere, secretarul care conducea exerciţiul îl oprea în momentul în care considera că acesta era aproape de punctul critic.

Temerile lui, sunt convinsă, erau exagerate; spiritele fraţilor săi, care nu se simţeau în largul lor pe scaune, nu ameninţau să-şi ia zborul spre alte regiuni. Fizionomia celor care se ridicau în picioare aducea mai degrabă cu cea a unor oameni somnoroşi.

Îşi spuneau „noapte bună” cu glas scăzut şi, cu un aer convins, cu o atitudine pioasă, vizitatorii coborau scara, luminându-se unii pe alţii cu lanterne.

La sfârşitul acestor întruniri, se întâmpla uneori ca Jourdan, în loc să treacă în camera conjugală, să propună o plimbare nocturnă.

— Să ne activăm întoarcerea pranei în forma noastră fizică, spunea el.

Şi toţi trei, el, soţia lui şi cu mine, hoinăream prin Parisul adormit. La întoarcere, pe la trei-patru dimineaţa,

îi comanda soţiei:

— Léontine, fă-ne nişte cafea foarte tare.

Beam cafea neagră şi stăteam de vorbă până la ziuă.

Această boemă m-a amuzat o vreme, apoi a sfârşit prin a mă obosi. Nopţile fără somn nu se prea împacă cu studiile, iar pe atunci urmam cursurile de sanscrită ale profesorului Ed. Foucaux. Profesorul Foucaux era şi specialist în limba şi literatura tibetane; tradusese versiunea tibetană (*Gyacher rolpa*) a scrierii *Lalitavistara*. El mi-a vorbit cel dintâi despre Tibet – şi, pe vremea aceea, nu prea bănuiam ce rol avea să joace mai târziu această ţară în viaţa mea.

Luasem de asemenea contact cu muzeul Guimet şi biblioteca sa, unde mă iniţiam cu încântare în literatura şi filosofia Indiei şi a Chinei.

Am spus deja ce au însemnat pentru mine biblioteca de la muzeul Guimet şi uimitoarea sa atmosferă creată de multiplele efigii ale zeilor şi înţelepţilor Orientului". „Vibraţiile" de care vorbeau prietenii mei din bulevardul Saint-Michel erau abundente acolo. Emanau nu numai din statuile în aparenţă impasibile,[11]

aşezate de-a lungul galeriilor muzeului, ci şi din sutele de obiecte care serviseră la celebrarea a diverse culte şi care acum erau aranjate cu grijă şi etichetate în vitrine.

Toate lucrurile acelea nu erau oare impregnate cu energia subtilă pe care, conştient sau nu, cei care le utilizaseră sau veneraseră o revărsaseră asupra lor legându-şi gândurile de ele? Fiecare dintre personaje – Buddha, zei sau înţelepţi –, fiecare dintre vasele sacre, dintre tăbliţele ornate cu simboluri esoterice nu ascundea oare un suflet ce veghea acolo uneori de secole întregi şi putea să se manifeste în mod sensibil pentru nişte fiinţe receptive?

Muzeul Guimet închidea între zidurile lui mai mult

11 L Inde où j ’ai vécu, Pion (ed. rom. India în care am trăit, traducere de Nicolae Constantinescu, Polirom, Iaşi, 2014 - n.tr.).

mister, esoterism şi mari taine decât toate sectele cu iniţieri imaginare şi puerile, care atrag şi păcălesc atâţia naivi.

Se întâmpla, de asemenea, ca la muzeul Guimet să ai întâlniri neaşteptate. De ceva timp, remarcasem în mica sală de lectură[12] o doamnă cu o atitudine rezervată, care se aşeza aproape în faţa mea, la masa mare, se adâncea în lectură, lua notiţe şi rămânea complet tăcută, pe când, fie la sosire, fie la ora închiderii, majoritatea obişnuiţilor făceau în general un pic de conversaţie cu bibliotecarul, eruditul domn de Milloue.

Sfârşisem prin a-i adresa un mic salut fără cuvinte, la care ea îmi răspundea cu amabilitate, şi avusesem curiozitatea să mă informez despre titlurile lecturilor sale.

„Cred că e interesată de filosofia evreiască a lui Maimonide[13] şi că îi studiază şi pe arabi: Avicenna, Averroes[14]. Pentru moment, citeşte aici lucrări care tratează despre Vedanta. E doamna de Bréant... Contesa de Bréant...”

Într-o seară, mă pregăteam să plec şi, crezându-mă singură, salutam potrivit obiceiului meu, după moda indiană, cu palmele împreunate, marea statuie a lui Buddha aşezată în rotondă, în spatele grilajelor închise. Am auzit atunci vocea amical ironică a d-nei de Bréant.

— Binecuvântarea lui Buddha fie asupra dumitale, domnişoară, spunea ea.

M-am întors. Neavând niciun chef să mă justific ca şi cum aş fi fost surprinsă în flagrant delict de idolatrie stupidă, am răspuns:

— Această statuie japoneză, de altfel foarte frumoasă, mă duce cu gândul la marele înţelept pe care se presupune că-l reprezintă şi salut în ea doctrina lui.

12 Cea care exista pe atunci, înainte să fie deschisă pentru cititori rotonda centrală.

13 Maimonide: teolog şi om de ştiinţă (medic). Evreu spaniol născut la Côrdoba, secolul al XII-lea.

14 Avicenna: medic arab (980-1037; vezi p. 203). Averroes, medic şi filosof arab, profesa un fel de panteism.

— Studiezi budismul aici, domnişoară?

— În principal, dar ca să-ţi faci o idee corectă mi se pare că trebuie să studiezi mediul filosofic în care ea a luat naştere. Asta te obligă să studiezi toate celelalte doctrine indiene. Cred, de asemenea, în influenţele mediului fizic asupra gândirii şi sper să merg într-o zi să văd ţinutul natal al lui Buddha.

Dorinţă pe care mi-am îndeplinit-o mulţi ani mai târziu.

— Am fost deja în Indii şi sper să mă întorc acolo la anul, spuse doamna.

Apoi, brusc:

— Vrei să vii să bei o ceaşcă de ceai cu mine într-o patiserie? Trăsura mă aşteaptă la poartă.

Am acceptat; a fost începutul unor relaţii interesante, căci d-na de Breant era inteligentă şi foarte cultivată.

Într-o zi, mi-a spus că făcea parte din Societatea Pitagora, care avea o lojă la Paris, şi m-a invitat să asist la o întrunire deschisă şi celor ce nu se numărau printre membrii săi – „profanilor”, cum s-a exprimat ea. Faptul că existau pitagoricieni la Paris m-a mirat foarte mult. Pitagora, a cărui doctrină nu prea îmi era cunoscută pe atunci, reprezenta pentru mine o figură aproape mitologică de înţelept din vechea Grecie, a cărui existenţă istorică era chiar contestată. De altfel, acest detaliu nu avea importanţă. Pitagora, ca om, putea să nu fie decât un mit; cu toate acestea, exista o doctrină care se revendica de la el şi tocmai aflasem că ea avea adepţi la Paris. Merita să-i întâlneşti. Am acceptat invitaţia.

După vreo cincisprezece zile, d-na de Breant a venit să mă ia ca să mă conducă la întrunirea acestei societăţi.

Întrunirea avea loc într-un pavilion situat în fundul unei mici grădini, undeva la Auteuil[15]. O vastă încăpere care servea drept sală de aşteptare şi garderobă preceda sala de întrunire propriu-zisă.

Dna de Breant mă informase că se va ţine o

15 Astăzi, în al XVI-lea arondisment al Parisului (n.tr.).

conferinţă, şi nu o ceremonie rituală în adevăratul sens al cuvântului, căci numai iniţiaţii erau admişi la acestea din urmă.

Bun! Se aflau acolo şi iniţiaţi. Îi întâlneam pretutindeni de la primul meu contact cu Cercul secret al „Gnozei supreme”. Eleusis, Delfi, Misterele lui Isis aveau numeroşi discipoli contemporani, iar grupul mistagogilor părea să constituie o adevărată mulţime.

Admiteam misterele din templele greceşti sau din cele ale Egiptului; decorul era acolo, impozant, făcut pentru a-l impresiona pe candidatul la... De fapt, oare chiar ştia la ce aspira?... Teroarea sacră ce domnea în acele locuri închinate divinităţilor paraliza probabil gândirea şi raţionamentul, lăsând loc doar unor senzaţii, cele ale aşteptării ineditului, cele de a înainta spre pragul unei *lumi de dincolo*, de a te alătura zeilor. Dar ce comicărie jalnică erau riturile iniţiaţi ce oficiate în apartamentul sărăcăcios al soţilor Jourdan sau în orice altă vulgară locuinţă asemănătoare! Cum de existau oameni care puteau să joace un rol într-o asemenea farsă fără să râdă? Existau totuşi, iar în unele seri, în unele după-amiezi, secretarul se închidea cu patru-cinci aleşi; ardeau tămâie în camera cu diferite utilizări şi şuşoteau cu glas scăzut. În general, nu eram acasă în timpul acelor şedinţe. Într-o zi, întorcându-mă cu puţin înainte de căderea nopţii, am auzit tânguiri, un mormăit întretăiat de suspine. Zgomotul venea din bucătăria situată la capătul anticamerei. M-am dus acolo; uşa era închisă cu cheia, dar aceasta fusese lăsată afară. Am deschis. Mărunţica doamnă Jourdan era înăuntru, înlăcrimată toată, aşezată pe un scaun fără spetează, ţinându-şi strâns la piept băieţelul care bodogănea pe un ton plângăreţ şi încerca să-i scape din braţe ca să iasă din bucătărie, gata să izbucnească în ţipete violente.

Amândoi dârdâiau. Era iarnă şi bucătăria nu avea sobă, ci doar o maşină de gătit care funcţiona cu mangal. Focul nu era aprins, aerul din încăpere era rece ca gheaţa.

— Ce faceţi aici? am strigat, stupefiată.

— Edmond ne-a închis, răspunse cu un aer jalnic victima acelui tratament straniu. Are o întrunire esoterică. N-am voie să văd ce se spune, nici să văd ce se face acolo.

Din milă pentru idioata aceea răbdătoare, mi-am stăpânit dorinţa violentă de a izbucni în râs, m-am dus direct la uşa de după care veneau adieri de tămâie, am deschis-o şi am anunţat scurt:

— Jourdan, soţia şi copilul dumitale îngheaţă de frig în bucătăria unde i-ai închis. Poate că mâine vor avea bronşită.

— Ce regretabilă întrerupere! zise, cu o strâmbătură de necaz, una dintre doamnele prezente.

— Cred că de-acum întrunirea s-a terminat, zise alta, aruncându-i o privire otrăvită secretarului care, după plecarea invitaţilor, se duse cu un aer vrednic de milă să-şi elibereze familia.

Atmosfera „lojii Pitagora” se deosebea total de cea care învăluia „loja *Atlanta*”. Confortul sever al mobilierului, atitudinea gravă a membrilor Societăţii erau de natură să-i trezească sentimente diferite vizitatorului.

Sala avea o estradă cu o tribună pentru oratori şi numeroase scaune capitonate, îmbrăcate în catifea bej. Deasupra estradei, o mare stea luminată se detaşa pe fondul albastru al picturii murale. Sub ea, o inscripţie: „Chiar dacă e prea sus”. Probabil era deviza lojii: un îndemn, mi s-a explicat mai târziu, de a urmări un ideal înalt chiar dacă te crezi incapabil să-l atingi.

Această idee de ascensiune fără speranţă îmi readucea în minte un text budist în care era vorba despre o scară înălţată spre cer; autorul textului părea să ridiculizeze prin această imagine comportamentul credincioşilor din anumite secte care se îndreptau spre ţeluri ipotetice. Mie mi se păruse drăguţă ideea de urcuş aventuros spre nori fără a şti ce se află dincolo de ei, fără a putea fi sigur nici măcar dacă exista ceva acolo, iar deviza „lojii Pitagora” îmi plăcea. La urma urmei, contează

călătoria, drumul care străbate „peisaje” ce se schimbă la fiecare pas. Ne închipuim vreodată că vom atinge orizontul? Trebuie oare pentru asta să renunţăm la încântarea drumurilor întinse către el?…

Bineînţeles, nu le-am comunicat aceste reflecţii gazdelor mele. Aşezată printre auditorii conferinţei anunţate, priveam cu atenţie ritualul care o preceda.

Asistenţii se ridicară pentru a intona cu voce gravă o recitare psalmodiată a celebrelor *Versuri aurite*: textul tipărit al acestora, în traducerea franceză a lui Fabre d’Olivet, fusese distribuit invitaţilor. Hârtia de lux, paginile cu chenar colorat arătau, ca şi mobilierul sălii, că „loja Pitagora” nu ducea lipsă de fonduri.

Membrii săi, într-o atitudine de reculegere, cu ochii închişi, recitau:

Zeilor nemuritori adu-le cultul consacrat.

Păstrează apoi credinţa: cinsteşte amintirea Eroilor binefăcători, a spiritelor-semizei.

Fiu bun să fii, drept frate, blând soţ şi tată bun.

Prieten să-ţi alegi pe prietenul virtuţii.

Ţi-e dat totuşi să înfrunţi şi să învingi Nebuneştile-ţi patimi: învaţă să le îmblânzeşti.

Fii sobru, sârguincios şi cast; fereşte-te de mânie, în lume ori în ascuns să nu-ţi îngădui niciodată Nimic rău; şi mai presus de toate respectă-te pe tine însuţi.

Nu vorbi şi nu făptui fără să fi cugetat.

Fii drept. Adu-ţi aminte că o putere de neînvins Ne porunceşte să murim, că bunurile, onorurile Uşor dobândite se pierd tot uşor.

Cât despre relele pe care soarta le aduce.

Ia-le drept ceea ce sunt: îndură-le şi caută.

Pe cât vei putea, să le îndulceşti trăsăturile.

Ascultă şi întipăreşte-ţi bine în inimă vorbele mele: închide ochii şi astupă-ţi urechile la prejudecăţi, Teme-te de pilda celorlalţi; gândeşte cu mintea ta, Cercetează, judecă şi alege liber, în prezent trebuie să contempli viitorul.

Ce nu ştii nu pretinde să faci.

Ai grijă de sănătatea ta: dă cu măsură Trupului hrană şi minţii odihnă.

Luxul şi zgârcenia au urmări asemănătoare, în toate trebuie să alegi o cale de mijloc dreaptă şi bună.

Nicicând somnul să nu-ţi închidă pleoapele Fără să te fi întrebat: ce am uitat? Ce am făcut?

Dacă e rău, abţine-te; dacă e bine, continuă.

Gândeşte-te la sfaturile mele; iubeşte-le; urmează-le toate; La divinele virtuţi vor şti să te conducă.

Jur pe cel ce ne-a întipărit în inimi Tetrada sacră, imens şi pur simbol.

Izvor al naturii şi model al zeilor, învăţat de ei, nimic nu te va amăgi atunci:

Fiinţelor diferite le vei pătrunde esenţa.

Vei cunoaşte totul, principiul şi scopul.

Vei şti, cu voia cerului, că natura.

Asemenea în toate, e aceeaşi pretutindeni:

Astfel încât, lămurită asupra adevăratelor tale drepturi, Inima nu ţi se va mai hrăni cu dorinţe deşarte.

Vei vedea că relele ce-i mistuie pe oameni sunt rodul alegerii lor; şi că aceşti nefericiţi Caută departe de ei bunurile al căror izvor se află într-înşii. Doamne! De le-ai deschide ochii, i-ai izbăvi…

Dar nu: e de datoria oamenilor, care sunt de sămânţă divină, Să distingă greşeala, să vadă adevărul.

Natura îi ajută. Tu care ai pătruns-o.

Om înţelept, om fericit, respiră la adăpost.

Dar urmează-mi legile, abţinându-te de la lucrurile De care sufletul tău trebuie să se teamă, desluşindu-le bine; Lăsând ca peste trup să domnească inteligenţa Pentru ca, înălţându-te în eterul luminos.

Printre nemuritori să fii tu însuţi un zeu.

Era un fel de serviciu religios, un fel de „cult”, cum zic protestanţii. Pe lângă credincioşii sectei, eram acolo vreo şase invitaţi profani; această lungă recitare scandată avusese asupra unora dintre noi un efect clar soporific.

Aceştia nu i-au acordat atenţie decât pe jumătate conferenţiarului care a urcat apoi la tribună. Mărturisesc că până şi eu, cu toată curiozitatea mea mereu trează în privinţa teoriilor filosofice, îmi simţeam mintea amorţită.

Oratorul comentă o formulă înscrisă pe unul dintre pereţi: „Numărul este esenţa lucrurilor”. Comentariul lui nu prea clarifica semnificaţia acestei declaraţii enigmatice, temelie a învăţăturii pitagoreice.

Vorbi apoi despre formarea sufletelor în eterul care umple spaţiul, substanţa sufletelor fiind eterul însuşi. Aceste suflete, explica el, se încarnează în trupuri. Unite cu trupurile respective, ele îndeplinesc acţiuni, care sunt bune sau rele[16]. După moartea trupului cu care au fost unite, îşi vor găsi adăpost în diferite planete, în funcţie de gradul lor de merit sau de josnicie.

Conferenţiarul enumera încă multe alte teorii ce păreau să fie dogme pentru membrii „lojii Pitagora” şi să nu aibă nevoie de demonstraţie.

Vecina mea îmi şopti la ureche:

— Nu spune cum comunică cu noi sufletele care se găsesc în planete…

Într-adevăr, nu spusese asta şi şedinţa se încheie fără să primim informaţii în această privinţă.

Pe când ne pregăteam să ne retragem, m-am apropiat de d-na de Breant şi i-am mulţumit că mă invitase la acea întrunire. Ea mi-a zâmbit cu amabilitate şi m-a informat că un grup de pitagoricieni, printre care avea prieteni, trăiau în comunitate pe o mică proprietate la ţară, unde se consacrau meditaţiei asupra învăţăturilor lui Pitagora, ducând o viaţă simplă şi cultivând o grădină…

Îi făcu semn unei alte doamne şi mă prezentă acesteia ca fiind dornică să aprofundez doctrina Maestrului.

Mi-am zis în sinea mea că se aventura un pic prea departe, căci nu manifestasem nicio dorinţă de genul acesta, dar m-am abţinut să o declar.

---

16 Teorii analoage se întâlnesc în India.

— Ei bine, de vreme ce aşa stau lucrurile, spuse cu amabilitate doamna care înaintase spre mine, veniţi să ne vizitaţi la falansterul nostru, vom fi fericiţi să vă primim. Ne veţi vedea la noi acasă, în veşmintele noastre de iniţiaţi. Purtăm robe lungi şi albe, cu mâneci largi…

Acest detaliu vestimentar părea să ocupe un loc important în mintea doamnei… Poate chiar mai mult loc decât soluţia enigmei „Numărul este esenţa lucrurilor”.

I-am mulţumit. Dar după aceea am fost ocupată cu alte subiecte de cercetare; de altfel, studiile mele nu-mi lăsau prea mult timp liber… şi nu i-am mai văzut niciodată pe iniţiaţii înveşmântaţi în alb din falansterul Pitagora.

Evident, ştiam de existenţa adepţilor spiritismului. Ştiam chiar şi butada lui Nietzsche cu privire la ei: „Se adună într-o cameră întunecată, aşteptând apariţia spiritelor, şi, în acest timp, propriul lor spirit dispare”. Însă cu toate că în cursul şederilor mele fie la clubul „Gnozei supreme” din Londra, fie la soţii Jourdan mi-ar fi fost uşor să intru în legătură cu spiritişti, n-am făcut nimic în acest sens, fiindcă nu-mi prea inspirau interes.

Am fost pusă totuşi în situaţia de a asista la nişte *şedinţe* ce aveau loc la Paris, la o doamnă scoţiană în vârstă, ducesa de Pomar, născută lady Caithness.

Locuia într-o foarte vastă şi somptuoasă reşedinţă privată, remarcabilă datorită unei scări monumentale din marmură trandafirie. Stăpâna casei îşi primea invitaţii într-un dormitor al cărui tavan pictat reprezenta „Cercul Stelei”, adică mai multe sute de figuri de preafericiţi şi de îngeri dispuse în cercuri concentrice în jurul unei stele de aur.

Privirile acestei mulţimi celeste convergeau spre proporţiile exagerate ale unui pat cu coloane şi baldachin care, aşezat pe o estradă, ocupa cea mai mare parte a încăperii. Oare ducesa chiar dormea acolo, pândită de mulţimea aceea de priviri scrutătoare? Mă cam îndoiam.

În ziua în care stăpâna casei „primea”, în încăperea aceea se discuta despre teorii oculte şi reţete alchimice,

dar mai ales despre chemarea spiritelor. Ducesa şi musafirii ei erau cu toţii adepţi ai spiritismului, dar îi dădeau acestuia numele său englezesc, *spiritualism*, care li se părea că avea o rezonanţă mai nobilă.

În această locuinţă impunătoare, sfânta sfintelor era un fel de capelă dedicată Mariei Stuart. În istorie, această nefericită regină a Franţei şi Scoţiei, decapitată în 1587 după o captivitate de optsprezece ani, nu apare chiar ca o sfântă, însă pentru ducesă ea era obiectul unui adevărat cult. Oare aceasta nu o instituise legatara sa universală?…

Un portret în picioare al Mariei Stuart ocupa partea din spate a capelei, iar în faţa lui, credincioşii defunctei suverane se adunau în jurul unei mese rotunde pentru a-i chema spiritul. O femeie medium profesionist îşi dădea şi ea concursul.

În timpul şedinţelor, capela era slab luminată. Participanţii – în general, o duzină de persoane –, cu mâinile puse pe masă, cu degetele mici atingându-se pentru a forma „lanţul”, păstrau o tăcere profundă în aşteptarea „prezenţei” care ar fi putut să se manifeste. De cele mai multe ori, nicio „prezenţă” nu dădea semn de viaţă; se întâmpla totuşi ca masa să trosnească sau ca luminile scăzute din încăpere să înceapă să tremure şi să se unduiască. Mediumul răspundea atunci întrebărilor care îi erau puse în legătură cu semnificaţia acestor „fenomene”, iar răspunsurile sale constau în general în bolboroseli incoerente. Alteori se făcea apel la masă şi se interpreta numărul de lovituri în ea, pentru a afla dacă spusese „da” sau „nu”, folosind ordinea literelor alfabetului. Comunicările cu spiritul Mariei Stuart sau cu cele ale altor răposaţi celebri – aceste invocări erau rezervate doar celebrităţilor – erau de o stupiditate deconcertantă. „Cerule!”, îmi spuneam *in petto*, „e oare cu putinţă să ne abrutizăm în asemenea hal pe lumea cealaltă?”

Odată, totuşi, s-a petrecut o dramă.

Se auzeau trosnituri neobişnuite, puternice,

persistente în masă; participanţii erau cuprinşi de nelinişte. Mediumul, în stare de transă, se agita în fotoliul său. Deodată, o voce bărbătească, joasă, aspră, proroci: – Mâna karmei se întinde asupra voastră, cuplu impur. Pedeapsa e aproape. Nu mai pângăriţi locul acesta cu prezenţa voastră.

Consternaţi, participanţii încremeniră pe scaunele lor. Care dintre ei puteau fi personajele impure desemnate de către spirit?

În zadar încercară câţiva să-l facă să le numească; spiritul rămase mut. Nu le răspunse nici celor care îi cerură să-şi spună numele. Oracolul şi cei pe care îi denunţase rămaseră anonimi.

Oare un sceptic nu avea voie să creadă că mediumul cu simbrie fusese cumpărat de un glumeţ răutăcios ca să arunce o sământă de suspiciune printre membrii cercului Mariei Stuart?... Nu era ceva neverosimil şi mi-am permis să cred asta.

Totuşi, un ocultist căruia i-am povestit incidentul mi-a zis:

— Poate e vorba de altceva, nu de o glumă răutăcioasă. Cine ne spune că printre persoanele prezente acolo nu se aflau şi unele a căror conştiinţă sau ale căror prejudecăţi le reproşau o greşeală, un „păcat”: relaţii adultere sau anormale... Poate că gândirea lor concentrată asupra unor fapte vinovate de ale căror consecinţe materiale sau supramateriale se temeau a fost captată de mediumul în stare de transă şi acesta a primit în mintea sa tulburată afabulaţia bizară ce a dat naştere prezicerii pe care aţi auzit-o.

Nici asta nu era neverosimil, dar, conform datelor anumitor teorii referitoare la lumea ocultă, se mai oferea o explicaţie.

„Spiritele” care se manifestă în şedinţele spiritiştilor sunt „elementare”, suflete dezîncarnate mai mult sau mai puţin timp conştiente. Ele sunt mai mult sau mai puţin inteligente, uneori şi dezorientate de starea de disconfort

pe care le-o creează lipsa învelişului. material şi imposibilitatea, în absenţa unor organe senzoriale, de a mai participa la activitatea lumii căreia i-au aparţinut. Aceste „elementare” caută cu aviditate ocazii de a se reîncarna şi de a lega cu cei în viaţă relaţii de natură să le faciliteze reîncarnarea. Or, în lipsa reîncarnării, aceste entităţi tind să ocupe temporar indivizii incapabili să se opună influenţei lor sau pe cei care o suferă în mod voit. De aici rezultă fenomene de posesiune şi de mediumnitate.

Totuşi, se pare că multe dintre fiinţele care îşi manifestă prezenţa în şedinţele de spiritism ar fi *elementals*. Acestea, conform aceloraşi teorii, nu au aparţinut niciodată umanităţii. Ele fac parte din lumea zeităţilor şi a demonilor fără număr ce populează pământul şi văzduhul, ale căror acţiuni alimentează basmele şi legendele tuturor popoarelor.

Inteligente în majoritatea lor, active, viclene, uneori prietenoase, dar cel mai adesea înclinate să ne inducă în eroare, să ne întindă capcane pentru a se amuza sau, mai grav, pentru simpla plăcere de a face rău, acestor fiinţe le place ca, în cursul şedinţelor de spiritism, să-i păcălească pe participanţi prezentându-se sub nume de împrumut, dându-se drept personalităţile invocate, descifrând gândurile cele mai ascunse ale celor aşezaţi la masa rituală, producând fenomene datorită energiei pe care o posedă participanţii înşişi.

Aceleaşi *elementáis* sunt supuse de către magicieni şi folosite de aceştia în slujba lor. Era posibil ca unul dintre ele, chiar acţionând la instigarea unui agent străin, să fi depistat cuplul impur prezent în capela Mariei Stuart. Sau poate că inventase povestea aceea…

Aceste explicaţii prezentau şi ele o aparenţă verosimilă. Mai puteau fi construite şi altele, dar nu m-am ostenit să o fac.

III

Adesea atingem în treacăt domeniul extravagantului şi al grotescului. În materie de spiritism, ar fi greu de

imaginat probabil un comportament mai neobişnuit decât cel al membrilor unui grup german din care făceau parte doi oameni de litere dintre cunoştinţele mele. Amândoi erau destul de puţin înflăcăraţi ca spiritişti, iar credinţa lor nazistă nu era nici ea mai arzătoare; dimpotrivă, ceilalţi membri ai cercului cu pricina, spiritişti convinşi, erau plini de admiraţie pentru Führer, pe care îl considerau singurul în stare să refacă măreţia şi puterea Germaniei. Animaţi în acelaşi timp de nemăsurata lor fervoare hitleristă şi de credinţa lor profundă în doctrinele spiritiste, aceşti iluminaţi concepuseră straniul proiect de a întări cohortele – care numărau deja milioane de indivizi – fidelilor dictatorului cu alte batalioane, ai căror ostaşi ar fi fost recrutaţi dintre cele mai înţelepte şi valoroase personalităţi din împărăţia umbrelor.

Sprijinul defuncţilor distinşi şi iluştri li se părea absolut de dorit acestor zănateci: ei ar fi oferit partidului sprijinul unor forţe oculte şi al unor sfătuitori capabili să-i sugereze Stăpânului decizii bazate pe lunga şi profunda lor experienţă.

Pe vremea aceea circulau deja zvonuri despre credinţa lui Hitler în nişte directive transmise de agenţi extra-umani. A spori numărul şi calitatea acestora însemna să te comporţi ca un partizan devotat.

Grupul şi-a asigurat colaborarea unui medium.

Dacă e să dăm crezare rapoartelor corespondenţilor mei, au avut loc nişte şedinţe extraordinare! Masa a tremurat, s-au auzit zgomote, glasuri, s-au primit mesaje enigmatice prin intermediul scriiturii automate, în timp ce mediumul, livid, înfundat într-un fotoliu, bolborosea întruna, în limbi pe care niciunul dintre participanţi nu le înţelegea.

Totuşi, numele mediumului mă făcea să bănuiesc o origine evreiască. Cine era acesta?… Poate un supravieţuitor al pogromurilor care se ascundea sau încerca să se reabiliteze în sânul unei societăţi naziste?… Un trădător, mi s-a spus mai târziu, mult mai târziu, după

înfrângerea Germaniei şi „denazificarea” fidelilor grupului, când entuziasmul lor pentru relaţiile cu personalităţile de pe lumea cealaltă scăzuse considerabil.

Ei, da! Faptul părea evident, mediumul, fidel sângelui său evreiesc, trădase încrederea patronilor săi nazişti.

Dacă ar fi fost mai avizaţi sau mai vigilenţi, aceştia ar fi putut să fie alertaţi de unele manifestări cu caracter insolit; astfel, într-o seară, creionul ce alerga pe coala aşezată sub mâna mediumului în stare de transă a scris numele lui Rabbi Shimon bar Yohai.

Shimon bar Yohai este vestit pentru că a scris *Zoharul*, *Cartea Splendorii*, una dintre lucrările cuprinse în *Cabala*.

Ce căuta acolo?…

Vizita inopinată a acestei entităţi eterogene nu s-a repetat, dar altă dată mediumul a fost auzit îngăimând: „Prin literă şi prin voce se creează şi se desface”. Această declaraţie nu prezenta nicio legătură vizibilă cu întrebările puse spiritelor.

Cum am spus adineauri, nu am aflat despre aceste incidente decât la mult timp după ce s-au petrecut. Eram în China şi aproape că uitasem de existenţa acestui grup şi de fantasticele sale experienţe când unul dintre scriitorii care făcuseră parte din el mi le-a readus în memorie. Mi-a venit atunci în minte o explicaţie.

Mediumul putea să fie doar pe jumătate simulant. După toate aparenţele, credea în posibilitatea comunicării cu entităţi din lumile *de dincolo*. Ura pe care, ca evreu, i-o purta celui care-i prigonea pe ai săi îl făcuse să invoce spiritele unor coreligionari celebri şi învăţaţi în ştiinţele secrete pentru a dejuca, prin intermediul lor, planurile celor ce încercau să sporească puterea lui Hitler procurându-i protecţii oculte. Dorinţele adânc întipărite în mintea sa se exprimaseră, fără ca el să fie conştient de acest lucru, în cursul crizelor sale de mediumnitate.

Acest evreu vindicativ era probabil cabalist. Fraza sa „Prin literă şi prin voce se creează şi se desface” putea fi

apropiată de un text din *Sefer Yetzirah*, *Cartea Creaţiei*. Acest text afirmă: „Prin Literă şi prin Cuvânt se creează”. Sub impulsul dorinţei lui pătimaşe de a-l distruge pe Hitler, mediumul adăugase textului o continuare logică: ceea ce *creează* trebuie să fie capabil şi *să distrugă*.

Explicaţia aceasta nu se sprijină, evident, pe nicio bază serioasă; este vorba doar despre ideile sugerate de dezamăgirea patronilor mediumului şi de credinţa lor superstiţioasă în nişte influenţe evreieşti puternice şi oculte care, după părerea lor, au contribuit la prăbuşirea lui Hitler.

La început am calificat drept grotescă ideea acestor spiritişti naivi care încercau să recruteze din lumea cealaltă protectori şi ajutoare pentru mult iubitul lor conducător. Ideea era bizară, fără doar şi poate, şi nu mă dezic de opinia mea. Totuşi… totuşi, oare n-au invocat oamenii dintotdeauna ajutorul unor zei, îngeri, duhuri sau sfinţi, cu toţii personaje de pe lumea cealaltă? Nu i-au crezut capabili să le aducă ajutor, protecţie şi succes?… Atunci, să ne uităm la noi înşine şi să fim indulgenţi cu fanteziile spiritiştilor din agreabilul oraş X… de dincolo de Rin.

Lumea spiritiştilor prezintă multe tablouri de natură să ne provoace amuzamentul, dar există şi altele tragice, şi voi încerca să schiţez unul dintre acestea. Mai întâi trebuie să explic însă cum am fost condusă pe căi ocolite spre eroina dramei.

Pe durata uneia dintre şederile mele la Paris mă instalasem în apropiere de Champs-Élysées, la o domnişoară care ţinea o pensiune de familie pentru doamne. Gazda mea purta bizarul nume de Cybert. În ciuda vârstei sale, care putea fi deja calificată drept „respectabilă”, şi a specificului aproape auster pe care-l imprima pensiunii sale, dra Cybert nu era cu totul lipsită de cochetărie. Avea relaţii, în calitate de clientă ocazională, dar mai ales de prietenă, cu patroana unui salon de frumuseţe, care îşi spunea doamna Zabrozka. Mă

îndoiam că aceasta din urmă era rusoaică sau poloneză autentică, însă numele slav dădea bine pe cărţile de vizită ale salonului şi atrăgea clientela. Salonul Zabrozka, unde trei angajate graţioase oficiau sub conducerea patroanei, era prosper.

Dna Zabrozka se bucura de succesul ei, aşa cum ar fi putut face orice altă comerciantă, dar mintea ei îşi lua adeseori zborul, evadând din preocupările de ordin comercial, pentru a se îndrepta spre cercetări secrete, legate de ceea ce ea numea „stăpânirea elementelor”; d-na Zabrozka era ocultistă.

La ea se reunea în unele seri o societate bizară alcătuită din indivizi care se lăudau că ar poseda „puteri” supraumane, magnetizatori, clarvăzători şi alte fenomene de acelaşi soi – toţi, de altfel, prea puţin interesanţi. Pe mai mulţi îi bănuiam că frecventau întrunirile de la salonul Zabrozka în principal datorită supeurilor îmbelşugate cu care se încheiau.

Unul dintre participanţii fideli la aceste întruniri, un individ corpolent cu barbă gălbuie, repeta mereu acelaşi truc. Acesta consta în a încălzi până devenea fierbinte un lichid rece cu care era umplut un pahar pe care-l ţinea cu ambele mâini şi asupra căruia sufla încetişor. Asta era „specialitatea” lui, puterea lui neobişnuită.

Ce mi se părea mie remarcabil era uşurinţa cu care ceilalţi invitaţi, cei care formau galeria simplului public şi nu se mândreau cu nicio superioritate de ordin ocult, se convingeau că lichidul pe care-l gustau era într-adevăr cald. S-a întâmplat chiar ca o femeie care a dus la gură o ceaşcă de ceai pe care i-o încredinţase rece „vrăjitorului” să scoată un ţipăt: se arsese la buze. Nu era vorba de o simplă senzaţie: pe buza ei inferioară se vedea urma unei uşoare arsuri.

Mai mulţi dintre martorii fenomenului şi-au înmuiat degetul în ceai şi au declarat că era cald. Mie uneia mi s-a părut rece. Nu mă aşteptasem la nicio minune; probabil de aceea nici nu văzusem vreuna.

La d-na Zabrozka puteai asista la diverse alte manifestări puerile de acelaşi gen, însă „marea demonstraţie” era prezentată de stăpâna casei, cea care aspira să îmblânzească „elementele”.

Astfel, d-na Zabrozka se lăuda că îmblânzise focul; reuşise să o facă, spunea ea, cu ajutorul unor duhuri asociate cu acest element. Ca dovadă a imunităţii pe care o dobândise, d-na Zabrozka apuca marginea plăcii fierbinţi a unei plite cu gaz.

Acest aparat de încălzit se bucura pe atunci de o mare popularitate. Consta într-o lampă mare deasupra căreia era fixată o tavă întinsă din fier. Tava aceasta se încălzea şi făcea oficiu de radiator.

În faţa invitaţilor săi, d-na Zabrozka se plimba cu lampa aprinsă în jurul salonului, ţinând-o cu vârful degetelor de marginea tăvii. Se lăuda că, doar atingând cu degetele ei degetele altei persoane, putea să-i confere acesteia propria-i imunitate. În realitate, câţiva dintre participanţii care riscaseră să se supună probei au declarat că nu simţiseră senzaţia de arsură; de altfel, se mărginiseră să atingă uşor placa fierbinte. Încrederea lor în puterile gazdei nu era fermă.

Aceste mici exhibări de „puteri oculte” nu mă interesau şi în scurt timp am încetat să mai particip la întruniri. Totuşi, am păstrat relaţia cu d-na Zabrozka şi, din când în când, mă duceam să beau o ceaşcă de ceai la ea. Conversaţia cu dânsa nu era lipsită de interes. Poseda un adevărat tezaur de anecdote picante datorită clientelor ei, care o luau cu dragă inimă drept confidentă, însă le povestea cu discreţie şi nu divulga niciodată numele eroinelor poveştilor sale.

Aşa s-a făcut că, aflându-mă într-o seară la ea, am fost atât de puternic impresionată de frumuseţea unei femei elegant îmbrăcate care părăsea salonul, încât i-am făcut o remarcă în legătură cu aceasta esteticienei noastre. Ce căuta la ea zeiţa aceea coborâtă din Olimp?… De bună seamă, nu avea nevoie de îngrijirile ei. Şi, în

pofida discreţiei bine cunoscute a gazdei mele, nu m-am putut abţine să n-o întreb:

Cine era?... O femeie de lume?... O actriţă?... Ce făcea în viaţa de zi cu zi?...

— Ce face?... Face pacheboturile, răspunse d-na Zabrozka. Părăseşte Parisul mâine, probabil n-ai s-o mai vezi niciodată. Şi apoi, nu ţi-am zis cum o cheamă.

— Pacheboturile?...

De data asta, d-na Zabrozka râdea de-a dreptul.

— Chiar aşa; tot lungul anului, călătoreşte pe liniile mari, în cabină de lux, consacrându-se în mod caritabil destinderii pasagerilor bogaţi în ceasurile lungi şi monotone ale traversărilor.

Conversaţia noastră nu a mers mai departe. Anii, mulţi ani, au trecut. La întoarcerea mea din Tibet, am ajuns din nou la Paris şi am avut curiozitatea să mă informez de la d-na Zabrozka.

Salonul Zabrozka exista în continuare, dar fondatoarea lui, retrasă din afaceri după ce se îmbogăţise, se mulţumea cu dividendele pe care i le aducea. Locuia într-un apartament cochet, unde m-a primit cu un entuziasm neobişnuit.

— Vizita dumitale e mai mult decât o coincidenţă, mi-a spus ea. Se datorează cu siguranţă vreunei puteri oculte. Ţi-am citit ultimele cărţi şi mulţi dintre prietenii mei, printre care şi vicontesa de Trevaux, le-au citit şi ei. Ea e mâhnită pentru că te crede foarte departe de aici şi ar fi vrut tare mult să te consulte. Nu se îndoieşte că în Tibet ai dobândit cunoaşterea unor ştiinţe profunde şi că eşti în măsură să o ajuţi, câtă vreme nimeni n-a putut să o facă până acum.

Despre ce era vorba?... Dacă doamna cu pricina era bolnavă, trebuia să i se spună că nu practicam arta vindecării. Şi, în primul rând, cine era acea vicontesă de Trevaux care se aprinsese cu atâta naivitate în legătură cu mine?

— O cunoşti, mi-a spus d-na Zabrozka. Îţi aduci

aminte de o femeie a cărei frumuseţe te-a impresionat în mod deosebit într-o seară, la mine?

Memoria mea excelentă mi-a reamintit într-o clipă fermecătoarea clientă a interlocutoarei mele şi profesia pe care aceasta i-o atribuise.

— Femeia care face pacheboturile!… am exclamat eu.

— De mult nu le mai face, răspunse d-na Zabrozka. E văduvă şi vicontesă autentică. Ar fi o dovadă de altruism din partea dumitale dacă te-ai duce să o vezi, te-aş conduce eu la ea. Zi da, te rog. E îngrozitor de nefericită; o să-ţi povestească chiar ea… Da, chiar ea, eu nu trebuie…

M-am lăsat condusă la d-na de Trevaux şi aşa am cunoscut cea mai emoţionantă dintre dramele spiritiste care se pot imagina. Voi încerca să o reconstitui aici după relatarea pe care mi-a făcut-o încetul cu încetul nefericita ei eroină.

În anul acela, Claire de Langy, după o fructuoasă retragere de câteva luni din viaţa mondenă alături de un generos industriaş american, pornea din nou la drum şi, dispunând de suficiente fonduri pentru a se lăsa în voia fanteziei, decisese ca, în loc să se întoarcă în Europa pe liniile ce-i erau familiare, să facă turul lumii, trecând prin Japonia, China şi India.

Pachebotul pe care călătorea luase la bord la Shanghai, după o foarte scurtă escală, câţiva negustori chinezi şi trei englezi pe care Claire de Langy îi cântărise numaidecât cu ochiul ei exersat: indivizi destul de avuţi, dar mult sub nivelul căruia îi acorda ea atenţie. Traversarea îi apărea, în consecinţă, ca o cură de odihnă şi îşi îngăduia să se bucure de ea cu încântare, întinsă pe un şezlong de pe punte.

Pe măsură ce se apropiau de Singapore, temperatura a devenit toridă; vântul de pe mare, în loc să-i răcorească pe pasageri, făcea să treacă peste ei valuri de aer fierbinte care îi epuizau. În afară de membrii personalului care trebuiau să-şi îndeplinească obligaţiile de serviciu, toată cei aflaţi la bord îşi petreceau zilele dormind.

Claire de Langy, întinsă pe şezlongul ei, moţăia pe jumătate când, printre genele-i lungi coborâte, a întrezărit doi pasageri pe care nu-i observase până atunci.

Erau doi călugări în veşmânt de dimie, cu capul descoperit şi sandale în picioarele goale. Cum puteau, cu rasele acelea atât de grele pe ei, să suporte căldura asfixiantă? Cei doi bărbaţi se plimbau alene pe punte. Unul dintre ei, în vârstă, destul de scund, mai degrabă rotofei, cu fruntea şiroind de sudoare, părea doborât de căldură; tovarăşul lui, tânăr şi de statură înaltă, avea un chip palid şi supt, asemenea cu cel al unor martiri înfăţişaţi în tablourile artiştilor din Evul Mediu.

„Misionari care se întorc în Europa”, îşi zise Claire. N-o interesau. Închise ochii. După un timp, simţi o senzaţie aparte, aceea de a fi privită, apoi auzi o voce:

— Mi se învârte capul… Abia respir… Ce căldură!… Hotărât lucru, nu mă simt bine decât întins în cabină.

— Sigur că da, tată, răspunse altă voce. Mersul nu e bun pentru dumneata; imobilitatea e preferabilă. Dar îngăduie-mi să chem medicul, te-ai înroşit foarte tare; mi-e teamă să nu ai febră.

— Medicul… da, poate. Mă simt cu adevărat rău… Zi să-l cheme. Cobor în cabină, să vii la mine după ce doctorul va fi anunţat.

Claire auzi paşii târşâiţi ai bătrânului călugăr care se îndepărta încet. Apoi, senzaţia că o privire era aţintită asupra ei reveni. Deschise ochii. În picioare, cu o mână încleştată pe balustradă, tânărul călugăr o privea fix. Dându-şi seama că fusese surprins, se îndepărtă imediat, dar Claire de Langy, expertă profesionistă, avusese timp să vadă jucând în adâncul ochilor mari şi căprui ai tânărului călugăr luminiţa ce trădează emoţiile ascunse.

Un călugăr!… Trezită brusc din toropeală, era stupefiată. „Ce aventură!”, murmură ea. Niciodată, niciodată în cursul vieţii ei galante nu-i ieşise în cale vreun amant de genul acela. Niciodată nu putuse să-şi imagineze că aşa ceva s-ar putea întâmpla… Un călugăr!… Şi încă

unul tânăr… cu figură de ascet… poate virgin… Un val de căldură îi străbătu arterele, o idee diabolică îi încolţise în minte: să provoace bulversarea acelui trup făgăduit unei veşnice castităţi, să se amuze pe seama lui. Ce experienţă savuroasă de încercat!

Acel admirator neprevăzut al frumuseţii sale nu avusese cum, îşi spuse Claire, să nu observe, în spatele şezlongului, uşa deschisă ce semnala ca fiind a ei cabina în apropierea căreia stătea lungită. Un instinct despre care simţea că era infailibil o asigura că tânărul călugăr se va întoarce noaptea să dea târcoale în zonă.

S-a lăsat noaptea; o noapte tropicală, voluptuoasă, caldă şi umedă. Pe marea aproape nemişcată, un strat fosforescent se întindea cât vedeai cu ochii; atmosfera încărcată anunţa furtuna şi, foarte departe, din când în când, fulgere scurte brăzdau cerul întunecat.

Claire şi-a drapat strâns nuditatea blondă într-un chimono uşor din crep închis la culoare, şi-a aruncat o năframă neagră peste părul auriu şi astfel, aproape invizibilă în noapte, căci lămpile din cabina ei erau stinse, s-a dus să se sprijine de parapetul punţii, privind spre mare, nemişcată, aşteptând ce *ştia* că trebuia să se întâmple.

Şi el a venit, în picioarele goale, tăcut, aproape invizibil ca şi ea, în veşmântul lui cafeniu-închis de dimie. Ca şi ea, s-a sprijinit de parapet, dar, rezemat de acesta, privea nu oceanul, ci o uşă deschisă ce apărea ca o gaură întunecată în albeaţa pereţilor cabinelor. Stătea acolo, fascinat, când un soi de pachet negru l-a lovit, cu o uşoară exclamaţie de surprindere.

— Oh, pardon! zise „pachetul” cu glas scăzut. Noaptea e aşa de întunecată… nu v-am văzut… Priveam marea. Nu e magnifică? Uitaţi-vă la pânza aceea mişcătoare de argint din care ţâşnesc scântei. Cum pot toţi oamenii ăştia să doarmă în cabinele lor când e o asemenea noapte?!… în jurul nostru se zbenguie probabil zâne şi duhuri… Ar trebui să le auzim cântecele. Nu auziţi nimic?

…

Se apropiase foarte mult de el fără să pară că-şi dă seama. îl simţea că tremură şi ghicea că nu era în stare să scoată o vorbă.

Oare călugărul îşi conştientiza gesturile?… întinse o mână care întâlni, prin deschizătura chimonoului, trupul femeii, ce păru să nu simtă uşoara atingere.

— Mă ia cu frig, zise ea. Umiditatea din regiunea asta e nesănătoasă. Mă întorc înăuntru.

Încet, cu calm, se îndreptă spre uşa deschisă şi pătrunse în cabină. Fără un cuvânt, el intrase în urma ei.

Oare s-a amuzat atât cât îşi promisese de acel dialog mut, scăldat într-o atmosferă de sacrilegiu? Şi-a pus această întrebare în zori, după ce tânărul călugăr plecase. „Dacă nişte mateloţi îl întâlnesc la ora asta pe punte, o să creadă că sfântul recită utrenia”, şi-a zis ea ironic. A fost însă ultima ei bravadă. Jocul răutăcios pe care-l declanşase o prinsese deja. Fervoarea senzuală ezitantă, stângace şi în acelaşi timp pasionată a neobişnuitului ei amant îi zdruncinase impasibilitatea profesională.

Contactul aspru al dimiei cu trupul ei delicat îi lăsa o senzaţie pe care nu o mai resimţise niciodată, voluptuoasă şi intensă, iar tulburarea din mintea ei o egala pe cea a simţurilor sale.

Ieşind din muţenia lui, înainte să o părăsească, amantul său de o noapte îi spusese scurt, pe un ton autoritar care o descumpănise:

— Mâine, în cursul serii, vom ajunge la Colombo; pune să ţi se facă bagajele şi coboară pe uscat. Şi eu voi părăsi vaporul. Ne vom întâlni într-un hotel. Cunoşti Colombo?

Da, cândva petrecuse câteva săptămâni acolo.

— Poţi să-mi spui un hotel?

Ea i-a spus unul. Cel în care stătuse cu doi înainte.

— Sunt vicontele de Trevaux, adăugase călugărul. Mă duc în Franţa ca să intru în posesia moştenirii unuia dintre unchii mei. Însoţitorul meu e însărcinat să transfere suma

conducătorului ordinului nostru. Acum…

Fraza lăsată în suspensie indica suficient de bine că şeful ordinului tocmai îşi pierduse calitatea de beneficiar.

— N-ai de ce să te temi. O să mă ocup de toate.

„Mă tratează ca pe o prostituată”, şi-a zis Claire de Langy, şi orgoliul ei s-a revoltat, deşi era conştientă că acţionase într-adevăr ca o prostituată.

— N-am nevoie de nimic, a răspuns ea tăios.

Un scurt moment de ezitare. Oare va continua aventura? Amintirile senzuale din noaptea aceea se iviră din nou în mintea ei, dominatoare.

— Voi coborî pe uscat, a zis Claire.

El părăsise cabina fără să spună un cuvânt, fără să încerce o ultimă mângâiere.

Claire de Langy nu se simţea deloc obligată de promisiunea pe care o făcuse. Promisiuni… Făcuse atâtea, auzise atâtea! Reflecta. Sau cel puţin credea că reflecta, însă fatalitatea tocmai o prinsese în braţele sale. Fără să ştie, se îndrepta spre cel mai straniu destin.

Vasul ridicase ancora la amiază. Din camera ei, Claire auzise sirena chemând pasagerii care zăboveau pe cheiuri. Ajunsese în seara precedentă, iar acum aştepta.

A aşteptat toată ziua, mirându-se că nu-l vedea pe Trevaux. Era posibil ca nişte scrupule de ultim moment să-l fi oprit, respins, întristat şi pocăit lângă bătrânul său tovarăş pus pesemne să-l păzească de nişte superiori preocupaţi să-i apere castitatea… şi, probabil, şi moştenirea destinată ordinului?

Oricum, aventura nu fusese banală.

Trevaux a vizitat-o în ziua următoare. Claire l-a recunoscut cu greu. Îşi folosise timpul pentru a se metamorfoza. Avea în faţa ei un gentleman elegant în costum tropical. Un singur detaliu dădea o notă exotică ţinutei sale: capul, ras pentru moment spre a-i masca tonsura, îi era înfăşurat într-un turban negru. La Colombo, în mijlocul mulţimii cosmopolite, această particularitate nu atrăgea atenţia.

Frumoasa curtezană a apreciat aspectul cuviincios şi distins al vicontelui; i-a apreciat şi frumuseţea masculină, precum şi chipul palid cu trăsături clasice de erou grec, dar atracţia diabolică de păcat rar, de sacrilegiu, care emana din veşmântul monastic dispăruse.

Pasiunea lui Trevaux nu se stinsese; au fost din nou amanţi. Totuşi, Claire a avut impresia că percepe la tânăr o uşoară schimbare de atitudine. Să fi scăzut oare intensitatea pe care o dădea dorinţei sale conştiinţa faptului că îşi călca jurămintele şi profana veşmântul care era simbolul lor?

— Am comis o greşeală gravă; pentru mine, asta era o crimă, i-a spus Trevaux. Măcar din punct de vedere social trebuie să o reparăm. Legea engleză permite oficierea căsătoriei după o scurtă şedere pe teritoriul britanic. Ne vom căsători în cincisprezece zile.

Trevaux decisese asta, de unul singur, fără să-şi consulte amanta. Aceasta era consternată, chiar umilită, dar nu s-a gândit să se opună. Nu-i lipseau motivele temeinice să accepte căsătoria. Avea douăzeci şi şase de ani, până la treizeci nu mai era mult. Poseda o avere suficientă ca să ducă o existenţă confortabilă, dar, ca majoritatea colegelor sale, aspira instinctiv la o viaţă normală şi liniştită… şi, în plus, avea să fie vicontesă.

Căsătoria a avut loc. După ce toate formalităţile legale au fost îndeplinite, dl şi d-na de Trevaux s-au întors în Franţa, s-au instalat luxos pe Coasta de Azur şi aşa a apărut acolo, printre multe alte familii, un cuplu bogat, liniştit, banal, care nu se deosebea prin nimic de vecinii săi.

S-a întâmplat însă că Trevaux, plecat într-o dimineaţă în excursie, nu s-a mai întors acasă. În locul lui, un om în vârstă, cu un aer grav, a cerut să fie primit în cursul serii.

Pe cartea lui de vizită scria „Maestrul X… notar”.

— Doamnă, a anunţat-o el pe Claire cu un laconism solemn, sunt însărcinat de soţul dumneavoastră, vicontele de Trevaux, să vă informez că nu va mai reveni aici. A

părăsit această ţară pentru a intra într-o mănăstire de cartuzieni, unde a hotărât să-şi petreacă viaţa în izolare. Toate veniturile sale, a căror administrare mi-a încredinţat-o, vă vor fi vărsate în mod regulat, iar proprietatea asupra casei pe care o ocupaţi în prezent a fost transferată pe numele dumneavoastră. Vă las adresa mea şi rămân la dispoziţia dumneavoastră pentru toate chestiunile de interes despre care mi-aţi putea vorbi.

În zadar a încercat d-na de Trevaux să afle în ce mănăstire a cartuzienilor se închisese soţul ei, notarul a declarat că se legase prin jurământ să n-o dezvăluie.

Plecarea soţului ei, decizia lui de a reteza toate legăturile dintre dânşii nu au surprins-o peste măsură pe fosta Claire de Langy. Înţelegea că influenţele care îl făcuseră odinioară pe Trevaux să îmbrăţişeze viaţa monastică nu fuseseră niciodată complet învinse: tocmai puseseră din nou stăpânire pe el.

În timp ce era obligată să accepte această constatare melancolică, Claire făcea o descoperire. Voise să se amuze cu iubirea lui Trevaux şi acum îl iubea.

De mai multe ori, vicontesa îl implorase pe notar să renunţe la tăcerea lui. A fost în zadar.

A plătit poliţişti particulari, i-a pus să facă cercetări în Franţa, în Spania, în Italia şi în alte ţări. Nu s-a ajuns la niciun rezultat. Şi cum ar fi putut să fie altfel? îngropat într-o chilie, în spatele zidurilor înalte ale unei mănăstiri, nu devenise Trevaux un oarecare părinte Benedict sau frate Augustin, lipsit de personalitate, anonim printre alţi morţi-vii ca şi el?

Oare se mai gândea la Claire?… Poate se ruga pentru ea…

Au trecut ani de zile. Într-o zi, Maestrul X… notarul, ceru din nou să fie primit.

Era chiar mai grav şi mai solemn decât la ultima sa vizită.

— Doamnă, îi spuse el lui Claire, am de îndeplinit o misiune tristă şi dureroasă. Trebuie să vă anunţ moartea

vicontelui de Trevaux, soţul dumneavoastră. Conform dispoziţiei din testamentul său depus la mine de multă vreme, aţi fost instituită unica moştenitoare a tuturor bunurilor sale. Voi îndeplini, dacă vreţi să-mi daţi această putere, toate formalităţile necesare pentru a vă pune în posesia moştenirii.

Claire era zdrobită.

Trevaux murise. Infima licărire de speranţă pe care o mai putuse păstra în suflet tocmai se stinsese. O barieră mai greu de trecut decât zidurile tuturor mănăstirilor – moartea – o despărţea pentru totdeauna de bărbatul pe care îl iubea.

Înainte să dispară, acesta nu-i adresase un mesaj suprem, câteva cuvinte care să arate că îşi amintea de iubirea lor?

— Nimic, zise notarul.

Trevaux nu adăugase nimic la testamentul redactat cu prilejul intrării sale în mănăstire.

Putea măcar să afle unde murise, să obţină câteva detalii despre ultimele sale zile, despre ultimele sale ore de viaţă?

Nu, notarul nu trebuia să spună nimic. De altfel, nici nu ştia aproape nimic.

Dna de Trevaux nu putea, nu voia să se împace cu această tăcere fără speranţă.

Atunci a întâlnit nişte adepţi ai spiritismului şi calvarul ei a reînceput sub o altă formă.

Spiritele defuncţilor se manifestă pentru cei vii prin intermediul mediumurilor, al meselor, precum şi în diferite alte feluri; aşadar, nu toate legăturile sunt rupte în mod iremediabil între noi şi fiinţele de care moartea ne-a despărţit.

Claire se agăţa de această speranţă. Chiar dacă rămânea nevăzut, Trevaux putea s-o audă, să-i răspundă. Avea să capete dovada că îşi amintea de ea.

Clientă asiduă a şedinţelor de spiritism şi a mediumurilor rapace, d-na de Trevaux a făcut eforturi

zadarnice. Se întâmpla ca mediumurile, mesele, chiar şi unele apariţii fugare să răspundă prin mesaje la cercetările înfrigurate ale unor rude sau prieteni. „Spiritele” celor dispăruţi dovedeau prin aceste comunicări că *trăiau* în *lumea de dincolo* şi că aveau în continuare sentimentele ce-i legaseră de cei care le chemau. Dar, de îndată ce era pomenit numele lui Trevaux, mediumurile intrau pe loc într-o muţenie apăsătoare, iar peste mesele încremenite se lăsa o tăcere grea.

Totdeauna se întâmpla aşa, totdeauna. Trevaux rămânea mut, complet mut. Şi asta a durat iarăşi ani de zile. Biata văduvă îşi pierdea încetul cu încetul judecata în această urmărire exasperată ce se lovea de un zid pe care nimic nu avea să-l străpungă vreodată – mai rău, în această urmărire ce se adâncea în gol.

Când a aflat de întoarcerea mea din Tibet, sărmana femeie şi-a închipuit că aflasem probabil acolo secretul prin care morţii pot fi constrânşi să se manifeste; cine ştie, poate şi pe cel prin care pot fi chemaţi, sub o formă corporală, în lumea noastră.

Cu greu am convins-o că o asemenea ştiinţă îmi era străină.

Dna de Trevaux a crezut la început că nu aveam compasiune pentru durerea ei.

Apoi m-a întrebat care este, conform credinţelor tibetane, soarta celor ce părăsesc lumea noastră.

Nu puteam să-i ţin un curs de filosofie budistă, nu avea mijloacele intelectuale necesare pentru înţelegerea lui. M-am limitat să-i expun credinţele populare referitoare la reîncarnare.

— Nimeni nu moare în totalitate, i-am spus. Nu facem decât să continuăm o lungă călătorie începută cu secole şi secole în urmă şi care va continua la nesfârşit pentru cei mai mulţi dintre noi. Numai unii mari înţelepţi ajung la oprire, la repaus. Soţul dumitale s-a născut din nou; poate fi acum un copil mic, undeva în lume. Zămisleşte în inima dumitale dorinţe de fericire în favoarea tuturor fiinţelor şi

el va beneficia împreună cu acestea de ele.

Dna de Trevaux se uita în altă parte şi privirea ei fixa, în gol, o imagine care nu era cu siguranţă cea a unui copil, ci a unui tânăr călugăr ce i se arătase cândva pe puntea unui pachebot, în atmosfera fierbinte a Tropicelor. Cel al cărui veşmânt aspru de dimie îi zgâriase trupul într-o noapte în care fluierul marelui Pan, ironic şi prielnic, cânta deasupra mării scânteietoare epitalamul veşnicelor nunţi păgâne.

IV

Totul a început sub un smochin, în una dintre acele case luxoase în care locuiau, în India, înalţii funcţionari britanici.

Bărbatul pe care mi l-a prezentat gazda mea corespundea tipului clasic al savantului germanic, înalt, blond, purtând nişte ochelari mari cu ramă de aur, cu o înfăţişare distinsă şi doctorală. Într-adevăr, vizitatorul era profesor. „Doktor, Profesor Arnold Grundwald”, scria pe cartea lui de vizită, care îi menţiona şi domiciliul: Viena. Herr Grundwald era austriac.

— Profesorul doreşte să vă vorbească despre fantome, mi-a spus lady Woodward surâzând.

— Nu, nu despre fantome, a rectificat profesorul, al cărui aer grav arăta că glumele vor fi excluse din discuţia noastră. Este vorba despre fenomene de o natură specială, care necesită investigaţii.

Această declaraţie lăsa să se prevadă aspectul ştiinţific al conversaţiei noastre. Totuşi, în zilele următoare – profesorul ceruse să mă revadă –, domeniul în care am intrat împreună cu el a fost cel al fantasticului.

Reveneam pe atunci dintr-o primă şedere prelungită pe pământ tibetan şi de aceea doctorul Grundwald spera că dobândisem anumite cunoştinţe derivate din magia tibetană şi că printre acestea se găseau şi unele care aveau să lămurească problema pe care se muncea să o rezolve.

Profesorul Grundwald, oficial austriac, era pe

jumătate slav, poate şi puţin mongol, prin mama sa, o rusoaică siberiană. Faptul acesta mi s-a părut de natură să explice unele caracteristici ale gândirii lui. Recunoştea că era ocultist şi astrolog. Când a venit să mă viziteze, se interesa de steaua care a anunţat naşterea lui Iisus – cea care, potrivit legendei, li s-a arătat regilor-magi şi i-a călăuzit spre staulul din Betleem.

Ce stea era aceea care părea să meargă pe cer în faţa pelerinilor de stirpe regească?

Aceasta era problema ce-l preocupa până la angoasă pe eruditul doctor vienez.

Îşi dădea perfect seama că, menţinând o anumită direcţie, poţi continua să vezi mult timp în faţa ta una şi aceeaşi stea şi că faptul acesta îţi poate da iluzia că vezi steaua respectivă mergând înaintea ta… „Asta dacă admitem că steaua cu pricina face parte dintre cele pe care nu le vedem coborând sub linia orizontului, că este una dintre stelele care nu «asfinţesc»”.

Dar stelele „care asfinţesc” le vedem din nou a doua zi reluându-şi plimbarea, pe când steaua aceasta *se oprise*.

„… şi iată, steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor, până ce a venit şi *a stat* deasupra, unde era Pruncul.”[17]

Se oprise… După care nu se mai ştia nimic. Nu se spunea nici când, nici cum dispăruse. Nu se spunea că dispăruse de pe cer, şi totuşi nu putea fi regăsită pe firmamentul actual.

Or, toate stelele care au fost văzute, chiar şi de către strămoşii noştri cei mai îndepărtaţi, există în continuare şi trebuie să le putem descoperi într-un loc sau altul de pe cer. Dar cu aceasta ce se întâmplase după ce *se oprise* „deasupra, unde era Pruncul”?

De mai mulţi ani, Herr Grundwald făcea grafice complicate – calcule bazate pe date astronomice, dublate de cifre care ţineau de astrologie –, dar tot nu putuse să

17 Matei II, 9. Singura dintre Evanghelii care menţionează această stea.

repereze steaua. Când a venit să mă viziteze, începea, timid, să se îndoiască de realitatea ei. Nu că şi-ar fi dat în sfârşit seama că povestea cu magii şi cu steaua era doar una dintre acele legende în care abundă minunile plăcute sufletelor simple. Nicidecum. Credea cu tărie în realitatea istorică a regilor-magi şi a călăuzei lor luminoase.

Am crezut că îi voi zdruncina convingerea amintindu-i că, în timp ce au traversat deşertul, după plecarea lor din Egipt, israeliţii spun că au fost călăuziţi de un stâlp care mergea înaintea lor: stâlp de foc pe timpul nopţii, care pe timpul zilei devenea stâlp de nor.

Ce stângăcie din partea mea! Nefericita mea observaţie nu a făcut decât să-i întărească credinţa în minunea stelei călătoare. Un fapt care se produsese deja – precum stâlpul menţionat în *Ieşirea* (XIII, 22) – se putea produce din nou, cu variante.

Totuşi, era un subiect de reflecţie şi profesorul reflecta. Mie mi se părea că mă afund încetul cu încetul într-o atmosferă de casă de nebuni.

Dacă, spunea Herr Grundwald, stâlpul din *Ieşirea* putea fi luat drept un fenomen pasager, nu fel stăteau lucrurile şi cu o stea, o stea *adevărată*, *reală*. Şi atunci?… Am îndrăzni să credem că era vorba de un simulacru de stea creat cu scopul precis de a-i aduce pe magi la Betleem şi care, după ce îşi îndeplinise misiunea, nu mersese mai departe, ci pierise fără urmă, aşa cum dispar visele şi mirajele lipsite de realitate materială…

Aici, profesorul ezita. La baza mirajului există o cauză materială… Se poate întâmpla ca acesta să fie centrat pe un obiect material transfigurat ca efect al unor condiţii atmosferice sau de altă natură…

Pe de altă parte, un suport material capabil să joace rolul unei stele nu ar fi putut să fie creat şi să dispară atunci când forţa care îi dăduse forma şi luminozitatea unei stele *s-ar fi retras* din el sau *i-ar fi fost retrasă*?…

Herr Grundwald ajunsese aici cu ipotezele în momentul în care conversaţiile noastre au luat sfârşit. Vara

era aproape, am plecat în munţi. Credeam că nu voi mai avea ocazia să-l întâlnesc pe profesor, iar cercetarea lui cu privire la steaua de la Betleem mă interesa foarte puţin; probabil însă că unele cauze secrete tindeau să ne apropie din nou. Fără ştirea noastră, numeroşi factori se învârt în jurul nostru şi determină incidentele cu care ne este presărată existenţa. L-am revăzut pe ocultistul austriac la Adyar, lângă Madras, pe când locuiam pe superbul domeniu al Societăţii Teozofice.

Uitase profesorul de steaua lui, îşi pierduse interesul pentru soarta ei? La început am avut această impresie.

După ce am schimbat câteva banalităţi despre ce mai făcuserăm după conversaţiile noastre din iarna precedentă, Herr Grundwald m-a întrebat pe nepusă masă:

— Credeţi în posibilitatea de a crea o fiinţă însufleţită?

— Ce vreţi să spuneţi? am zis eu, destul de năucită de ciudăţenia întrebării.

— A crea. A reproduce actul creaţiei originare, cel despre care se vorbeşte în *Facerea*.

— Crearea lui Adam! am exclamat.

Această nouă marotă era mai ceva decât cea cu steaua magilor.

— Da, a încuviinţat el calm.

Mi-am mobilizat amintirile legate de homunculuşii chipurile fabricaţi în sticle de unii alchimişti din Evul Mediu. După câte se părea, acei vrăjitori nu fuseseră în stare să-şi extragă creaturile din sticlele în care se născuseră şi să le dea drumul în lume ca oameni în adevăratul înţeles al cuvântului.

Oricum ar fi stat lucrurile cu homunculuşii în sticle, ei nu păreau să-l intereseze pe profesorul Grundwald. A respins subiectul cu un gest scurt, care scotea din discuţie o asemenea fantezie.

— Unii ocultişti evrei au creat golemi, mi-a zis el. I-au creat copiind gestul creaţiei. Acest gest era de altfel copiat el însuşi după procedee oculte în care Moise fusese iniţiat

de către egipteni. Descrierea creării lui Adam, în *Facerea*, este materializarea grosolană a unui fapt al cărui mecanism subtil autorul povestirii nu credea că-l va putea face înţeles de către cei cărora li se adresa. Totuşi, folosind acest gest ca punct de sprijin pentru a concentra asupra lui forţe tainice, unor ocultişti le-a reuşit actul creator… Le-a reuşit parţial, căci creaturile lor, întregi din punct de vedere fizic, nu erau întregi şi mintal… Raţiunea… discernământul le lipseau, deşi păreau să fi fost înzestrate, până la un anumit punct, cu reflecţie şi chiar cu capacitate de previziune… Nu erau lipsite în întregime nici de conştiinţa individualităţii lor. Această conştiinţă tindea să se consolideze cu timpul, de unde rezulta la aceşti pseudooameni un ataşament tot mai puternic faţă de starea lor de oameni vii, pe care o simţeau precară şi pentru păstrarea căreia se pregăteau să lupte. Ajungeau astfel să-şi sperie creatorii, care, simţind că erau pe punctul de a se elibera de sub controlul lor, le nimiceau cât mai aveau încă puterea să o facă. Ce s-ar fi întâmplat dacă golemii pomeniţi în povestirile evreieşti ar fi fost lăsaţi liberi să-şi continue cariera?… Riscul era mare… era mortal…

Herr Grundwald rămase tăcut. În mintea lui se contura probabil viziunea consecinţelor înspăimântătoare datorate emancipării roboţilor în întreaga lume. Ca pentru a-i acompania meditaţia, un vacarm discordant de gonguri şi de conci izbucni dintr-un mic templu învecinat, unde brahmanul pujari oficia ritualul *araţi* de seară în cinstea lui Shiva. Doi indieni care treceau pe lângă smochin se opriră, cu mâinile împreunate, într-o atitudine smerită. În mod politicos, m-am ridicat şi i-am imitat. Ne aflam în Indii… departe de reveriile de ghetou legate de crearea, după exemplul lui Iehova, a unor noi Adami.

Tărăboiul sacru se stinse, urmă un moment de tăcere meditativă, apoi profesorul îşi reluă firul discursului.

— Unii gnostici evrei, spuse el, şi-au imaginat că Creatorul despre care vorbeşte Moise nu era decât o

emanaţie secundară a Fiinţei în sine. „Cel care nu are nume”. Fără nume, pentru că un nume este o desemnare, un fel de limitare, iar Fiinţa fiinţelor nu are limite. Acest zeu de categoria a doua a încercat să organizeze haosul primordial, dar îi lipsea inteligenţa şi l-a organizat prost.

Herr Grundwald se întrerupse pentru a mi se adresa direct.

— Consideraţi că lumea e perfectă? mă întrebă el.

— Slăbiciunea simţurilor noastre nu permite fiecăruia dintre noi să conştientizeze decât o infimă parte a lumii, am răspuns. Cea care mi s-a arătat constituie un tablou destul de trist. În zadar caut acolo perfecţiunea.

— Poftim! aprobă profesorul. Câmpul percepţiilor noastre este minuscul. A vorbi despre univers e absurd pentru noi. Să ne gândim doar la Pământul nostru. Pământul e dominat de om. Este acesta perfect?

— Cu siguranţă, nu, am declarat eu fără şovăire.

Profesorul dădu din cap în semn de aprobare.

— Acei gnostici evrei din vechime înţeleseseră asta şi, de vreme ce Adam era o creatură ratată, au visat să-l creeze din nou şi să dăruiască Pământului un stăpân mai bun.

Eram obişnuită cu divagaţiile confraţilor ocultişti ai doctorului Grundwald, aşa că am primit impasibilă revelaţia neobişnuită că se pregătea o nouă creare a lumii.

— Realizarea acestui proiect depăşea oare puterile celor care îl concepuseră? continuă profesorul. Ce se ştie despre asta?… Cert este că, prin secolul al XVII-lea, anumiţi ocultişti au avut şi ei ideea unei creaţii, însă puterea lor de concepere nu era la înălţimea cunoaşterii lor. Departe de a dori să refacă într-o manieră mai desăvârşită crearea lui Adam, nu s-au gândit decât să o copieze, cu ajutorul creatorului său iniţial, acel Iahve al lui Moise. Referitor la aceste creaţii, am cules o mulţime de informaţii din ţările din estul Europei. Toate par să coincidă în privinţa metodelor folosite. Trebuia modelată o reprezentare umană din lut pentru a aminti făurirea lui

Adam de către Iahve. Reprezentarea aceasta ar fi rămas inertă, la fel ca statuile noastre, dacă aceşti creatori n-ar fi cunoscut mijlocul de a o însufleţi. O făceau cu ajutorul unei combinaţii a literelor ce compun numele lui Iahve. Secretul acestei combinaţii este oferit, în mod mascat, în *Sefer Yetzirah*. Trebuia, de asemenea, ca pe fruntea reprezentării umane să fie fixată o bucăţică de pergament pe care era scris numele divin. Acesta avea puterea de a însufleţi reprezentarea, care îndeplinea atunci acte de fiinţă umană; era însă aproape lipsită de inteligenţă şi nu putea acţiona decât la comandă.

Eruditul profesor, care studiase serios subiectul, mi-a citat atunci date şi nume în sprijinul mai multor cazuri de golemi creaţi între secolele al XI-lea şi al XVIII-lea.

Mi-a înşirat rabini şi filosofi ocultişti: Rabi Shed, Solomon Ibn Gabirol, Abraham Ibn Ezra, Rabi Eliahu din Chelm, Rabi David Jaffa şi mulţi alţii.

Mai târziu, după şederea mea la Praga, interesându-mă de legendele despre golemi, am putut să verific detaliile oferite de Herr Grundwald: erau exacte.

Am făcut atunci cunoştinţă cu cel mai celebru dintre golemi, cel creat de rabinul Loew. Mi s-a întâmplat să mă aflu în sinagoga Altneuschul, unde, din anul 5340 al calendarului israelit (1580), acest golem trăise sub numele de Iozef şi îndeplinise mai mulţi ani funcţiile complexe de slujitor şi de apărător al evreilor. Înşelând vigilenţa pazniculuisinagogii, am avut chiar îndrăzneala să dau deoparte şnurul de mătase ce oprea accesul la străvechiul fotoliu în care se aşeza rabinul Loew în timpul slujbelor şi să mă aşez şi eu în el pentru un moment.

Dar toate acestea aveau să se petreacă mult mai târziu. Deocamdată, mă aflam în ţara smochinilor şi conversam cu acel soi de doctor Faust care era Herr Grundwald.

Legenda plasează crearea golemului de către rabinul Loew în 1580. La acea dată, Inchiziţia îi hăituia pe evrei şi îi acuza frecvent de crime ritualice.

Inspirat de un oracol, rabinul Loew a conceput proiectul de a crea un robot (un golem) care să-i apere pe evrei descoperind şi făcând să eşueze comploturile urzite împotriva lor. Acest golem ar fi putut, în anumite condiţii, să devină invizibil; forţa lui ar fi întrecut-o pe a celor mai puternici bărbaţi şi, firește, fiind robot, nu ar fi avut nevoie nici să mănânce, nici să bea, nici să doarmă şi n-ar fi suferit de nicio boală. Supunerea lui absolută la ordinele date de creatorul său ar fi fost asigurată de lipsa lui de inteligenţă şi de lipsa de voinţă proprie.

Crearea acestui golem ne este povestită după cum urmează.

Rabinul a cerut să fie asistat de doi colegi iniţiaţi, ca şi el, în doctrinele esoterice din *Cartea Creaţiei* (*Sefer Yetzirah*). împreună, au modelat pe timpul nopţii şi în cea mai mare taină o statuie din lut, căreia i-au dat formă de om. Unul după altul, cei doi acoliţi ai rabinului au dat ocol statuii ce zăcea pe pământ. Unul se învârtea spre stânga, iar celălalt spre dreapta, fiecare dintre ei însoţindu-şi paşii cu recitarea unor formule magice primite de la Loew. Sângele a început să circule prin statuie, apoi acesteia i-au crescut păr şi unghii, însă rămânea nemişcată. Atunci, rabinul i-a pus în gură o bucăţică de pergament pe care era scris numele divin, numele Celui Veşnic, şi a recitat împreună cu cele două ajutoare ale sale textul din *Facerea* II, 7: „... şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul fiinţă vie”. Numaidecât, golemul a deschis ochii şi a privit în jur. Rabinul i-a poruncit să se ridice în picioare şi el s-a ridicat.

Conform tradiţiei evreilor din Europa Orientală, existenţa acestui robot pare să fi fost destul de îndelungată. Se zice că Loew, nemaiavând nevoie de serviciile lui, l-a suprimat reluând, de la coadă la cap, operaţia ce-i dăduse viaţă.

Loew n-a părut niciodată să se teamă că propria-i creatură se va întoarce împotriva lui, aşa cum s-au temut mai mulţi alţi creatori, ai căror roboţi creşteau peste

măsură şi se arătau ameninţători. Pentru a-i distruge, trebuia să le smulgi de pe frunte bucăţica de pergament pe care era scris numele divin, ceea ce nu era lucru uşor. În cazul în care creatorul său nu izbutea să pună mâna pe ea prin viclenie, izbucnea o luptă crâncenă, pentru că robotul voia să rămână în viaţă. Profesorul Grundwald susţinea că rezultatul unora dintre aceste lupte le fusese fatal ocultiştilor-creatori. În ce mă priveşte, nu am găsit exemple în acest sens în documentaţia pe care am adunat-o; totuşi, majoritatea ocultiştilor pe care i-am consultat referitor la golemi considerau posibilă o asemenea dramă.

Într-o interesantă lucrare consacrată cazurilor câtorva golemi[18] se povesteşte că gol emul creat de rabinul Eliahu Ba'al-Shem (1583) creştea extraordinar ca forţă şi ca dimensiuni. Rabinul s-a înfricoşat şi a încercat să-i smulgă bucăţica de pergament pe care era scris numele divin, golemul s-a opus violent şi, întrucât rabinul reuşea să ia pergamentul, l-a lovit la faţă, provocându-i o rană adâncă.

Altă legendă vorbeşte despre un golem care, în momentul în care a fost distrus de creatorul său, s-a prăbuşit peste el şi l-a zdrobit sub greutatea lui.

Numărul acestor poveşti este considerabil şi toate reiau aceeaşi temă principală.

Credea profesorul Grundwald în autenticitatea faptelor extravagante descrise astfel?... Nu se pronunţa categoric. Era posibil ca detaliile să fi fost brodate în jurul unor evenimente reale pe care le denaturau atât de mult încât le făceau neverosimile, dar nu exista cumva un fond adevărat sub acest talmeş-balmeş de folclor?... Profesorul se oprea la această ipoteză şi ghiceam în ce parte înclina. De altfel, în cele din urmă m-a lămurit în privinţa opiniei sale.

— Crearea lui Adam e un mit, mi-a spus el, un mit care simbolizează posibilitatea umană a gestului creator – idee înrădăcinată în mintea omului. Ce poate crea omul? în

18 Le Golem, légendes du Ghetto de Prague, de Chaim Bloch.

ce fel se poate realiza o creaţie? Aici e problema. Acei ocultişti evrei dominaţi de credinţele lor religioase nu-şi imaginau nimic mai bun decât să-l imite pe Dumnezeu. Era deja o îndrăzneală din partea lor să creadă că erau în stare să-l egaleze… poate să reuşească mai bine decât el, dar, în fond, concepţia lor era copilărească. Dacă au creat vreodată ceva, n-au făcut-o ca rezultat al unei bucăţele de pergament lipite pe fruntea păpuşii lor de lut, ci printr-o forţă care se declanşase şi acţiona fără ştirea lor. Aici e ceva… ceva… ceva care trebuie încercat.

Herr Grundwald s-a pierdut apoi în reveriile lui, iar ultimele sale cuvinte mă făceau să cred că punea la cale nişte încercări de a crea.

Mi-a venit să-i vorbesc despre acei *tulpa* care joacă un rol atât de important în literatura, folclorul şi teoriile oculte ale Tibetului. *Tulpa* sunt pure emanaţii ale gândirii care îmbracă forme materiale fără să aibă nevoie să se sprijine pe un suport material precum fabricarea unei statui din lut. Dacă profesorul Grundwald crezuse cumva că relatarea cercetărilor sale despre crearea în secolul al XV-lea a unor golemi din humă mă va putea uimi, se înşela. Nu puteam oare să opun roboţilor aproape mitici ai rabinilor săi ocultişti crearea absolut contemporană, efectuată de mine, a unui *tulpa*, făcut doar din materia subtilă a gândurilor mele, şi care a fost constatată de martori[19]? N-am vrut însă să-l copleşesc şi să furnizez un nou material care să-i alimenteze divagaţiile.

De altfel, a pus el însuşi capăt tuturor intenţiilor mele.

De când ne reîntâlniserăm sub un alt smochin, aproape că uitasem de steaua de la Betleem, subiect al preocupărilor profesorului în cursul iernii precedente, şi credeam că nici lui, alergând după alte himere, nu-i mai păsa de ea. Mă înşelam însă: Herr Grundwald nu uitase de

19 Vezi A. David-Néel, Mystiques et Magiciens du Tibet, Plon, p. 299, şi Presses Pocket (nr. 1921) (ed. rom. Mistici şi magicieni în Tibet, traducere de Mihnea Columbeanu, Polirom, Iaşi, 2014, p. 288 -n.tr.).

steaua care *se oprise* şi care nu era de găsit nicăieri.

Revenea la ea în legătură cu golemii. Revenea la ea repetând întrebarea iniţială care ne condusese la ei, dar o modifica, bazându-se pe un asentiment pe care *nu* îl dădusem.

— Prin urmare, zise el, credeţi în posibilitatea unei creaţii analoage, în anumite puncte, cu cea care a dat naştere golemilor, cu un obiect material ca suport al gândirii – care rămâne adevărata creatoare. Putem deci să ne imaginăm că steaua de la Betleem, pe care n-o putem regăsi, era un golem pe care creatorul său l-a suprimat deoarece devenise inutil… Rămâne de aflat cine era acest creator… De ce intervenea el în planurile divine privitoare la Pruncul născut în Betleem şi de ce suport material putuse să se servească pentru a crea această stea-robot? Sunt tot atâtea probleme de rezolvat… Mă gândesc să mă ocup de ele. Nu există nimic în fenomenele perceptibile pentru noi, în cauzele şi în mecanismul lor care să nu poată fi descoperit de mintea omenească. Mă întorc la Betleem.

Aşa a luat sfârşit ultima noastră discuţie sub smochinul impasibil care trebuie să fi auzit atâtea discursuri fantastice în acea plăcută şi destul de seducătoare rezidenţă care era domeniul de la Adyar.

Herr Grundwald se îndepărta, zvelt, foarte drept, foarte înalt, foarte blond: figură de arhanghel sau de zeu ieşit din mitologia germanică. Mergea cu pas sigur, cutezător; ghiceai că era însufleţit de o voinţă puternică şi nu se îndoia că era în stare să înfrunte acele taine şi să le pătrundă.

Îl admir, cum îi admir pe toţi ceilalţi halucinaţi, egalii săi, care au pornit şi ei spre ţinte nebuneşti şi au adunat fără să-şi dea seama în călătoriile lor absurde o mulţime de cunoştinţe din care trăim astăzi.

V

Ceţurile nordice nu deţin privilegiul de a inspira concepţii fantastice şi de a da naştere unor crainici care să

le trâmbiţeze. Magii, profeţii, doctorii în ştiinţe oculte nu par să se teamă de razele pătrunzătoare ale soarelui şi s-au înmulţit rapid în ţările meridionale, unde îi găseşti târând după ei turma obişnuită de fiinţe debile care, frustrate de viaţă deoarece le-a lipsit forţa necesară pentru a o domina, visează la evadare… o evadare în grupuri conduse de un ghid, în genul călătoriilor colective organizate de agenţiile Cook sau de altele.

Nu trebuie să-i considerăm pe aceşti conducători de caravane extravagante nişte mistificatori vulgari sau nişte şarlatani pitoreşti. Mistificatori au fost cu toţii, în diferite grade, dar printre ei s-au găsit şi oameni care nu erau lipsiţi nici de talent, nici de o anumită erudiţie.

Printre aceştia din urmă se numără şi Josephin Peladan. Născut la Lyon în 1858, era de fapt meridional prin originile sale şi aproape toată tinereţea şi-a petrecut-o în Provence.

A debutat ca scriitor printr-un roman intitulat Viciu/ *suprem*, pentru care Barbey d'Aurevilly a scris o prefaţă elogioasă, salutându-l pe autor ca pe un scriitor original şi puternic hărăzit unui viitor cât se poate de strălucit. Că Peladan a ştiut să mânuiască pana cu eleganţă este de netăgăduit, dar că subiectul romanului său ar fi puternic şi foarte original e discutabil. De altfel, nu avem a cerceta această chestiune: ea depăşeşte subiectul nostru. Ceea ce putem reţine este tendinţa deja evidentă a autorului către o vanitate ciudat de puerilă. Personajele cărţii sale, ca majoritatea celor din lucrările care au urmat, sunt toate duci, marchizi sau cel puţin conţi, atunci când nu sunt prinţi de sânge. Toţi aceşti oameni arată un dispreţ profund pentru plebei, mai ales pentru cei care s-au îmbogăţit şi şi-au asigurat un loc important în lume. Dispreţul lor, sub care nu izbutesc să ascundă o ură născută din invidie, se întinde asupra a tot ceea ce aparţine societăţii moderne, în special asupra guvernării democratice care i-a redus la situaţia de simpli cetăţeni-alegători.

Deşi eroii cărţilor lui Peladan se proclamă catolici, ei se arată severi faţă de Biserica romano-catolică şi de papa acesteia care, după părerea lor, şi-au pierdut simţul nobilelor tradiţii esoterice şi magice din care s-au ivit.

Să-l ascultăm însă pe Peladan însuşi:

„Biserica” – scrie el – „are o inferioritate faţă de sacerdoţiile din vechime; de două secole, clerul este laic, profan, liber-cugetător.

Cât despre scriitorii religioşi, patosul lor redundant şi laşitatea comportamentului lor le atrag dispreţul omului cultivat şi al artistului[20].

Clerul actual nu mai prezintă valoare cerebrală, episcopii au grijă de asta; reduşi astfel la un rol de notari sacramentali, le este îngăduită sfinţenia, dar nu şi ştiinţa; să nu-l acuzăm deci pe preot sau pe canonic, să nu acuzăm pe nimeni şi să încercăm să aducem un remediu la vitregia vremurilor şi la imperfecţiunea clericilor.

Biserica a devenit bulevardul vulgarităţii şi al neroziei”.

Cei care aparţin de Biserica romano-catolică (cea pe care o critică Peladan) vor putea aprecia după cum vor crede de cuviinţă temeinicia observaţiilor sale. El, Peladan, s-a hotărât: Biserica trebuie fie ajutată să se reformeze, dacă este de acord, fie înlocuită cu o organizaţie validă.

„Biserica trebuie să ne trimită oameni pe măsura noastră sau să suporte eforturile noastre de a-i remedia imperfecţiunea”.

Papa n-a considerat oportun să-l cheme pe Peladan lângă dânsul pentru a-l asista în calitate de „consilier al Sfântului Scaun”, dar Peladan va compensa orbirea regretabilă, spune el, a pontifului. Va fi în faţa oamenilor asemenea acelor borne indicatoare care jalonează drumurile. Această bornă umană va purta înscrise menţiunile: „Drumul Infinitului – Marşul Idealului”.

„Eu trezesc şi arăt” – scrie el – „la cotitura drumului ce desparte inconştientul de voinţă, liber-cugetătorilor

20 Peladan scrie „arist” în loc de „artist”.

calea ce duce către Roma, iar romanilor[21] calea ce duce către Frumos”.

Aşadar, el, Peladan, îşi va asuma sarcina pe care Biserica, căreia nu-i pasă de el, nu se decide să i-o încredinţeze. Va înfiinţa un ordin care va fi mai spiritualist şi mai creştin decât ea, dar care va rămâne totuşi legat de forma ei exterioară, dând dogmelor şi riturilor sale semnificaţii esoterice pentru oamenii cu inteligenţă superioară: artişti geniali sau gânditori transcendenţi, singurii care vor fi admişi în această frăţie a elitelor.

Ce ordin să înfiinţeze?... N-ar fi mai bine să restaureze un ordin din vechime, aureolat de legende vecine cu mitul? Cu siguranţă, efectul ar fi mai spectaculos, mai puternic şi ar avea pe deasupra şi mai multă frumuseţe. Frumuseţea: Peladan vorbeşte necontenit despre ea şi o concepe în felul lui, ca un meridional îndrăgostit de culorile intense, de cerurile prea luminoase. Peladan va reînvia ordinul Rozei-Cruce, al Templului şi al Graalului, visând la fastul ceremoniilor pe care ar vrea să le vadă derulându-se în faţa lui, fiindcă, evident, el va fi Marele Maestru.

Da, „Mare Maestru”, dar ăsta e un titlu francez, pe care-l înţelege toată lumea... toată lumea, ceea ce e supărător... „Iniţiaţii” se aşteaptă la altceva. Peladan va fi deci *sar*, reînviind titlul străvechi purtat de magii din Caldeea şi Asiria; va împrumuta, de asemenea, numele unei planete pentru a-şi face din el un prenume mai măgulitor decât cel de Josephin. De acum înainte, va fi săr-ul Merodak[22] Peladan.

De ce toată această mascaradă? Judecând după opera lui literară, se pare că Peladan s-ar fi putut lipsi de ea. Spre deosebire de un mare număr de şarlatani, era cultivat. Cunoştinţele lui în privinţa ebraicei, poate chiar şi cunoaşterea la perfecţie a limbii greceşti şi mai ales competenţa lui în materie de asiriologie erau discutabile,

21 Catolicilor.

22 Merodak este numele planetei Jupiter.

însă opera lui principală, *Amfiteatrul ştiinţelor moarte*, conţine numeroase observaţii judicioase şi consideraţii elevate. Din păcate, ele sunt amestecate cu declaraţii sforăitoare, bazate pe noţiuni ştiinţifice sau sociale perimate şi eronate.

Când mi s-a întâmplat să trec în drumul meu pe lângă micul grup de discipoli înfocaţi ai săr-ului, aceştia nu prea reprezentau decât o şleahtă de snobi care încercau să se distingă de vulg „dându-şi aere”. Sub conducerea spirituală a săr-ului Peladan, Mare Maestru al Templului Rozei-Cruce, puteai aspira să devii mag sau măcar să fii numit „comandor de Geburah în T.R.-C.”, cum a fost contele de Larmandie, un prieten apropiat al *săr*-ului, căruia îi sunt datoare pentru o mare parte a detaliilor pe care le-am putut aduna despre acest subiect.

O scrisoare a lui Péladan către contele de Larmandie are să vă dea o idee despre tonul care domnea printre „iniţiaţii” Templului:

Săr-ul Péladan Mare Maestru al

Templului Rozei-Cruce prietenului său iubit şi devotat Contele Léonce de Larmandie Comandor de Geburah în T.R.-C.

Salut şi Laudă întru Iisus singurul Dumnezeu şi Petru singurul rege

Preaiubite şi admirabile Egal

Gloriosul simbol al Rozei-Cruce, întinat vreme îndelungată de cretinismul francmasonic, reapare pentru prima dată după multe secole[23] în splendoarea sa expresivă a adeziunilor individualiste la Abstractul catolic roman…

La exemplul supremului dispreţ pentru succesul dobândit în josnicie pe care l-a dat Jules Barbey d’Aurevilly am adăugat o voinţă de unire ce va crea curând o a treia stare neprevăzută între lumea care se descompune şi Roma care nu îndrăzneşte: a treia stare intelectuală.

---

23 Jacques de Molay, ultimul Mare Maestru al templierilor, a fost ars pe rug la Paris, în 1313.

Ierarhia implacabilă restaurată de noi m-ar sili să declar că nimic din Eoraka1 nu era contrar nici dreptei învăţături catolice, nici dreptei învăţături magice.

Însă n-aş putea nici să-ţi scriu fără prietenie, nici să te numesc fără admiraţie, fie numai şi pentru o rigiditate decorativă.

Nu încuviinţez, iubite egal, ci aplaud, exult la paginile dumitale formidabile, la frumoasele şi sfintele dumitale violenţe, la tot acest foc care este entitatea dumitale.

Ai fi cel căruia aş vrea să-i dau drapelul dublei Cruci în ziua bătăliei. Fii cel ce poartă Roza-Cruce la primul ei pas în lumină.

În puternicele şi loialele dumitale mâini, stindardul negru cu alb va flutura mai sus!

Şi primeşte, iubite conte şi nobile comandor, îmbrăţişarea fratelui dumitale în T.R.-C.

Ad crucem per Rosam ad Rosam per crucera, în ea, în eis gemmatus resurgam.

Săr-ul Péladan Pâris, sfânta zi a Cincizecimii 1891.[24]

Léonce de Larmandie, căruia îi erau adresate aceste pretenţioase formulări bombastice, era un om extrem de amabil. Unii membri ai Societăţii Oamenilor de Litere îşi vor aminti poate de el, fiindcă era de-al lor. N-am înţeles niciodată foarte bine cum devenise un admirator fanatic al lui Péladan. Aspectul emfatic al stilului său, tonul dispreţuitor al cărţilor lui faţă de ţărani şi târgoveţi, grosolăniile lui de limbaj când vorbea despre francmasoni, despre oamenii politici republicani, despre evrei şi protestanţi le împrumutase de la *săr*, pe care se străduia să-l imite. În fond, Larmandie era foarte simplu şi de o naivitate care îl ducea uneori la iniţiative de natură să-l scoată din minţi pe maestrul său în materie de Roza-Cruce, dacă se întâmpla să le descopere.

24 O carte a contelui de Larmandie, în care se vorbeşte mult despre spirite care îşi semnalează prezenţa în timpul şedinţelor de spiritism bătând în obiecte şi care tulburau tihna casei sale părinteşti. Scrisoarea citată mai sus servea drept prefaţă la această carte.

Aşa se face că într-o zi m-a invitat să inspectez garderoba rozacrucianã.

Era de un caraghioslâc incredibil! Atârnată într-un dulap mare se etala cea mai lamentabilă colecţie de boarfe de stambă pe care ţi-o poţi imagina pentru o trupă de actori ambulanţi săraci.

Într-adevăr, săr-ul edictase un cod vestimentar şi, în acelaşi timp, formularul ceremoniilor iniţiatice pe care le plănuia.

Trebuiau să fie acolo o robă roz cu negru purtată de artişti, roba albă cu cruce roşie copiată după uniforma templierilor din vechime, precum şi o robă albastră atribuită adepţilor înfocaţi ai Graalului.

Evident, n-am putut să fac o examinare minuţioasă a zdrenţelor ce-mi erau propuse spre admirare. Oare corespundeau regulilor pe care le auzisem enunţate? Era greu să judeci la o primă vedere, din cauza sumedeniei de semne distinctive de toate formele şi dimensiunile, unele în culori vii, altele aurite, agăţate de robe şi menite să-i onoreze pe cei care aveau să le poarte.

Oamenii, indiferent din ce ţară ar fi, nu se pot decide decât cu greu să-şi abandoneze jocurile de copii şi să renunţe să se deghizeze. De la Bisericile care îşi îmbracă demnitarii în ţesături de aur şi îi împodobesc cu giuvaieruri până la cele mai umile dintre sectele care cultivă un ocultism pueril, pasiunea pentru manifestările carnavaleşti bântuie cu aceeaşi furie. În momentul în care scriu aceste rânduri, cunosc o confrerie alcătuită din câteva zeci de oameni sărmani – în majoritate femei – fără mare educaţie sau aproape complet analfabeţi, care pretind că au acces – prin intuiţie – la învăţăturile esoterice transmise odinioară în templele egiptene. Când se reunesc, aceşti confraţi, bărbaţi şi femei, se înveşmântează în robe largi şi lungi până la pământ, ale căror culori – verde, mov, roşu sau alb – indică, în ordine, gradul celor care le poartă. Toţi poartă tichii ce reprezintă un cap de sfinx şi, deghizaţi astfel, se consacră unor serii

de mişcări care închipuie figuri geometrice. Acest balet se execută într-o tăcere întreruptă din când în când de strigarea unor silabe de neînţeles, despre care se consideră că ar aparţine celui mai arhaic dintre limbajele Egiptului. Se crede că acestea ar emite, acolo unde sunt proferate, vibraţii ce provoacă schimbări incomensurabile în „supramentalul” participanţilor la exerciţiu.

Aceste detalii au fost oferite în faţa mea, acasă la una dintre prietenele mele, de către o femeie cumsecade care vine în fiecare dimineaţă să-i facă curăţenie în apartament şi care aparţine frăţiei Sfinxului Esoteric.

M-am informat ulterior în privinţa acestei asociaţii, iar informaţiile pe care le-am cules au confirmat spusele femeii de menaj iniţiate în misterele Egiptului faraonic.

Am fi tentaţi să credem că numai nişte trândavi înstăriţi îşi permit luxul unor divagaţii în domeniul ocultului. Nu e deloc aşa. Atracţia doctrinelor numite esoterice şi a riturilor ciudate face ravagii şi în păturile inferioare ale ierarhiei noastre sociale, printre indivizi care nu se împacă cu obscuritatea propriei condiţii şi caută în ele compensaţii ce le dau iluzia că joacă un rol în „armonia cosmică”. În străfundurile subconştientului acestor naivi zac uneori adormite tendinţe erotico-mistice asemănătoare cu cele denunţate de unii autori din Evul Mediu.

Mi s-a relatat că o proprietate situată în împrejurimile Parisului adăpostea din când în când reuniuni nocturne în care se celebra, cu psalmodieri şi cădelniţări din belşug, un cult al femeii, ritualul încheindu-se, cât se poate de vulgar, cu o promiscuitate de îmbrăţişări.

Printre fidelii acestor adunări erau menţionaţi comisionarul unui mare magazin şi angajatul unei bănci, amândoi cu soţiile lor.

Anturajul surului se recruta departe de această plebe şi mai degrabă din rândurile unei elite intelectuale – „intelectual” nefiind întotdeauna sinonim cu „inteligent”.

În ciuda insistenţei lui Peladan de a preamări

castitatea şi de a-şi îndemna neotemplierii să o practice, nu avea reputaţia de a trăi ca un ascet, iar unii dintre discipolii săi se lăudau că ar fi perverşi. Pură fanfaronadă din partea lor, ziceau cei care-i cunoşteau, glumă de artişti boemi care vor să epateze burghezii.

Cu excepţia contelui de Larmandie, nu am abordat cu adevărat decât câţiva discipoli ai săr-ului, însă, chiar dacă nu eram deloc expertă în materie de perversitate, n-am descoperit în ei nimic care să nu fie perfect conform moralei curente.

Trebuiau oare luate în serios unele închipuiri literare mai mult sau mai puţin bizare ce apăreau în lucrările câtorva membri ai cercurilor rozacruciene şi pe care nişte critici maliţioşi le-ar fi putut considera înserate acolo pe post de momeală?

Într-una dintre aceste cărţi era subliniat ciudatul exemplu de „perversitate” de mai jos:

„O femeie e întinsă pe un divan, cu capul rezemat pe genunchii eroului întâmplării. Acesta a depărtat buzele femeii şi bate uşor în dinţii ei cu vârful degetelor ca şi cum ar cânta la pian (sic!). Acest exerciţiu îi dă senzaţia unei posesiuni complete…”

Săr-ul însuşi descrie următoarea scenă într-una dintre cărţile sale. În romanul cu pricina apare un anume Nebo (numele asirian al planetei Mercur). Acesta şi-a dat întâlnire la el acasă cu o tânără din înalta societate; firește, tânăra e fecioară, dar îşi doreşte să nu mai fie. Potrivit concepţiei estetice a lui Nebo, această transformare trebuie să fie înconjurată de rituri care vor îndepărta orice caracter banal.

Eroina e lăsată singură într-o odaie, unde se va despuia în faţa unei oglinzi înalte. Ni se spune că, după ce şi-a lepădat veşmintele, se vede în cămaşă şi i se pare că e impudică în această ţinută simplă: goală, va fi castă.

E lepădată şi cămaşa şi începe toaleta. O găteală uimitoare, toată numai pietre scumpe, e aşezată lângă un desen ce arată cum trebuie pusă. Din colier coboară două

fire aurite care au la capăt perle ce trebuie să-i împodobească sfârcurile sânilor; cingătoarea e o fâşie de ţesătură strălucitoare de care atârnă bijuterii: „pe buric, un rubin, iar mai jos, un diamant”, ne spune textul.

Nuditate scânteietoare, tânăra e introdusă în odaia vecină. Acolo se află un aşternut din petale de trandafiri pregătit pentru ea. Se întinde pe aşternut, dar iată că puţin mai târziu ideea de a sta astfel despuiată o stânjeneşte. Umplându-şi căuşul mâinilor cu petalele parfumate, le presară pe ea. Gestul îl şochează pe oficiantul ritului ca o manifestare de pudoare vulgară şi, la un semn al lui, „admirabila tânără” (sic!) îndepărtează petalele răspândite pe corpul său.

Acum îl vedem pe Nebo în picioare în faţa ei; e „gol, palid, nespus de dezirabil” (sic!). Psalmodiază versuri sublime legănând o cădelniţă.

Cultul se lungeşte, durează. Trec ore întregi; în sfârşit, vine şi momentul acţiunii, dar ceremonialul prea lung l-a obosit pe Nebo. Trebuie să-i mărturisească asta victimei, care aşteaptă pe patul ei de trandafiri.

— Revino mâine, îi spune el.

Iar tânăra îi răspunde, pe un ton pe care ni-l putem imagina dubitativ:

— Poate.

Câteva fapte încă şi voi termina cu Peladan.

A scris două volume, dintre care unul se intitulează Cum *devii Mag*, iar al doilea, destinat femeilor, *Cum devii Zână*. Oare câţi dintre cei ce alcătuiau turma lui Peladan au încercat să devină magi urmând formulele maestrului? Habar n-am, dar am cunoscut mai multe femei care au încercat să devină zâne. Mai ales una dintre ele se străduia cu o voinţă evidentă şi tenace.

O întâlnisem cu mult înainte să fi fost afiliată ca „slujitoare” la ordinul înfiinţat de *săr*. Femeile nu puteau spera să se ridice în cadrul acestuia mai sus de nivelul iniţierii. Peladan afişa un dispreţ extraordinar faţă de sexul feminin.

Pe vremea când am făcut cunoştinţă cu ea, dra S. urma un curs de literatură la care asistam şi eu. Era în general însoţită de un tânăr înalt, cu o atitudine solemnă, cu care s-a şi căsătorit după aceea. Soţul ei, M.N., scriitor, jurnalist şi belgian, ca şi ea, devenise unul dintre admiratorii săr-ului. M-au invitat într-o zi la ei, la o întrunire pe care Peladan trebuia să o prezideze. Acolo am fost martoră la încercările bizare ale stăpânei casei, care exersa o uşurime de silfidă, urmând reţeta autorului cărţii Cum *devii Zână*. Aceasta consta în a manifesta o graţie exagerată a mersului, o uşurime supraomenească de fluture ce se aşază pe flori; în mers, picioarele trebuiau abia să atingă pământul, aşteptând probabil momentul când vor putea să se lipsească de asta şi să lase trupul, eliberat de greutatea lui, să plutească în văzduh. Mâinile, obligate să apuce obiecte, trebuiau, la fel, să pară că nu le ating şi că le ţin doar datorită vreunui magnet magic care suprima contactul direct. Cine ştie câte porţelanuri or fi căzut victime acelei ucenicii, mă întrebam eu, privind-o pe d-na N., flamandă înaltă şi planturoasă, cum oferea ceşti de ceai invitaţilor în timp ce ţopăia cu braţele întinse pentru a închipui nişte aripi.

Ce ţel spiritual urmărea oare prin practicarea acelui antrenament absurd? Niciunul, probabil. În pofida grandilocvenţelor literare ale săr-ului, a pretenţiei sale de a înlocui religiile „decadente” şi de a crea o lume nouă făcută din Frumuseţe şi din Iubire transcendentă, adevărata spiritualitate lipsea din cercurile unde trona el.

Dimpotrivă, vodevilul lui Peladan şi al comparşilor săi se derula într-o atmosferă burlescă.

Scriitor de talent, Peladan voise să fie şi autor dramatic. Titlurile a doua dintre piesele lui mi-au rămas în memorie: *Babilon* şi *Fiul Stelei*. N-am avut ocazia să asist la reprezentarea lor, însă m-am aflat pe scenă într-o zi când se repeta una dintre operele sale. Care anume? Nu-mi aduc aminte. Peladan plecase, iar de Larmandie singur, cu coatele rezemate pe o măsuţă, avea un aer

deznădăjduit. M-am aşezat fără să spun nimic într-un fotoliu din faţa lui, crezând că se gândea la unele probleme legate de punerea în scenă sau de reprezentaţii.

— E lugubru aici, am zis fără să vreau.

— Ah! a replicat de Larmandie, adus dintr-odată la realitate, aţi simţit vibraţiile. Surul se afla aici mai adineauri, aşezat în fotoliul în care staţi. Era extrem de descurajat... Ea nu vrea să apară goală.

— Ce? am exclamat eu. Cine?... Despre ce e vorba?

— E primul nostru rol, răspunse de Larmandie. Trebuie neapărat să joace actul complet dezbrăcată. Sensul piesei o cere. Fără asta, tot efectul e pierdut.

Pe vremea aceea – înainte de 1900 –, artiştii de music-hall şi de cinema încă nu ne obişnuiseră cu etalările de nuditate, care au devenit ceva curent de atunci.

Doamna care refuza să-şi dezgolească în întregime farmecele era o artistă renumită, dar eram cumplit de şocată pentru ea de ideea lui Péladan.

Cu toate astea, de Larmandie îşi continua ideea:

— O actriţă... ar trebui să înţeleagă... Cum o s-o scoatem la capăt?... Săr-ul e foarte mâhnit!...

N-am ştiut niciodată cum a scos-o la capăt. Nu frecventam decât foarte sporadic lumea aceea bizară de pseudoocultişti şi diversele lor bisericuţe. Pentru mine, spiritualitatea era foarte departe de manifestările de suficienţă bufonă care se etalau acolo.

Totuşi, la câteva zile de la întâlnirea mea cu contele de Larmandie, problema doamnei care refuza să joace goală puşcă mi-a fost reamintită de mama săr-ului, o femeie admirabilă pe care acesta o botezase „hoaşca Péladan”.

O întâlnisem, în ziua aceea, la ieşirea din magazinul Bon Marché şi am făcut o bucată de drum împreună.

— E de necrezut! exclamă ea. O actriţă!... Să nu vrea să se arate goală!... Dar oare nu e ceva absolut firesc pentru ele... nu e ceva obişnuit?... Sûr-ul e furios... Din cauza ei, piesa lui o să fie un eşec...

Şi îi dădea înainte pe acest ton. Apoi, dintr-odată:

— Ştiţi că un rajah din India vrea să-i trimită o navă încărcată în întregime cu butoaie pline cu aur? El (adică săr-ul) a refuzat. Unde ar putea el să pună tot aurul ăsta? …

Şi accentul ei dădea acelei enormităţi un comic irezistibil. Acel accent sonor care face să danseze silabele, cărora li se pronunţă toate literele, accentul savuros din Arles şi din Avignon conferea o certitudine indiscutabilă spuselor pitoreştii doamne Peladan, promovată hoaşcă prin mila fiului său Josephin, devenit Merodak şi *săr*.

— Unde ar putea el să pună toate butoaiele astea cu aur?…

Am realizat mai bine dificultatea invocată de d-na Peladan atunci când m-a poftit să vizitez locuinţa fiului ei.

Foarte puţini au fost, cred, cei care au putut să arunce o privire asupra acelei odăi de pe strada Commailles, nr. 2.

Merg la el, nu e acasă. „Intraţi puţin cu mine”, îmi spusese hoaşca.

Nu încercasem să declin invitaţia aceea neprevăzută. Locuinţa magului, deja celebru, care nu vorbea decât despre duci şi marchizi şi primea la el acasă prinţese în văluri ce veneau să-i solicite favorurile, nu putea să nu fie originală şi magnifică. Îmi reveneau în minte toate descrierile grandilocvente din romanele lui Peladan.

La parter, după ce treceai pragul, trebuia să o iei pe o uşă la stânga pe coridor, apoi pătrundeai imediat, fără să mai străbaţi nicio anticameră, într-o cămăruţă luminată de o singură fereastră.

Un covor uzat şi foarte murdar, presărat cu nenumărate mucuri de ţigară, o masă de scris aşezată în faţa ferestrei şi acoperită de hârtii, un scaun în faţa mesei, alte două-trei scaune răspândite prin odaie, într-un colţ, un paravan, iar în spatele acestuia, direct pe covor, două sau trei cuverturi întinse acolo în dezordine: aşternutul sâr-ului.

Asta era tot. Am rămas siderată. Buna doamnă Peladan, deloc conştientă de eroarea pe care o comisese oferindu-mi spectacolul acelui revers al fastului literar al Marelui Maestru al ordinului renovat al Rozei-Cruce, al Templului şi al Graalului, continua să vorbească despre rajahi şi sultani care voiau să renunţe la regatele lor spre a le oferi fiului său.

M-am retras în grabă, de teamă ca Peladan să nu se întoarcă şi, văzându-şi bârlogul dezvăluit unei străine, să nu se înfurie pe naiva „hoaşcă”.

În timp ce-mi reluam drumul, încă sub efectul stupefacţiei, mi-a venit deodată în minte o idee ciudată: unde se spăla Peladan?… Odaia amărâtă pe care o văzusem nu avea nici lavabou, nici lighean, nici urcior cu apă şi nu se vedea nicio uşă care să poată da acces la o sală de baie… Şi atunci, cum se spăla săr-ul?…

După comedie, tragedia. Au trecut ani de zile, am aflat că Peladan se căsătorise banal, în biserica Saint-Philippedu-Roule, cu o văduvă bogată, care avea un fiu deja mare şi era verişoara contelui de Larmandie. Mi s-a spus că mireasa îşi pusese pentru ceremonie o mantie de curte din catifea neagră dublată cu satin roz, a cărei trenă era dusă de fiul ei.

Apoi am plecat în Orient. Când m-am întors, soţia lui Peladan divorţase de acesta. Contele de Larmandie mi-a povestit că el îşi sfătuise verişoara să se căsătorească cu sâr-ul şi că ea nu întârziase să se căiască. Peladan era tiranic, interesat material, iar extravaganţele lui frizau nebunia.

De pildă, i se întâmpla să i se adreseze brusc soţiei, la masă, declarând:

— Gustaţi mai întâi vinul ăsta, doamnă; e otrăvit. Aceste comportamente melodramatice, adăugate la plângerile deja menţionate, o exasperaseră pe femeie, de unde şi divorţul, iar odată cu soţia au dispărut şi capitalurile ce asigurau confortul săr-ului.

Îi rămânea condeiul, indiscutabilul său talent

scriitoricesc. Putea oare să obţină de pe urma lui resurse suficiente?...

Ultima dată l-am văzut pe Peladan la *Mercure de France*. Era ziua când Rachilde, autorul bine-cunoscut, soţia directorului revistei, Vallette, „primea". Discutam în salonul unde stăteau doamnele, în timp ce bărbaţii fumau în cabinetul de lucru al lui Vallette.

Acesta din urmă, care ştia că îl cunoşteam pe *săr*, a venit la mine.

— Péladan e aici, mi-a spus el. Vreţi să-l vedeţi?

Din uşa care dădea spre cabinetul de lucru, l-am zărit pe Péladan în mijlocul unui grup de vizitatori.

Nu mai avea părul vâlvoi, nici barba tăiată asemenea magilor de pe stelele asiriene, nimic în comun cu un Merodak sau cu un *săr Mare Maestru al Rozei-Cruce*, *al Templului şi al Graalului*, era doar dl Joséphin Péladan.

Péladan a murit la Neuilly-sur-Seine, lângă Paris, pe 27 iunie 1918, la vârsta de şaizeci de ani.

VI

În amurgul vieţii, marele înţelept chinez Lao Zi a părăsit sihăstria în care trăise mulţi ani cufundat în meditaţiile lui şi a pornit spre graniţa de apus. Era singur. Nu destăinuise nimănui ţelul călătoriei sale. Straja din ultimul post de la marginea Chinei l-a văzut cum se îndepărta, străbătând nisipurile deşertului Gobi, şi nimeni nu l-a mai văzut după aceea.

Tot aşa, în amurgul vieţii lor, aproape legendarii rishi au visat că hinduşii îşi părăseau casele din câmpii şi se afundau în pădurile virgine ale Munţilor Himalaya, în căutarea unor misterioase relaţii cu zeităţile de pe acele înălţimi sau a unor contacte şi mai tainice, necunoscute muritorilor.

De secole întregi, călători porniţi în căutarea unor paradisuri de vis au mers pe urmele acestor pelerini din vechime. Îi întâlnim şi în zilele noastre, traversând junglele sau pustiurile Asiei Centrale, murind epuizaţi pe drum fără să fi întrezărit ţinta urmărită. Sau, dacă au atins-o uneori,

nu au găsit acolo cu ce să-şi astâmpere foamea spirituală şi îşi reiau cursa zadarnică, cu mintea bântuită de noi himere.

În fine, unii nu se mai întorc niciodată din această căutare mistică, dispar ca înghiţiţi de vidul unui mister insondabil în care s-ar fi topit.

James Murray Boston" scria pe cartea de vizită pe care mi-a înmânat-o servitorul. Nu cunoşteam niciun James Murray, poate că vizitatorul se înşela adresându-mi-se mie. Câteva cuvinte ar fi fost de ajuns pentru a-l face să înţeleagă. Doi albi care se întâlnesc în Asia se simt întotdeauna oarecum uniţi de o solidaritate de rasă instinctivă. Nu-l puteam respinge pe acest „compatriot": ne aflam la Benares.

După un minimum de preambul consacrat formulelor obligatorii de politeţe, dl Murray trecu imediat la obiectul vizitei sale.

— Mi s-a vorbit despre călătoriile dumneavoastră în Tibet, mi-a spus el, şi despre cunoaşterea desăvârşită pe care o aveţi asupra doctrinelor oculte ale Indiei şi Tibetului.

— Cunoaştere desăvârşită e mult spus! am replicat. M-am interesat de aceste doctrine şi le-am studiat întrucâtva. Asta-i tot.

— Competenţa dumneavoastră e mult mai mare de atât, protestă vizitatorul meu. Ştiu din sursă sigură.

— Şi cine v-a dat nişte informaţii atât de fanteziste? am întrebat.

Murray a rostit numele unui pândit amabil pe care-l cunoşteam. De unde îl ştia americanul? Nu mi-a dat răgazul să-l întreb. Era înfierbântat şi vizibil grăbit să ajungă la subiectul care îl adusese la mine.

— Timp de câţiva ani, zise el, am fost în relaţii cu un indian stabilit în America. Fusese student la Cambridge şi, într-un fel, se anglicizase acolo; dar, după ce-şi făcuse în tinereţe studiile în Anglia, dl Singh se întorsese în Indii, unde rămăsese mai bine de zece ani. Dl Singh era un

filosof erudit, se bucura de o avere destul de mare şi îşi petrecea timpul făcând cercetări în biblioteci şi scriind note acasă. N-am îndrăznit niciodată să-i pun întrebări despre subiectele care-l interesau; era foarte rezervat şi foarte închis în tot ce privea viaţa sa intimă. M-am mulţumit să-l ascult expunându-mi istoria marilor filosofii indiene şi felul cum au fost interpretate acestea de-a lungul secolelor de către înţelepţii din ţara lui. Avusesem ideea să vizitez Brazilia şi tocmai ajungeam la Rio când am primit o telegramă de la un medic din Philadelphia. Singh era grav bolnav şi voia să mă vadă neîntârziat. Probabil fără ştirea pacientului său, medicul adăugase la conţinutul telegramei: „pericol de moarte”. Când plecasem, Singh se simţea bine şi plănuia să facă cercetări într-o bibliotecă din Philadelphia; ce păţise? M-am grăbit să plec din Rio şi să ajung la căpătâiul prietenului meu. Se schimbase atât de mult, încât cu greu l-am recunoscut. Tenul său smead devenise de un cenuşiu livid; slăbise enorm. Cum se putuse produce o asemenea transformare într-un interval de câteva zile? Medicul nu înţelegea nimic; nu descoperea nicio boală, ci doar o inexplicabilă scădere de vitalitate a tuturor organelor. „Te-am chemat pentru că o să mor”, mi-a spus Singh şi, cum eu începeam o frază menită să-l facă să-şi întrevadă însănătoşirea, m-a întrerupt numaidecât, spunând tăios: „Minciunile astea sunt inutile. N-am timp să le ascult. Ascultă-mă doar. Uite, am fost laş…”. Întrucât încercam să protestez încă o dată împotriva acestei declaraţii neobişnuite, mi-a impus să tac cu un gest scurt. „Am fost laş. Asta mă priveşte doar pe mine; numai mie mi-am făcut rău… un rău ireparabil. Profită de exemplul meu, dacă eşti în stare. Noi, hinduşii, credem că există în Himalaya anumite locuri deosebit de sacre, vizitate de zeii noştri: Shiva, Vishnu, Durga; locuri, de asemenea, unde au stat vechii noştri rishi, iar după ei alţi înţelepţi, consacrându-se contemplării misterului Fiinţei unice: Brahman, prezent în toate, sub miriade de forme, şi la care ajungem sfâşiind vălul de iluzie pe care ataşamentul nostru

pătimaş faţă de eul individual zugrăveşte formele lumii… Am învăţat asta de la gurul meu… Am avut un guru, un *sannvăsin* din *math-ul* de la Stingeri; un bharati… un sfânt, foarte înţelept. Văzuse ce contemplau rishi, ale căror învăţături ne-au fost transmise prin *UpanishadeK* Ţi-am vorbit de multe ori despre aceste cărţi sfinte, ai să mă înţelegi. Am vrut să vizitez locurile unde a luat naştere toată această înţelepciune profundă. Discuţiile înţelepţilor *aranyaka*, instrucţiunile pe care le dădeau discipolilor, viziunile ce se ofereau percepţiei lor spirituale, toate astea trebuie să fi lăsat urme adânci în ambianţa acelor locuri, generând energii subtile gata să se infiltreze în cel care li se dăruieşte cu o fervoare totală şi să-l ducă la iluminarea supremă”.

Vă repet din memorie cuvintele prietenului meu, îmi spuse dl Murray, însă am o memorie fidelă şi am fost atât de frapat de discursul lui Singh, încât cred că vi l-am relatat aproape textual. În ziua aceea, am aflat că plecase, aşa cum plănuise, călătorise prin Munţii Himalaya şi vizitase mai multe locuri de pelerinaj celebre. Când l-am revăzut a doua zi, starea i se înrăutăţise brusc. În ajun părea foarte slăbit, dar perfect lucid, acum avea privirea rătăcită şi vorbea cu greutate. „Am fost un laş”, mi-a spus din nou, de îndată ce am ajuns la căpătâiul lui, şi şi-a repetat uimitoarea declaraţie din ziua precedentă, cu un accent de deznădejde sfâşietor. „Am fost un laş… un laş…” Am înţeles că delira. Oare mi-a ghicit gândul? M-a prins de mână. „Repede, repede, ascultă… După mai multe zile de meditaţie în pădure, obosit din cauza imobilităţii, m-am ridicat şi m-am plimbat puţin pe sub copaci. Am ajuns astfel la intrarea unei grote mari. M-am uitat curios înăuntru. Solul era presărat cu oseminte omeneşti… Nu, nu presărat; osemintele formau un strat gros… atât de gros!…

Nici măcar nu mi-a dat prin gând că vedeam bârlogul unui animal feroce, un tigru sau un leopard. Pricepusem imediat că era vorba despre *altceva*, despre ceva teribil, de

dincolo de lumea noastră. M-am dat înapoi şi m-am îndepărtat. M-am pomenit pe o coastă de munte; priveliştea pe care o aveai de acolo se întindea foarte departe, până la o câmpie aflată la poalele muntelui. Câţiva oameni o străbăteau, împreună cu catârii lor încărcaţi cu baloturi. Mi-a venit deodată o idee: nu ţinea decât de mine să cobor înainte să se lase noaptea, să mă duc la oamenii aceia şi să scap de Devoratorul din grotă. Apoi i-am lăsat pe călători să se îndepărteze, fără să fi făcut nicio mişcare ca să mă duc la ei. Întunericul serii se întindea sub copacii înalţi. M-am gândit: dacă nu mă las devorat, nu voi atinge iluminarea spirituală, *mukti*\ Eliberarea, şi de câte ori va trebui să renasc, să sufăr în diferite condiţii durerea inerentă vieţilor succesive până să mi se ofere o asemenea ocazie? Atunci, foarte hotărât, m-am îndreptat din nou spre grotă, am făcut câţiva paşi înăuntru şi, chiar în capătul ei, l-am întrezărit pe Bhairava înspăimântătorul[2526]. Forma lui de ţeastă de taur enormă, în picioare, nemişcată, părea să aştepte. Brusc, m-am aruncat înapoi. Am avut senzaţia că pic şi mă rostogolesc pe o pantă lungă, cu viteză ameţitoare.

Când mi-am venit în simţiri, mă aflam într-o vale de la poalele muntelui. Am părăsit India; ai cunoscut existenţa pe care am dus-o în America. Acum, moartea mă ia… Unde?… Ca să revin unde?… Ocazia ce mi-a fost oferită, probabil prin mila preasfântului meu guru, am pierdut-o din laşitate… Am fost laş…”

N-a mai zis nimic; s-a cufundat în tăcere, probabil în comă. Am crezut că după câteva ore de odihnă va fi posibil să-i pun întrebări. Voiam să-l întreb unde anume avusese viziunea aceea stupefiantă, dar a murit în timpul nopţii, fără să mai apuc să-l revăd…

Murray tăcuse şi stătea fără să scoată o vorbă, cufundat în amintirea povestirii fantastice a prietenului

25 Aceeaşi idee se poate exprima şi prin termenul moksha.

26 Bhairava înseamnă „Cel care terorizează”. Este una dintre formele zeului Shiva.

său.

Din motive diferite de ale lui, povestirea mă tulburase şi pe mine şi, la fel ca el, stăteam fără să scot o vorbă şi adâncită în gânduri.

Dintr-odată, s-a ridicat atât de brusc, încât şi-a răsturnat scaunul.

— Eu, strigă el cu vehemenţă, eu n-am să fiu laş! Voi pleca mâine spre Himalaya!

Era teribil de surescitat, tremura, roşu la faţă, cu ochii căscaţi.

— Aţi trăit în Himalaya, continuă el, şi aţi trăit în Tibet, aţi fost iniţiată în numeroase doctrine oculte. Mi s-a spus asta şi cred că e adevărat. Sfătuiţi-mă, călăuziţi-mă. Munţii Himalaya acoperă o regiune întinsă; încotro trebuie să mă îndrept?…

Am încercat încă o dată să-l conving că exagera importanţa cunoştinţelor pe care putusem să le dobândesc în Himalaya şi în Tibet, dar m-am ostenit degeaba; se încăpăţâna, poate nu atât pentru că ar fi crezut că posedam vastele cunoştinţe ce-mi erau atribuite, cât pentru că nu dorea să rătăcească la întâmplare prin pustietăţile himalayene. Cu ce scop? Căutând ce anume? De fapt, ghicisem deja, însă l-am întrebat.

— Cum aş putea eu să te sfătuiesc pe dumneata să te duci în cutare loc mai degrabă decât în altul? am răspuns. De ce vrei să străbaţi Munţii Himalaya? Care e motivul călătoriei dumitale?… De altfel, nu cunosc decât o foarte mică parte din imensul lanţ himalayan.

— De ce plec spre Himalaya?… Aţi înţeles foarte bine… Vreau să reuşesc, să merg până la capăt, acolo unde Singh a dat înapoi… Eu n-am să fiu laş!…

O asemenea căutare era absurdă. Singh transferase în viziunea lui conţinutul propriului subconştient, în care i se înregistraseră încă din copilărie credinţe hinduse, însă în cazul lui Murray, care era american, nu exista acelaşi arierplan de doctrine mistice, şi iată că acesta pleca în căutarea unei viziuni ca şi cum ar fi trebuit să regăsească

amplasamentul unui obiect material real – un lac sau un pisc a căror existenţă i-ar fi fost semnalată. Era absurd! O viziune este un fenomen imaterial, generat de cauze speciale care nu acţionează decât asupra unui individ anume. Nimic mai evident...

Există fenomene pur imateriale? Oare le-am putea percepe? Viziunile şi imaginile din visele noastre sunt cu adevărat lipsite de orice suport material, oricât de puţin ponderabil ni l-am putea imagina? „Subiectiv" este neapărat sinonim cu „imaterial"? Ne putem întreba.

Dar, trecând înaintea acestor consideraţii, o amintire se impunea în mintea mea. Singh nu era singurul care avusese acea viziune stranie. Mai era cineva care trăise toate emoţiile ei în Himalaya şi cunoşteam locul unde se produsese viziunea.

Unii cred că orice mişcare mentală lasă urme în ambianţa locului unde se produce. Astfel, dorinţele noastre, proiectele noastre şi reveriile în voia cărora ne lăsăm ar înscrie în elementele ce ne înconjoară imagini perceptibile pentru unii, iar aceleaşi elemente, asemenea unor acumulatori, s-ar încărca de energii subtile în măsură să declanşeze repetarea senzaţiilor resimţite în acel loc.

Există aici un teren misterios, pe care e tentant să-l explorezi. Mi se oferea ocazia unei experienţe: puteam să-l trimit pe Murray, fără să-l informez despre o viziune anterioară, în locul unde se produsese aceasta, apoi să aflu de la dânsul mai întâi dacă avusese o viziune, iar pe urmă dacă ea o reproducea întocmai pe cea a lui Singh sau dacă era diferită şi semăna mai mult cu cea despre care aflasem din altă parte.

Aceasta din urmă nu mi se ştersese din memorie. Deşi îmi fusese povestită cu mai mulţi ani în urmă, mi se înfăţişă acum la fel de clară şi de impresionantă ca altă dată.

Peisajul descris nu era cel al unei păduri dese şi întunecate, ca acela văzut de Singh. Decorul consta într-o creastă ascuţită ce forma culmea unui lanţ de munţi arid,

ars de soare. De acolo, îţi puteai arunca privirea până jos de tot, asupra unei imense câmpii deşertice care se întindea cât vedeai cu ochii.

Mergând de-a lungul crestei, eroul acestei aventuri psihice descoperise grota cu oseminte. Totuşi, cel care înaintase până la grota macabră s-a întors apoi şi s-a aşezat pe creasta muntelui, cu faţa îndreptată spre câmpie.

După aceea, cele două viziuni concordau: oamenii care traversau câmpia cu catâri încărcaţi şi reflecţia: „Aş putea să scap de Devorator dacă m-aş duce la oamenii aceia" apăreau în amândouă.

Episodul următor consta în apariţia unui şarpe care nu exista în viziunea lui Singh. Reptila, de proporţii monstruoase, înainta lent, urmând sinuozităţile crestei muntelui. Era atât de mare încât nu i se putea zări vârful cozii.

Vizionarul, crezând în realitatea imaginilor ce i se înfăţişau, a înţeles pericolul la care se expunea, însă a rămas aşezat, nemişcat, fără să încerce să scape de acel şarpe fantastic. L-a simţit cum îi atinge uşor genunchii şi îşi pune capul pe ei. În momentul acela a înţeles clar importanţa ocaziei ce i se oferea astfel.

Ar fi putut ajunge la iluminarea spirituală lăsându-se înghiţit de Devoratorul căruia, deşi nu-l văzuse, îi ghicea prezenţa în grota cu oseminte sau, dacă ar fi refuzat să se sacrifice, ar fi recăzut în ignoranţă, în orbire, şi ar fi rătăcit din nou, veacuri fără număr, prin lumea iluziei şi a suferinţei, prins în hora dureroasă a morţilor şi renaşterilor succesive.

Era aceeaşi alegere care i se oferise şi lui Singh. Dar, încă o dată, cealaltă viziune se deosebea de a lui. Ajuns în acest moment decisiv, cel care trăise seria aceasta de aventuri nu a dat înapoi. S-a întors la grotă cu hotărârea fermă de a se lăsa devorat, a intrat şi a întrezărit chiar în capătul ei forma tibetană a zeităţii hinduse Bhairava: Dorje

Jigje[27].

Şocul mental produs de vederea Marelui Teribil a pus capăt brusc viziunii sau visului, oricum am vrea să numim acest fenomen.

Scenele, a căror descriere mi-a luat destul de mult timp, se derulaseră în câteva minute în mintea mea. Dl Murray mă privea fix, aşteptând să-mi audă părerea. Decizia mea era luată. Aş fi ezitat să mă folosesc pe post de material de experienţă şi de cobai uman de un om al cărui echilibru mental era deja tulburat; riscul mi se părea prea mare.

Nu mi s-a părut potrivit nici să combat direct intenţiile interlocutorului meu, ceea ce n-ar fi avut probabil alt rezultat decât acela de a-l face să se încăpăţâneze. L-am sfătuit să facă un sejur de o oarecare durată în una sau alta dintre staţiunile de vilegiatură din Himalaya; în felul acesta, s-ar fi obişnuit cu atmosfera foarte aparte a acestor munţi. Pe urmă ar fi putut să viziteze în voie unele dintre locurile pe care hinduşii le consideră sacre de multe secole şi să experimenteze influenţele pe care acestea le pot degaja.

— Trebuie să înţelegi, i-am spus, că viziunile, ca şi visele, nu au sens decât pentru cei care le percep. Ele sunt produsele unor cauze personale, care există în indivizii respectivi. Localităţile unde se produc nu au neapărat legătură cu ei. E îndoielnic că dumneata, care ai o personalitate diferită de a lui Singh, ai ajunge să vezi ce a văzut el… să ai acelaşi vis ca el. Dacă ţi s-ar întâmpla să simţi că trăieşti aventura fantastică pe care ţi-a povestit-o, nu ar fi probabil decât un fenomen de autosugestie bazat pe amintirea relatării care te-a tulburat atât de tare.

Am încercat astfel să-l abat de la o căutare care, în starea fizică şi mentală în care vedeam că era, putea să aibă un rezultat funest. Cât priveşte însă afirmaţia că nu s-

27 Bhairava şi Jigje sunt personificări simbolice ale lui Shiva ca zeitate distrugătoare şi creatoare. Numele lor, atât în sanscrită, cât şi în tibetană, înseamnă „Cel ce înspăimântă”.

ar putea constata că unele fenomene, aproape identice întotdeauna, se repetă în anumite localităţi, am frecventat prea multă vreme locurile remarcabile din Himalaya şi Tibet ca să îndrăznesc să mi-o permit.

Căror cauze trebuie să li se atribuie aceste situaţii neobişnuite? Am auzit multe explicaţii în privinţa lor, fără ca niciuna să mă mulţumească pe deplin. E cazul să ne amintim că „se petrec în cer şi pe pământ mai multe lucruri de câte-a visat filosofia noastră”[28].

Dl Murray s-a despărţit de mine aparent dezamăgit de primirea mea prea „raţională”. Se aşteptase să mă vadă minunându-mă de relatarea lui; ar fi vrut să fiu întru totul de aceeaşi părere cu el şi să-l îndemn să caute amplasamentul grotei unde Bhairava apare printre osemintele victimelor sale, gata să devoreze altele.

Dl Murray aparţinea mulţimii de aventurieri spirituali aflaţi în căutarea unor „Insule ale preafericiţilor” paradiziace sau a unor iniţieri macabre premergătoare Cunoaşterii Supreme, cu toţii aspirând să-şi localizeze reacţiile subiective în lumea noastră materială.

Murray a promis să-mi trimită veşti, dar am înţeles că, din partea sa, era o simplă formulă de politeţe.

N-am ştiut niciodată ce s-a mai întâmplat cu el.

Cazul domnului Murray era unul excepţional şi deosebit de dramatic, dar câţi alţii n-am cunoscut pe care îi însufleţea aceeaşi dorinţă pătimaşă de a ajunge într-un loc magic, rezervat unor zeităţi, miracole sau forţe cu un caracter şi mai misterios! Uneori era vorba de oameni umili; comportamentul lor, de natură să-i uimească pe occidentalii din epoca noastră, trecea neobservat în mijlocul mulţimilor hinduse predispuse de o ereditate milenară la extravaganţe bigote.

În ce mă priveşte, nu-mi recunosc dreptul de a-i

28 Shakespeare, Hamlet, actul I, scena IV: „There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy” [„Căci se petrec în cer şi pe pământ mai multe lucruri de câte-a visat, Horaţio, filosofía ta” - traducere de Ion Vinea, Editura Univers, Bucureşti, 1971 (n.tr.).].

blama sau ironiza pe aceşti originali „care ies din cadrul normelor”, fiindcă aproape toată viaţa mea a constat în ceea ce majoritatea oamenilor numesc „extravaganţe”. Numi cer scuze pentru asta, ci mai degrabă sunt înclinată să mă felicit. Să-ţi petreci viaţa mergând pe un drum drept, adâncit între taluzuri înalte, înseamnă să foloseşti într-un mod mediocru zilele pe care ni le-a dat Destinul, câtă vreme ele pot fi însorite dacă te caţări pe taluz ca să hoinăreşti liber pe vastul platou ce se întinde deasupra lui.

În zilele noastre auzim deseori vorbindu-se despre „inadaptaţi”, cuvânt căruia i se dă un sens peiorativ. Totuşi, oare „adaptatul tipic”, animalul perfect domesticit, este un exemplu admirabil de propus fiinţelor capabile să compare şi să evalueze gradul de satisfacţie pe care-l vor găsi fie în cadrul normelor, fie în afara acestuia? Poate fi rezonabil să ne punem această întrebare.

Când am aflat faptul pe care îl voi relata, tocmai eram în plină extravaganţă. Trăiam ca sihastră într-o peşteră situată la 3.900 de metri altitudine, într-unul dintre lanţurile nordice ale Munţilor Himalaya. Peştera mea se căsca în coasta unui versant abrupt care domina un circ glaciar pe fundul căruia se afla un gheţar mare. Locul era complet izolat; unica ieşire de acolo era o potecă îngustă ce trecea peste un pinten de munte pentru a întâlni, la câţiva kilometri distanţă, un drum de catâri puţin umblat care ducea la o trecătoare foarte apropiată, cu o altitudine de circa 5.000 de metri, de unde descopereai imense platouri pustii ale sudului tibetan. În direcţia opusă, coborând vreo doisprezece kilometri, drumul trecea printr-un mic sat locuit de tibetani. Aceştia iernau acolo, semănau câteva ogoare primăvara, iar când venea vara urcau din nou şi se instalau pe platourile înalte cu turmele lor de iaci.

Or, iată că un păstor, aducându-mi unt, mi-a povestit că nişte călători găsiseră un indian care zăcea pe drum foarte aproape de trecătoare. Omul părea pe moarte. Călătorii îl puseseră într-un coş mare şi îl duseseră în

spinare până în sat, unde un tibetan înstărit îi dăduse adăpost.

Mai apoi l-am întâlnit pe acel indian la nişte oameni miloşi care îl adăposteau, iar el mi-a povestit aventura lui.

Era originar din Travancore, regiunea cea mai sudică a Indiei, unde practica meseria de croitor într-un sătuc ce se învecina cu marele *math* de la Stingeri. Se numea Ram Dars şi era foarte pios.

În vecinătatea *math*-ului circulau numeroase poveşti care istoriseau viaţa faimosului său fondator, Sankaracharya. Brahmanii, discipolii săi, povesteau, înfrumuseţându-le cu minuni, necontenitele călătorii ale celebrului filosof prin toată India şi prin Himalaya. Pe munţii aceştia vizitaţi de zei întemeiase *math*-ul Joshi[29], spre a oferi adăpost acelora dintre membrii ordinului său care aspirau la o izolare şi mai deplină decât cea din matft-urile din India. Ram Dars mai aflase şi că, la sfârşitul vieţii, Sankara, bolnav, ceruse să fie dus pe nişte culmi şi mai înalte decât cele pe care era ridicată mănăstirea Joshi, la hotarele Tibetului, la Kedarnath, într-un loc închinat lui Shiva[30], unde murise.

Plănuia oare Sankara să treacă de Kedarnath şi să pătrundă în Tibet? Nu avem nicio informaţie în această privinţă, însă Ram Dars pretindea că ştia din surse demne de încredere că Sankara se pregătea să treacă în Tibet când moartea îl oprise din drum. E foarte posibil ca piosul croitor, amestecând în biata lui minte poveşti de diferite provenienţe, să fi construit în felul lui această legendă inedită despre Sankara. De altfel, caracterul plauzibil sau neplauzibil al legendelor cu care se hrănesc mulţimile nu

29 Joshi sau Jotir era denumit math-u\ yoghinilor deoarece sannyăsin-ii care stăteau acolo se consacrau în mod special meditaţiei. Un math este un fel de mănăstire unde trăiesc în comunitate călugări hinduşi. Un sannyăsin este cel care a rostit formula triplei renunţări: 1) renunţarea la lumea noastră; 2) renunţarea la lumea strămoşilor (care este explicată adesea ca o renunţare la celebritatea postumă etc.); 3) renunţarea la lumea zeilor.

30 Kedar e unul dintre numele lui Shiva.

are importanţă; cu cât ele sunt mai neverosimile, cu atât influenţa lor este mai puternică.

Ram Dars se convinsese aşadar că ilustrul Sankara voise să meargă în Tibet. Legile misterioase ale karmei[31] sau vreun demon puternic ce păzea pragul tibetan îl împiedicaseră să o facă. Totuşi, Sankara arătase calea; alţii ar fi putut să treacă de bariera himalayană şi să se ducă să moară dincolo, pe teritoriul vizitat de *deva*. Dar oare chiar mureai acolo? Nu mai degrabă te transformai, dezintegrând substanţa unui corp grosolan, pentru a trăi apoi în tovărăşia zeilor, cu un corp subtil asemenea cu al lor?

Bizuindu-se pe convingerea lui, Ram Dars pornise la drum spre Munţii Himalaya, despre care ştia că erau foarte departe de satul său, fără să poată aprecia însă, nici măcar foarte aproximativ, distanţa până acolo. Mergea la întâmplare, îndreptându-se pe cât putea spre nord, cerşind sau lucrând atunci când i se oferea prilejul. Aceste opriri erau scurte, fie pentru că era concediat, fie pentru că nu mai era nevoie de serviciile lui sau îşi părăsea el singur munca, mânat de dorinţa de a-şi atinge ţinta. După cele câteva zile de odihnă şi de mâncare bună urmau atunci săptămâni de ajunare şi de vagabondaj istovitor… Cât a durat această „urmărire a stelei călăuzitoare”? Ram Dars nu-şi dădea decât vag seama. Oboseala şi foamea îi amorţeau facultăţile; înainta, halucinat şi tot mai slăbit de la o zi la alta. Trecuseră doi ani, credea el, de când îşi părăsise satul umbrit de palmieri din însoritul ţinut Travancore când a ajuns la poalele primelor lanţuri muntoase din Himalaya.

Locul unde intra în munţi nu era cel de unde pleacă drumurile care urcă spre Badrinath, *math*-ul Joshi şi, mai

31 Karma înseamnă „acţiune”. Legea karmei este cea a succesiunii cauzelor şi efectelor, exprimată prin formula: „Dat fiind un anumit lucru, se produce un altul”. Nu este vorba însă de un determinism elementar, deoarece se spune că e nevoie întotdeauna de reunirea mai multor cauze pentru ca un efect să se producă. Efectul este deci condiţionat de elementele diverse aparţinând diferitelor cauze care l-au generat.

departe, Kedarnath, unde Sankara ceruse să fie dus în ajunul morţii sale. Ram Dars ar fi putut să se informeze despre asta, dar nu mai avusese nici mental, nici fizic forţa necesară. Bietul croitor nu mai era decât un cerşetor care îşi ţâra picioarele cu un aer rătăcit când a început să urce pantele abrupte ale pădurilor întunecate, atât de diferite de pâlcurile vesele de palmieri din Sud. Clătinându-se, împleticindu-se, târându-se uneori în genunchi, s-a prăbuşit în cele din urmă la marginea de nord a Sikkimului[32], la doi paşi de Tibet, ai cărui zei nu voiseră să-l primească.

Am auzit această relatare tragică pe fragmente, în timp ce sărmanul indian, oarecum refăcut, cosea haine pentru copiii familiei ce-i dăduse adăpost.

Iarna se apropia. Lanţul de munţi unde locuiau acei oameni miloşi se înalţă la circa 3.600 de metri altitudine; acolo nu e niciodată cald – cel puţin pentru indieni – şi iarna e aspră. Ram Dars nu se putea gândi să înfrunte nişte temperaturi atât de scăzute, şi cu atât mai puţin să-şi continue călătoria, căci zăpada bloca trecătorile ce duceau spre Tibet. A trebuit să se resemneze. Având asupra lui merinde şi ceva bani, a coborât cu tristeţe pantele abrupte pe care le urcase cu preţul atâtor suferinţe, dar cu inima înflăcărată de atâta speranţă. Această speranţă fusese înşelată: planul lui eşuase; totuşi, un asemenea eşec nu este resimţit de un indian aşa cum ar putea fi resimţit de un occidental convins că viaţa e scurtă. Pentru un indian, cursul unei vieţi nu este decât un incident printre alte peripeţii asemănătoare. Moartea este coborârea cortinei după primul act al unei piese ale cărei acte se succed la nesfârşit în eternitatea timpului. În consecinţă, proiectul care n-a fost dus la bun sfârşit în această viaţă va putea fi reluat într-o viaţă viitoare, iar orice eşec poate fi astfel reparat. Idee consolatoare, pe care cei ce sunt pătrunşi de

32 Mic stat himalayan situat între Nepal şi Bhutan şi limitrof Tibetului, din care facea parte în momentul când englezii l-au anexat. La ora actuală este integrat Indiei.

ea nu vor să o schimbe pe nişte dogme care prezintă moartea ca pe intrarea în domeniul ireparabilului şi al definitivului.

Ram Dars a părăsit fără disperare Munţii Himalaya. Nu ajunsese pe tărâmul miracolelor, dar putea continua să creadă în acesta. Asemenea unui jucător ce mizează pe forţele sale fizice insuficiente, pierduse material partida, dar credinţa îi rămânea neştirbită, nu-şi pierduse visul.

Alţii, spre deosebire de nefericitul Ram Dars, au ajuns în unul sau altul dintre locurile sfinte la care visau şi au simţit cum se năruie credinţa ce îi condusese până acolo. Trebuie oare să ne bucurăm pentru ei sau să-i plângem? A şti este mai de preţ decât a crede, însă mulţi au vederea prea slabă ca să poată înfrunta lumina Cunoaşterii, iar strălucirea puternică ce risipeşte imaginile din vise li se pare necruţătoare.

Aceasta a fost şi soarta bengalezului Banerji, un brahman cultivat, hindus profund ortodox şi funcţionar al administraţiei britanice în Indii[33]. Suficient de înstărit ca să se poată lipsi de onorariile legate de slujba lui, renunţase la ea, ieşind la pensie cu puţin înainte de termenul reglementar.

Devenit complet liber, Banerji a decis să întreprindă o serie de pelerinaje la diferite locuri sfinte. Când l-am întâlnit, vizitase deja mai multe, fără ca niciunul să declanşeze în el comoţia spirituală la care aspira. Acest om pios, care încă de tânăr practicase mereu cu stricteţe toate riturile prescrise pentru cei din casta lui, nu se îndoia de utilitatea lor, dar ştia în acelaşi timp că, dincolo de „Calea” faptelor bune şi a cultului obişnuit, mai există una: cea a marilor sfinţi pe care India îi venerează, cea care i-a condus pe aceştia la zeii pe care îi adorau.

Vishnu, Shiva, Kali s-au manifestat uneori sub forme vizibile; cel mai adesea însă, în unele locuri alese, credincioşii lor înfocaţi i-au simţit apropiindu-se de ei şi

33 Faptele relatate aici s-au petrecut cu vreo douăzeci de ani înainte ca India să devină stat independent.

învăluindu-i într-o comuniune inefabilă.

Pentru că mă găsise într-o zi citind *Upatiishadele* în biblioteca unuia dintre prietenii mei indieni din Calcutta, dl Banerji mă luase drept confidentă a căutării sale spirituale şi a decepţiei lui.

— Ah, citiţi, iertaţi-mă că vă deranjez, mi-a spus el. Prietenul meu Goshe mi-a îngăduit să vin în absenţa lui şi să iau cărţi din biblioteca sa.

Şi, cu acea lipsă de discreţie comună majorităţii asiaticilor, s-a aplecat peste umărul meu să vadă ce citeam.

— *Chandogya Upanishad*, a citit el şi a oftat.

După care a murmurat:

— Înţelepţii pădurii.

A rămas tăcut câteva clipe, apoi a reluat:

— Pădurea, Munţii Himalaya, cunoaşteţi toate astea, cred…

— Le-am experimentat şi mă întorc acolo peste câteva săptămâni, am răspuns.

— Ce căutaţi acolo? m-a mai întrebat el.

— Nimic. Pădurea şi Munţii Himalaya vorbesc probabil când le place şi cui le place. Aşa cum au făcut şi în cazul lui Satyakama[34], atunci când păzea turmele maestrului său.

— Probabil că aşa e, declară Banerji, dar majoritatea trec prin pădure şi prin Himalaya urmărind alt vis. Ei nu aud glasurile copacilor falnici şi ale torentelor; iar dacă le aud, nu se opresc să le asculte şi să mediteze la cuvintele

34 Pe când Satyakama păzea în pădure turma maestrului său (îndrumătorul său spiritual), un taur a venit la dânsul. .Ascultă, Satyakama”, i-a spus el. Şi taurul l-a învăţat începuturile infinităţii Fiinţei şi mijlocul de a dobândi nemurirea, apoi i-a zis: „Mâine, focul are să-ţi spună mai multe”. La căderea serii, Satyakama a adunat turma, a aprins un foc, s-a aşezat lângă el, iar focul i-a vorbit şi a încheiat zicând: „Mâine, soarele are să-ţi spună mai multe”. Şi aşa, zi după zi, soarele şi vântul l-au învăţat pe Satyakama despre natura Fiinţei în Sine. Iar după ce s-a întors la maestrul său, când acesta l-a întrebat pe Satyakama: „Dar cine te-a învăţat, copilul meu?”, Satyakama a răspuns: Alţii decât oamenii”. (După Chandogya Upanishad, capitolul IV, secţiunea a 5-a şi următoarele.)

lor, ci trec, se duc înainte, căutând altceva, ceva mai puţin măreţ, mai de înţeles pentru mintea lor mărginită.

Banerji, cufundat în amintirile lui, părea să fi uitat de prezenţa mea.

Deodată, mi-a spus pe un ton hotărât:

— Am fost la Badrinath[35]; o să vă povestesc călătoria mea, poate are să vă fie de folos. Mi se păruse potrivit să urmez drumul care, de la Hardwar, urcă munţii mergând în susul Gangelui. La Hardwar, Gangele, coborând din Himalaya, întâlneşte câmpia indiană. Gangadwara, „poarta Gangelui", este un loc foarte sfânt. Dacă te scalzi în bazinul format de apele fluviului care ies dintr-un defileu adânc, te cureţi de toate greşelile pe care le-ai comis şi de toate întinările pe care le-ai putut suferi. Nu am pierdut prilejul să mă scald şi eu. Am vizitat, de asemenea, templul lui Maya-Devi, Marea Mamă universală, creatoarea lumii în care trăim: această lume a aparenţelor care ni-l ascund pe Brahman[36], cum spun pandiţii noştri vedantini. Eu unul nu mă simt în stare de această înaltă Cunoaştere. Îi ador pe Krishna şi Rama şi nu aspir decât la fericirea de a rămâne prosternat la picioarele lor... Zâmbiţi, cititoare a *Upanishadelor*. *Bakta*[37] vi se par nişte săraci cu duhul.

Dar eu nu zâmbeam. E greu să rămâi impasibil în faţa enigmei Fiinţei. Cei mai mulţi dintre noi nu sunt capabili să o facă; terifiaţi de misterul lumii care îi înconjoară şi de cel al propriului eu, nu încearcă decât să se refugieze, ca nişte copii speriaţi, lângă nişte protectori născuţi din propria lor imaginaţie şi să-şi aline sentimentul de abandon spiritual prin emoţiile amoroase ale devoţiunii. Sunt vrednici de milă, cu siguranţă, dar cel care i-ar lua în derâdere ar fi prea puţin înţelegător.

I-am răspuns domnului Banerji protestând că îi

35 Ioc în fiecare vară. Gangele îşi are izvorul în gheţarii care domină Badrinath (la aproape 7.000 de metri altitudine).

36 Brahman: Fiinţa în Sine, nu un zeu personal.

37 Bakta sunt cei care se consacră aşa-numitei bakti: devoţiunea şi dragostea faţă de zeii personali.

înţelegeam perfect sentimentele şi le consideram demne de respect. Atunci, şi-a continuat povestirea.

— Plătisem două *eka*[38] pentru servitorul meu şi pentru mine, ca să călătorim comod până la capătul drumului carosabil, după care trebuia să fim transportaţi în *dandi*[39]. În primele zile ale călătoriei, decorul în care se desfăşura aceasta nu se deosebea prea mult de peisajele indiene care îmi sunt familiare. Printre oamenii întâlniţi pe drum se vedeau grupuri de pelerini, a căror înfăţişare arăta că erau de condiţie foarte modestă. Spre Badrinath se îndreptau şi mulţi cerşetori; aceştia nu uitau să se prevaleze de titlul lor de pelerini ca să ceară de pomană cu strigăte puternice de la călători sau de la locuitorii satelor pe care le traversau. Drumul a ajuns apoi la nişte pante împădurite, după care s-a afundat în pădure şi atmosfera s-a schimbat. Era imposibil să nu te simţi psihic învăluit de influenţe subtile şi de prezenţe invizibile şi puternice. *Aum*, cântau copacii falnici, repetându-şi unul altuia silaba magică; *aum*, mugeau torentele şi cascadele. Dimineaţa, când se trezeau, păsările îşi repetau una alteia *aum*. O repetau iarăşi la asfinţitul soarelui şi, din toate părţile, răsuna silaba supremă ce deschide poarta nemuririi[40]. Ar fi trebuit probabil să ne oprim acolo, aşa cum au făcut odinioară rishi Nara-Nārāyana şi Krishna însuşi. De ce să mergi mai departe?… însă pelerinii continuau ascensiunea; mulţi dintre ei, extenuaţi, mai curând se târau decât mergeau. Prăvăliile deschise în mici cătune situate pe traseul pelerinajului abuzau fără milă de nevoia călătorilor de a se aproviziona. Cei care mai aveau ceva bani îi lăsau în mâinile acelor speculanţi neîndurători, a căror duritate era de înţeles. E greu să te instalezi pentru luni de zile în acele pustietăţi cu climat aspru atunci când niciun

38 Vehicule cu două roţi, foarte uşoare, care duc un singur pasager pe lângă vizitiu.

39 Un fel de scaun dus de hamali, utilizat mai ales în zona muntoasă.

40 Vezi Chandogya Upanishad, capitolul I, secţiunea a IV-a.

sentiment religios nu te îndeamnă să o faci. În plus, cheltuielile lor cu transportul sunt, evident, considerabile. Da, negustorii cu pricina sunt scuzabili pentru că se arată lacomi de câştig, dar era şocant să vezi cum traficul acela se practica de-a lungul unui drum care îi ducea spre Dumnezeul lor pe nişte credincioşi ce-l iubeau nebuneşte. Aveam să văd lucruri şi mai rele. Pe când cerşetorii cereau de pomană – cel mai adesea în zadar – ceva de mâncare de la prăvăliaşi sau de la pelerinii care aveau de-ale gurii, mici bande de indivizi în pielea goală, mânjiţi cu cenuşă, dintre care unii erau înarmaţi cu tridente, s-au năpustit asupra tejghelelor, au prădat o parte din alimentele expuse şi, pătrunzând în case, i-au maltratat pe proprietarii lor atunci când aceştia nu se grăbeau îndeajuns, după gustul lor, să le dea merindele şi banii. Când am ajuns în cătunul unde acţionaseră tâlharii, acesta era aproape jefuit. Zărindu-mă, vreo zece hoţi dădură fuga spre mine, cerând de pomană cu strigăte puternice. Îi văzusem venind şi, cum ştiam la ce trebuie să mă aştept din partea lor, mi-am scos revolverul din toc şi l-am îndreptat spre ei. Ca funcţionar, aveam dreptul să fiu înarmat (şi acest drept nu mi-a fost retras). Vederea armei i-a înspăimântat şi au luat-o la sănătoasa acoperindu-mă cu injurii şi blesteme; apoi, la apropierea nopţii, au plecat în goană, asemenea unei cete de maimuţe care tocmai a jefuit o livadă sau un ogor. Răufăcătorii aceştia sunt naga aparţinând unei secte foarte vechi, ai cărei membri îşi iau o înfăţişare de asceţi şi trăiesc despuiaţi. Sub diverse nume, precum kapalika, bhairagi şi altele, au înţesat de câteva secole acele locuri remarcabile de pelerinaj. Celebrul Sankaracharya a fost cât pe ce să le cadă victimă. Toate astea sunt foarte triste, dar pericolele de tot felul pe care le au de înfruntat nu-i opresc din drum pe numeroşii pelerini care urcă în fiecare an spre Badrinath.

Banerji n-a mai spus nimic şi a rămas dus pe gânduri. La ce se gândea? Voiam să cunosc urmarea lungii sale povestiri, însă n-am îndrăznit să-i întrerup reveria. Totuşi,

cum aceasta se prelungea, am întrebat încetişor:

— V-aţi continuat drumul? Aţi mers până la Badrinath?

— Acolo a fost cel mai rău, răspunse Banerji cu o nuanţă de furie. Joshi math, întemeiat cu mai bine de o mie de ani în urmă de Sankara, era aproape în ruine; nu mai exista acolo nici măcar un *smnvăsin*. Templul… a, da, templul!… Abia ajunsesem, că un trimis al intendentului a şi venit să se intereseze ce sumă îmi propuneam să ofer. Cea pe care i-am înmânat-o a părut să-l mulţumească, fiindcă s-a arătat amabil şi m-a informat că, printr-o favoare, îmi va fi îngăduit să contemplu de aproape statuia zeului. Venise însă momentul să i se aducă mâncarea. Numai preoţii de serviciu pot rămâne atunci în sanctuare. Unul dintre ei mi-a adus *prăsăd-ul* (o parte din alimentele ce rămăseseră etalate în faţa reprezentării zeului). Mâncărurile din orez şi ingredientele cu care acesta era asezonat erau de excelentă calitate. Cel care ducea mâncărurile a pus tava lângă mine pe o masă, apoi a rămas în picioare, aşteptând. Atitudinea lui nu-mi lăsa nicio îndoială în privinţa sentimentelor sale: spera la o gratificaţie. I-am dat-o şi, bizuindu-mă pe generozitatea pe care o arătasem, i-am pus omului nişte întrebări. Am aflat astfel că personalul templului era numeros şi că era sporit de slujitorii unui templu închinat lui Lakshmi[41] care se afla în aceeaşi incintă închisă de ziduri ca şi templul principal. Toţi oamenii aceia se hrăneau cu alimentele oferite pentru masa zeităţilor. Totuşi, nici cantitatea, nici calitatea hranei împărţite nu erau aceleaşi pentru toţi, iar în incinta templelor se făceau auzite necontenit contestaţii zgomotoase. „Şi pelerinii?”, am întrebat. „Pelerinii săraci care sosesc aici înfometaţi nu sunt hrăniţi şi ei?” Omul a ridicat vag din umeri. „Da, probabil”, a răspuns, „dacă rămâne destul *prăsăd* după ce se împarte la slujitorii

41 Prasad înseamnă „favoare”. Sunt numite astfel porţiile de alimente care au fost oferite statuilor zeităţilor şi care sunt apoi împărţite credincioşilor.

templelor şi la pelerinii care şi-au rezervat porţii dinainte făcând o ofrandă”.

Acum eram informată.

— La ora la care se deschid porţile templului s-a produs îmbulzeala obişnuită[42]. Pelerinii se înghesuiau să intre şi să ajungă în primul rând al credincioşilor, lângă grilajele care îi despart de încăperea zeului. Se loveau cu brutalitate, câţiva au căzut pe când urcau treptele de la intrare, ceilalţi i-au călcat în picioare… Unul dintre preoţi m-a introdus pe altă uşă, ca să nu trebuiască să trec prin îmbulzeala aceea. M-am pomenit atunci de cealaltă parte a grilajului care proteja intrarea în încăperea zeului. Pelerinii se împingeau în grilaj, se striveau între ei, încercând să zărească reprezentarea lui Badri. În speranţa de a-l contempla, făcuseră o călătorie lungă şi chinuitoare, înduraseră atâta oboseală, cheltuiseră bruma de bani pe care o aveau… Unul dintre ajutoarele preotului mi-a spus să înaintez în camera interioară. A aprins camfor pe o mică spatulă. În lumina orbitoare care s-a produs, am văzut statuia aproape în întregime ascunsă de draperia care o înconjoară şi sumedenia de giuvaieruri ce-i atârnau la gât. Valorau, mi-a spus cu mândrie brahmanul oficiant, câteva sute de lakh[43] de rupii… Iarna, când zăpada se adună în nămeţi în jurul templului, această comoară este coborâtă de la Badrinath şi păstrată în alt templu, situat mai jos pe munte; personalul, preoţi şi slujitori, coboară şi el, iar străvechiul zeu de piatră, despuiat de podoabele lui din aur şi pietre preţioase sclipitoare, rămâne gol ca un adevărat ascet în lăcaşul său îngheţat, luminat de o singură lampă alimentată cu ulei de ajuns ca să ardă până în primăvara următoare…

Banerji tăcu.

A urmat o tăcere foarte lungă. După care, cu glas

42 Am fost nu o dată martoră la aceste îmbulzeli cauzate de fanatism la intrarea în temple, însă ele ating paroxismul în perioada marilor băi rituale. La ultima mare Khumba Mellah, numărul credincioşilor care au fost striviţi şi înecaţi s-a ridicat la câteva sute.

43 Un lakh valorează 100.000 de rupii.

scăzut, am riscat o întrebare:

— Şi pe urmă?...

— Pe urmă... nimic, a răspuns Banerji.

— Nu v-aţi gândit să vă continuaţi drumul? Nu eraţi departe de Kedarnath[44], unde Sankara a cerut să fie dus ca să moară. Nu acolo, la Kedarnath, se manifestă Shiva sub forma unui *lingam*[45] din gheaţă care creşte în fiecare lună odată cu Luna până ce aceasta e plină şi apoi descreşte odată cu ea?

— La ce bun? răspunse Banerji pe un ton de lehamite.

Nu puteam să mai adaug nimic. Înţelesese oare Banerji că toate locurile de pelerinaj şi toţi zeii pe care îi căutăm se află în noi?

Pe muntele unde tronează templul lui Badri se disting patru zone în ordine ascendentă: Stula – Sukshama – Aţi sukshama – Shudeha, adică Badri material, grosier – Badri subtil – Badri dincolo de subtil – Badri absolut pur.

Conform tradiţiei, aceste zone pleacă de la un Adi Badri (Badri originar), unde se spune că au stat în vremurile legendare Krishna şi Nara-Nārāyana.

În ce mă priveşte, am auzit explicaţii în care aceste zone nu sunt nişte etape pe un drum material ce urcă pantele muntelui, ci nişte escale spirituale pe calea spre o cunoaştere din ce în ce mai pură, spre invizibilul, imaterialul Shuddha Badri.

Brahman şi expert în doctrinele religiei sale, Banerji cunoştea probabil aceste explicaţii. Nu trebuia să i le repet eu.

Expresia întristată a feţei sale mă făcea să cred că îşi regreta visul pios, contrazis deja de multe ori în cursul precedentelor lui pelerinaje şi care se năruise pentru totdeauna la Badrinath, unde, în sanctuarul zeităţii sale adorate, nu întâlnise decât comportamentul nedemn al

---

44 a colo, peste munţi, la Kailasa, în Tibet. în mitologia hindusă, despre Kailasa se spune că este sălaşul lui Shiva şi al soţiei sale Parvati.

45 Lingam: un falus.

unei mulţimi grosolane.

Păcat!

VII

Să alergi după himere pe pământul acesta nu e ceva complet lipsit de pericole, însă riscurile la care se expun cei pe care propria imaginaţie îi îndeamnă să hoinărească în domenii pe care le cred situate dincolo de graniţele noastre normale sunt mult mai mari.

Nu vreau să spun că, fie şi numai din punct de vedere ştiinţific, s-ar putea nega complet existenţa unor fenomene de alt ordin decât cele ale căror limite provizorii ni le trasează percepţiile noastre obişnuite, cu întinderea lor. Este evident rezonabil să credem în posibilitatea unei creşteri a puterii facultăţilor noastre fizice şi mentale şi a mijloacelor materiale de natură să extindă câmpul acestora, dar lucrul de care trebuie să ne convingem este că toate explorările noastre fizice şi mentale se efectuează într-un spaţiu închis, iar acest spaţiu închis suntem noi înşine ca indivizi materiali şi spirituali. Nu ieşim niciodată din noi înşine. Gândurile, percepţiile, senzaţiile sunt condiţionate de substanţa materială şi spirituală din care suntem făcuţi; nu poate exista evadare din sine, nici evadare din lumea în care trăim, căci această lume nu este în afara noastră, ci în noi.

Toate astea sunt adevăruri banale, însă poate că acest mic preambul nu e deplasat înainte de a prezenta câteva încercări de evadare din lumea noastră cotidiană.

Iată-mă din nou în una dintre acele încântătoare locuinţe cum ştiau englezii să amenajeze altă dată în India. Confortul banal şi odihnitor al unei *home* britanice reînvia acolo în atmosfera caldă şi în natura luxuriantă de la Tropice. O adiere de voluptate învăluitoare şi mistică se revărsa asupra fiinţelor şi lucrurilor şi simţeai cu desfătare cum te cufundai într-o stare de pace, pe jumătate toropeală, pe jumătate extaz: era un sentiment imposibil de exprimat.

Cu toate acestea, în planul îndepărtat al decorului se

adunau forţele ce aveau să măture solul Indiei şi să-i arunce în mare pe temerarii *mleccha*[46] care îndrăzniseră să acosteze la ţărmul ei.

Este foarte drept, foarte bine, dar poate că e şi păcat...

Se servea ceaiul: un *high tea*[47].

— Asta ne va ţine loc de cină astăzi, mi-a spus gazda mea, dar voi pune să vi se lase în cameră un platou care are să vă servească drept supeu. Noi ne vom culca devreme, fiindcă în noaptea asta vom fi luate în călătorie împreună cu numeroşi prieteni. Maeştrii ne vor primi acasă la ei.

„Noi" erau gazda mea, Mrs. Stanley, şi două doamne care stăteau pentru câteva săptămâni la ea.

Ştiam despre ce era vorba. Eram în ziua în care, după spusele ei, maestrul spiritual al acelor doamne susţinea că le conduce, în corpul astral, la Marea Adunare pe care o ţineau, undeva în spaţiu, Instructorii al căror discipol iniţiat era el însuşi. Acest discipol de elită se numea Larsen; îl întrezărisem anterior în Anglia.

Era urât, cu o mină prefăcută şi nişte ochi de pisică la pândă. Acest aspect fizic – dezavantajos, s-ar fi putut crede – nu-l împiedicase să-şi formeze o clientelă destul de numeroasă de adepţi înfocaţi, recrutaţi din diferite ţări ale Europei şi Americii. Autor prolific, îşi dădea în cărţile sale importanţa unui ocultist care avea acces la misterele cele mai profunde ale universului. Modul în care dobândise această cunoaştere transcendentă nu era divulgat; lăsa vag să se înţeleagă că ea era rodul unei dezvoltări spirituale continuate pe parcursul a numeroase reîncarnări în lumea aceasta şi în alte lumi superioare celei în care trăim. Planetele nu aveau pentru el nicio taină, le cunoştea topografia, flora, fauna, precum şi alte particularităţi şi

46 Mleccha: „barbarii", „impurii". Epitet dispreţuitor aplicat străinilor de către hinduşii ortodocşi. De fapt, mleccha sunt una dintre castele dispreţuite ale populaţiei.

47 Adică odată cu ceaiul se servesc mâncăruri mai multe şi mai substanţiale decât simpla felie de prăjitură uscată obişnuită.

vorbea despre ele cu mai multă siguranţă decât cei mai experimentaţi savanţi. Se spunea despre el că avea moravuri echivoce; să fi fost pură calomnie? Nu voi risca nici opinie în această privinţă. Viaţa privată a lui Larsen mă lăsa complet indiferentă. Era însă evident dispreţul, ba chiar dezgustul faţă de femei pe care îl afişa. Asta nu le împiedica pe multe dintre ele să fie entuziasmate de dânsul şi să caute îndrumarea lui spirituală. El le-o transmitea prin intermediul unor cărţi şi broşuri dintre care unele rămâneau confidenţiale şi erau distribuite unui mic număr de aleşi cărora Larsen le examinase – în general prin corespondenţă, cu ajutorul unui chestionar ad hoc – aptitudinile de a se înscrie în turma celor mai săraci cu duhul dintre credincioşii săi. Pentru instruirea acestora din urmă, maestrul lor, care călătorea mult, îi aduna din când în când în diferite ţări, unde ţinea o serie de şedinţe cu caracter compozit: conferinţă, curs şi cult. Asistenţa asculta cu un respect aproape religios, cu mâinile împreunate în stil oriental – cu palmele lipite între ele şi degetele întinse –, iar cuvintele pe care oratorul le rostea lent erau socotite drept revelaţie.

Pentru a feri locurile de întrunire de orice contaminare impură erau luate măsuri de precauţie variate; nu numai că atmosfera trebuia să fie lipsită de mirosuri urâte şi de vibraţii brutale, dar trebuia protejată şi ambianţa ocultă la care *aura* este sensibilă. *Aura*, explica Larsen, constă într-o substanţă subtilă ce învăluie corpurile materiale, le multiplică dimensiunile şi, odată cu ele, zonele percepţiilor şi senzaţiilor.

Evident, arăta Larsen, iniţiatul cunoaşte modalitatea de a traversa toate atmosferele fără a se întina… dar… cu toate acestea…

Rezultatul acestor reticenţe era că Larsen considera că era bine – sau util din punct de vedere spectacular – să ia în anumite cazuri măsuri de precauţie materiale pentru a-şi izola aura. Aşa se face că la o şedinţă la care mă dusese una dintre discipolele sale am putut să asist la un

spectacol neobişnuit.

Întrunirea se ţinea noaptea, pe acoperişul-terasă al unei case indiene. Erau acolo vreo patruzeci de persoane, atât indieni, cât şi străini: europeni şi americani. Din discreţie, întrucât nu făceam parte din cercul discipolilor lui Larsen, mă aşezasem cu modestie în ultimul rând al asistenţei.

Într-o tăcere deplină, aproape nemişcaţi, credincioşii aşteptau. Aşteptau… aşteptau… A durat mult, foarte mult, apoi a răsunat un gong. Un fel de freamăt stăpânit a făcut să se legene uşor trupurile asistenţilor aşezaţi pe covoare, cu picioarele încrucişate „în lotus”, cum se spune foarte drăguţ în Orient, şi o procesiune stranie s-a apropiat încet.

Mai întâi veneau patru tineri, care mergeau doi câte doi, urma maestrul, flancat de alţi patru tineri, şi, în fine, încă patru tineri încheiau cortegiul.

Larsen purta o sutană albă întru totul asemănătoare cu cea a papei de la Roma, dar aproape complet ascunsă sub un cearşaf foarte mare din bumbac alb. Pus pe capul maestrului, acel soi de cearşaf de pat îi atârna pe lângă corp şi atingea dalele terasei.

Cei doisprezece acoliţi ai lui Larsen – numărul lor fusese ales astfel încât să amintească de cel al apostolilor lui Iisus – erau şi ei îmbrăcaţi în alb şi acoperiţi cu toţii cu câte un cearşaf mare. Deşi acesta te împiedica să le zăreşti veşmântul, probabil că el consta, judecând după amploarea stofei care le cobora până la picioarele goale, într-o robă largă.

Din Larsen şi gărzile lui de corp nu prea distingeai decât mâinile împreunate, cu palmele lipite una de alta, şi vârful nasului.

Am aflat că procesiunea aceea de efebi, în ridicola lor costumaţie teatrală, constituia un „zid de puritate” menit să-l izoleze pe patronul lor de orice emanaţie impură. Acelaşi rol îl jucau şi cearşafurile pentru fiecare dintre băieţi.

Maestrul urcă pe o estradă uşor înălţată şi îşi ţinu

conferinţa, în timp ce în jurul lui se ardea tămâie din belşug. Nu spunea nimic original, repeta teorii curente în India, adăugând câteva comentarii bizare de producţie proprie; îşi debita însă discursul pe un ton convins, închizând uneori ochii, alteori ridicându-i spre cer, într-o parodie de răpire extatică. Discipolii erau sideraţi. Am profitat de starea lor de absenţă ca să mă retrag pe neobservate.

Acest Larsen avea să o ducă pe gazda mea împreună cu prietenele ei la Adunarea Marilor Instructori ai Lumii. Ştiam că acestora li se prescrisese să doarmă, pentru a înlesni detaşarea corpului lor astral şi a-l lăsa liber să hoinărească, legat de corpul lor material doar printr-un fir subţire. Era important ca acel fir să nu se rupă, fiindcă ruperea lui atrăgea după sine moartea corpului material. Există nenumărate poveşti hinduse legate de fenomene de acest gen.

Caracteristic pentru călătoriile patronate de Larsen era faptul că aceia care le efectuau nu păstrau nicio amintire, nici despre minunile pe care se presupunea că le văzuseră, nici despre persoanele ilustre cu care intraseră în contact. Lucru ciudat, nu simţeau, după câte se părea, nicio decepţie din cauza asta. Dădeau din cap cu un aer complice, zicând: „Ni se pecetluieşte memoria”. În schimb, memoria lui Larsen nu părea să sufere niciun fel de restricţionări. Dimpotrivă, el scria mult, descriind Adunările Marilor Instructori şi felul cum erau primiţi acolo unii dintre discipolii săi. Un anumit tânăr, fiul lui spiritual de predilecţie, era deosebit de răsfăţat: îl descria cum stătea aşezat la picioarele unuia dintre acele personaje ilustre, care îl binecuvânta, îi lua mâna şi o ţinea între mâinile lui… imagine emoţionantă… Se povestea că acest privilegiat îşi amintea perfect călătoriile pe care le făcea în lumea „de alături”.

Supunându-se magistrului său, poate, sugestionat de el, tânărul îi confirma spusele, dar într-o zi, sătul de apăsare, s-a rupt de şleahta care ţesea în jurul lui poveşti

cu miracole şi le-a răspuns celor ce-l presau să dea explicaţii: „Eu unul nu ştiu nimic despre lucrurile astea”.

A început o nouă carieră de îndrumător spiritual şi l-a întrecut cu mult pe Larsen, iar discipolii lui au fost şi ei mult mai numeroşi decât cei ai profesorului său în materie de teorii esoterice. Îi era de altfel mult superior ca inteligenţă: filosofia pe care o propovăduia se inspira din cele care sunt clasice în India. Discipolilor săi nu li s-au făcut niciodată confidenţe despre călătoriile în corpul astral care i se atribuiseră, iar el nu le-a propus niciodată să-i conducă în asemenea călătorii.

Oamenilor cu memoria scurtă care nu-şi mai amintesc călătoriile efectuate în corpul astral pot să le opun alţii care se laudă că au o memorie fidelă. Aceştia din urmă nu sunt foarte rari în Tibet; am cunoscut personal câţiva. Sunt numiţi *Deslog*.

Deslog (*hdes log*) înseamnă literal „revenit din lumea de dincolo”. *Deslog*-ul nu a murit, ci doar a efectuat în mod misterios o călătorie în timp ce corpul său fie dormea în stare de catalepsie, fie era în comă. Starea aceasta se poate prelungi mult timp. Se citează cazul unor oameni care au rămas aşa mai bine de o lună.

Când revin la viaţa normală, aceşti indivizi – bărbaţi sau femei – povestesc peregrinările pe care le-au făcut, descriu peisaje pe care le-au contemplat şi persoane cu care au stat de vorbă. Relatează aventurile prin care au trecut şi senzaţiile de plăcere sau de spaimă pe care le-au trăit.

În general, relatările făcute de *Deslog-i* au legătură cu pretinse şederi în infernuri sau paradisuri. Descrierile lor cu privire la anumite persoane întâlnite acolo îi fac uneori pe cei care le aud să recunoască rude sau prieteni şi, după caz, respectivii se bucură sau se întristează auzind că aceştia se află fie într-un loc fericit, fie într-un loc al suferinţei. În a doua situaţie, afecţiunea pe care o nutresc faţă de defunct îi va îndemna să recurgă la serviciile unui lama sau ale unui magician bonpo, în funcţie de religia de

care aparţin, pentru a le cere să oficieze riturile de natură să aducă eliberarea nefericitului individ[48].

Este uşor de înţeles că nişte indivizi al căror corp e imobilizat de o cauză de ordin patologic, dar a căror minte rămâne activă, conştientizând starea în care se află, pot să se înşele în privinţa acesteia şi să se creadă morţi. În consecinţă, sub influenţa credinţelor lor religioase, imaginile infernurilor şi paradisurilor unde se duc spiritele defuncţilor li se vor înfăţişa în mod firesc.

Aceeaşi observaţie se aplică *Deslog*-ilor care, în loc de plimbări prin paradisuri şi infernuri, fac călătoria postmortem descrisă în cartea intitulată *Bardo Thodol*[49]. În cursul acestei călătorii pline de peripeţii fantastice, spiritul întâlneşte zei şi demoni, trece prin numeroase locuri cu aspecte felurite şi ajunge în cele din urmă în faţa Judecătorului Morţilor, care hotărăşte genul de renaştere pentru care l-au pregătit faptele sale din trecut.

Un caz asemănător acestora din urmă, cu toate că diferă de ele în mai multe privinţe, este cel al *Deslog*-ilor care se duc, spun ei, în localităţi bine-cunoscute, în general locuri de pelerinaj. Evident, şi în această situaţie, amintirea unor descrieri făcute de pelerini care au fost într-adevăr în locurile cu pricina poate influenţa mintea celui care doarme, însă un fapt mai tulburător este că unii *Deslog*-i menţionează schimbări recente ale morfologiei locurilor sau modificări aduse unor edificii, deşi le-a fost absolut imposibil să fi aflat despre ele în starea lor normală.

Se mai întâmplă şi ca *Deslog*-ul să-şi povestească, asemenea unui călător obişnuit, întâlnirile ocazionale şi ca autenticitatea spuselor sale să fie verificată. Uneori, *Deslog*-ul descrie în amănunt acţiunile oamenilor pe care i-a întâlnit şi descrierea sa coincide cu comportamentul real

48p opulare. Pentru un budist luminat, infernurile şi paradisu- rile nu sunt locuri materiale, ci stări de spirit.

49 în ceea ce priveşte Bardo Thodol, vezi capitolul ce descrie călătoria spiritului în A. David-Néel, Textes tibétains inédits, Ed. de la Colombe, Paris. Ed. germană, Otto Barth (ed.), München.

al persoanelor respective în acelaşi moment. Se poate întâmpla ca acestea să nu-l fi văzut pe *Deslog* şi să nu fi perceput niciun semn care să denote prezenţa lui. În alte rânduri însă, *Deslog*-ul este clar perceput şi e posibil să fi vorbit şi să le fi dat interlocutorilor săi impresia că era atât de material prezent, încât aceştia nu bănuiesc că au avut de-a face cu un fel de fantomă. Totuşi, aceste apariţii sunt în general destul de scurte ca durată şi se termină într-un mod mai mult sau mai puţin insolit.

Nu pot să neg că se produc apariţii de indivizi la distanţă, fiindcă am fost de mai multe ori martoră la aşa ceva. În astfel de cazuri, oameni care se aflau aproape de mine recunoşteau în cei pe care-i vedeau persoane cu care erau în relaţii obişnuite şi nu se îndoiau că acestea erau prezente în mod real şi material acolo unde le vedeau[50].

Totuşi, aceste fapte aparţin domeniului fenomenelor psihice şi nu mi-am propus să mă ocup de ele aici.

Dimpotrivă, se pot cita altele care ţin clar de impostură.

Mergând chiar mai departe decât povestirile din *Călătoriile extraordinare* cu care Jules Verne ne-a încântat tinereţea, ni se prezintă descrieri ale unor lumi subterane ce i-ar putea face să moară de necaz pe toţi speologii din lume. Un speolog a descoperit în lacul dintr-o peşteră pe care o explora în Franţa animale pe care, până în prezent, nu le cunoşteam decât în stare fosilă. Dar ce înseamnă această privire aruncată asupra vieţii din epocile de început ale planetei noastre în comparaţie cu dezvăluirea care ni se face cu privire la Agartha, variantă modernă a Câmpiilor Elizee greceşti, situată în subsolul Tibetului? La drept vorbind, „dezvăluirea” nu e inedită, născocitorul ei fiind considerat Saint-Yves d’Alveydre. Noutatea este că ni se spune cum că preafericiţii locuitori ai acestei cetăţi subterane nu trebuie să se îngrijească de iluminarea ei, fiindcă sunt luminoşi de la natură, asemenea licuricilor sau unor peşti din marile adâncuri oceanice. Şi vedem cum

50 Vezi detalii în această privinţă în Mistici şi magicieni în Tibet.

farsori îndrăzneţi, care îşi iau nume multiple şi bizare, se prezintă publicului cumsecade ca şi cum ar veni din grota aceea şi ar fi ambasadorii unei adunări de supraoameni ce-şi ţine sfaturile acolo. Şi mai ciudat e că se găsesc naivi care să le creadă discursurile şi să nu-şi dorească nimic mai mult decât să li se îngăduie să contemple aceste mistere subpământene.

O asemenea credulitate pare, într-adevăr, inimaginabilă; cu toate acestea, fascinaţia exercitată asupra oamenilor primitivi de ţinuturile himerice îi ţine încă sub puterea sa pe mulţi dintre contemporanii noştri.

Maha Chohan, Om Chenrezi-Ling Khut Humi Tashi Huţulku de Chygatzeh (sic!) etc. nu pare să fi invitat vreodată pe vreunul dintre discipolii săi să viziteze Agartha, nici măcar pentru o vizită în corpul astral, în timp ce dormeau, aşa cum făcea Larsen, şi lucrurile stau în general la fel cu toţi aceşti neguţători de vise. Pretextul pe care-l folosesc pentru a eluda solicitările de genul acesta este cât se poate de simplu, „încă nu eşti pregătit spiritual să pătrunzi în acest domeniu”, spune maestrul.

Pertinenţa acestei declaraţii e confirmată de numeroase povestiri. Una dintre ele, publicată cu foarte mult timp în urmă – poate mai bine de cincizeci de ani, într-o publicaţie teozofică ce mi-a ajuns din întâmplare sub ochi –, relatează scurta aventură a unui om plecat în căutarea „maeştrilor” prin Sikkim. În relatarea lui, călătorul insista mult asupra pericolelor pe care le prezenta planul său într-un ţinut bântuit de tâlhari. Totuşi, nu se aventurase foarte departe, când a văzut venind spre el doi oameni pe care i-a recunoscut imediat ca fiind „maeştri” şi care i-au spus: „Nu merge mai departe, n-are rost. Întoarce-te de unde vii: nu eşti pregătit să rămâi aici”. Era un mesaj categoric. Cercetătorul aspirant s-a întors din drum.

Putem considera că e o poveste inventată de la un capăt la altul sau un vis, dar iată alta care este cât se poate de reală.

Locuiam la marginea de nord a Sikkimului, pe un munte ai cărui versanţi opuşi coborau abrupt până la platoul tibetan din districtul Khampa Dzong. La mai puţin de un kilometru de locuinţa mea rustică, un anahoret se adăpostea într-o peşteră sumar amenajată pentru a-i servi drept sălaş.

Am invitat două doamne pasionate de doctrine esoterice şi de „misterul învăţăturilor tibetane” să vină să mă viziteze, informându-le că le voi putea servi drept interpretă pe lângă un lama-sihastru priceput în teoriile mistice ale sectei „Marii împliniri”.

Amândouă au dat înapoi. Îi consultaseră pe conducătorii societăţii secrete din care făceau parte, iar aceştia le spuseseră că „nu erau pregătite” să intre în contact cu Tibetul şi cu misterele tibetane şi că trebuiau să renunţe la ideea de a se apropia de ele, deoarece nu puteau spera să obţină niciun rezultat în călătoria lor.

Poate că acei conducători se temeau ca nu cumva adepţii lor, informându-se direct despre Tibet şi despre doctrinele propovăduite acolo, să descopere unele inexactităţi în cultura esoterică a sectei.

Există totuşi şi aspiranţi la călătorii fantastice care sunt mai îndrăzneţi.

Cu mai puţin de doi ani în urmă am primit mai multe scrisori din Olanda, prin care mi se cereau informaţii despre un anumit castel fortificat situat în Himalaya. Ştiam că tocmai se publicase un soi de roman care imita forma unui jurnal de călătorie. Intriga lui, bogată în aventuri fantastice, era centrată pe un castel imaginar, care nu avea nici fortificaţii, nici caracter istoric. Le-am răspuns celor cu care corespondam că era vorba de o poveste al cărei autor părea să nu fi pus niciodată piciorul în regiunile pe care le descria, fiindcă toate detaliile geografice, etnografice şi de altă natură pe care le dădea ţineau de pura fantezie.

Credeam că această explicaţie va fi de ajuns şi nu mă mai gândeam la acel castel al zânei Morgana, când mi-a

fost anunţată vizita unui domn cu nume scandinav: un bărbat la vreo treizeci de ani, după câte se părea, cu înfăţişare serioasă şi maniere distinse. O invoca în favoarea lui pe una dintre doamnele olandeze care îmi scriseseră. Răspunsul meu nu-l mulţumise; poate, se gândea el, voisem să-i ascund ce ştiam despre castelul himalayan, poate eram obligată să păstrez secretul în privinţa lui. Musafirul meu spera că mă va convinge să nu-i ascund nimic.

Pe scurt, era vorba de un castel frecventat de un număr restrâns de privilegiaţi. Aceştia se întâlneau cu Iisus şi cu Buddha. Puteau să vadă cum aceste ilustre personalităţi întreţineau cele mai afectuoase relaţii şi îşi strângeau cordial mâna.

Un anumit „maestru iniţiat” vizita ocazional castelul, deplasându-se până acolo aproape instantaneu prin mijloace magice, din locuri aflate la mii de kilometri distanţă, şi făcându-şi apariţia subit, „fără să-l fi văzut cineva venind”.

Nu trebuie să-i considerăm pe oaspeţii castelului o adunare de „dezîncarnaţi” sau de indivizi reprezentaţi de corpul lor astral[51], mi-a spus interlocutorul meu. Toate aceste personaje, inclusiv Iisus şi Buddha, se comportă ca nişte simpli muritori: se aşază la o masă acoperită cu o faţă de masă superbă şi sunt serviţi în vase de aur sau de argint. Sunt aduse o mulţime de mâncăruri rafinate. Toate sunt produse prin magie, cu ajutorul unui procedeu interesant: undeva, foarte departe de acolo, fructe rare, legume necunoscute în ţinutul din jurul castelului, flori tropicale etc. sunt supuse unui procedeu de dezintegrare a materiei din care sunt formate. Atomii astfel separaţi sunt proiectaţi prin spaţiu în direcţia castelului, unde, prin jocul afinităţilor, se reagregă şi redevin fructele, legumele, florile sau diferitele obiecte care erau iniţial.

Gentlemanul scandinav mi-a oferit aceste detalii pe

51 Sau trupul de slavă în care cei aleşi vor fi îmbrăcaţi la Judecata de Apoi.

un ton care denota o convingere sinceră.

— Cum voi putea ajunge la acest castel? m-a întrebat musafirul meu. Credeţi că voi fi primit acolo? Sunt hotărât să plec spre India şi, de acolo, să ajung în Himalaya. Cu siguranţă aţi auzit de castelul acesta când eraţi în ţinut. Aţi putea să-mi trasaţi un itinerar.

Vorbea despre asta la fel de firesc şi cu tot atâta siguranţă ca şi când mi-ar fi cerut să-i indic diferitele drumuri care duc de la Paris la Marsilia, iar credinţa lui în existenţa castelului şi în minunile pe care acesta le adăpostea era totală.

Un fapt îl punea totuşi pe gânduri: „maestrul iniţiat” care se ivea din când în când printre oaspeţii castelului, „deplasându-se în mod misterios dintr-un loc îndepărtat”, folosea oare pentru sine acelaşi procedeu ce servea la transportul fructelor etc. care apăreau pe mese la banchete? Disocia oare elementele din care era compus pentru a le reagrega după transferarea lor prin spaţiu? Sau îşi proiecta dublul, corpul astral? Ce era de fapt omul acela care putea fi văzut mâncând la castel, ştergându-se la gură şi pe mâini cu şervetele fine dintr-un material ca damascul, discutând cu musafirii, vorbind cu Iisus şi cu Buddha? Era oare un corp-fantomă a cărui realitate materială rămânea undeva departe? Şi, în locul îndepărtat unde se afla, acel corp se comporta la fel ca dublul său la castel? Sau, dimpotrivă, maestrul lăsa în urmă un corp-fantomă[52] ce se comporta aşa cum fac de obicei oamenii reali, iar individul adevărat, în carne şi oase, era cel care putea fi văzut la castel? Şi cum stăteau lucrurile cu Iisus şi cu Buddha, care părăsiseră lumea noastră de atâta amar de vreme?

Cetăţeanul scandinav întorcea pe toate feţele în mintea lui aceste probleme angoasante. Mă întreba ce părere aveam.

Evident, nu aveam niciuna, dar înţelegeam că era

52 În umea, în timp ce el galopa spre China prin pustietăţile din nordul Tibetului.

inutil să încerc să-i demonstrez unui om atât de convins absurditatea călătoriei pe care voia să o întreprindă.

Oricât de stranii pot părea uneori intenţiile unor spirite neliniştite pe care le chinuie setea de aventuri supranormale, niciodată n-au lipsit ghizii care să se ofere să le călăuzească pe drumurile învăluite în ceţuri ce duc spre ţinuturile himerice.

Shri Ananda Saraswati făcea parte dintre aceştia din urmă. Bărbat chipeş, brahman cu tenul mat, cu ochii negri şi dominatori, aşa cum îi stă bine unui păstor de suflete, lăsa să se înţeleagă în cuvinte măsurate, prudente, reţinute şi cu o voce parcă înăbuşită de greutatea tainelor pe care le-ar fi putut transmite că învăţătura lui era unică în lume. Principiile directoare ale doctrinei, spunea el, se bazau pe date care veneau nu numai din vremurile antice sau chiar preistorice, ci şi dintr-un trecut mult mai îndepărtat: cel în care materia primordială abia începea să se organizeze, să se specializeze, să solidifice elementele fluide sau eterice conţinute în ea…

Trebuia să-l auzi pe Ananda Saraswati declamând aceste revelaţii… Era convingător, se exprima cu sobrietate, în cea mai curată engleză de la Oxford, pe care două şederi în Statele Unite nu reuşiseră să o altereze. Ce să mai spunem despre felul cum răsunau lungile citate în sanscrită cu care îşi presăra discursurile?… Majoritatea auditorilor săi nu înţelegeau limba divină, dar simfonia captivantă cu care le desfăta urechile avea asupra lor efectul unei vrăji care-i îmbăta şi îi făcea să-i soarbă cuvintele.

Un sceptic ironic mi-a spus într-o zi despre el: „Seamănă cu dresorii de şerpi care îşi practică arta în pieţele publice, doar că în loc să cânte din fluier el îşi psalmodiază poveştile. Mă aştept să-i văd pe auditorii lui legănându-şi capetele în cadenţă, aşa cum fac cobrele care ies din coşurile lor”. Remarca aceasta muşcătoare nu era lipsită de adevăr.

Fondul cel mai adânc al învăţăturii măreţului Ananda,

pe care se prefăcea că nu-l transmite decât unor discipoli consideraţi în stare să-l primească, consta în a prelucra, a subţia partea materială a individului uman pentru a o face mai puţin rezistentă la efectele dublului subtil ce încearcă să se elibereze din captivitatea în care e ţinut. Din captivitatea în care, spunea Ananda, l-a aruncat ataşarea faţă de senzaţiile grosiere pe care nu le putem trăi decât cu ajutorul unui corp din materie densă.

Cum te puteai „subţia”? Exista postul. Luând în considerare formele destul de pline ale frumosului atlet care era Shri Ananda Saraswati, acesta nu părea să practice prea asiduu abstinenţa. Şi nu o impunea nici discipolilor săi, pentru el era suficient să fie vegetarieni.

Prescria cufundări în apă făcute într-un fel anume, însoţite de gesturi rituale, de recitarea anumitor formule şi de exerciţii de respiraţie. De asemenea, recomanda mersul în aer liber, la asfinţitul soarelui sau pe timpul nopţii, cu ochii înălţaţi spre cer, până când cel care practică acest exerciţiu simte o senzaţie de uşurare şi are impresia că picioarele abia îi mai ating pământul[53].

Acestea erau liniile esenţiale ale programului de antrenament stabilit de Shri Ananda pentru elevii săi.

Liniile esenţiale… da, dar în spatele acestora exista ceva destul de tenebros. Drogurile.

Ca mulţi dintre compatrioţii săi din lumea yoghinilor, a ocultiştilor şi a misticilor, Shri Ananda era un adept înflăcărat al *bhatig-ului*[54]. Declara că o utilizare judicioasă a acestuia determină modificări în elementele constitutive

53 Acest exerciţiu este practicat în Tibet de către cei care încearcă să intre într-o stare specială ce le permite să străbată pe jos mari distanţe fără să simtă nici foamea, nici setea, nici nevoia de somn. Vezi A. David-Neel, despre lung-gom-pa, în Mistici şi magicieni în Tibet.

54 Bhang este numele unui preparat făcut cu frunze uscate de cânepă indiană. Este ceea ce noi numim, folosind denumirea sa arabă, „haşiş”. Se folosesc şi seminţele plantei. Haşişul se fumează, se mestecă, este înghiţit sub formă de pilule sau sub forma unui soi de magiun. Efectele haşişului sunt apropiate de cele ale opiului. După părerea celor care au consumat ambele droguri, haşişul produce efecte mai delicate decât cele obţinute cu ajutorul opiului.

ale indivizilor. Aceste modificări, spunea dânsul, permit trezirea unor facultăţi şi a unor simţuri latente în ei. Dar, adăuga Ananda, trebuie ca aceste facultăţi, aceste simţuri să existe realmente în individ; cu alte cuvinte, trebuie ca el să fi ajuns la gradul de dezvoltare fizică, mentală şi spirituală pe care îl presupune existenţa lor; de aceea, folosirea haşişului sau a altor preparate asemănătoare nu poate fi recomandată decât de către un maestru care a studiat cu atenţie constituţia celor cărora li se adresează.

Stăpânea Ananda Saraswati îndeajuns această ştiinţă ca să-i identifice pe cei pentru care antrenamentul cu ajutorul haşişului putea fi salutar? Nu mă voi hazarda să exprim o opinie cu privire la acest subiect. Personal, condamn orice folosire a unor droguri sau a unor practici fizice în scopul de a obţine rezultate de ordin spiritual. Prin aceste mijloace nu reuşeşti decât să te păcăleşti pe tine însuţi luând nişte senzaţii pur materiale drept semnele unui grad înalt de perfecţiune supranormală.

Aşadar, Shri Ananda, care consuma el însuşi haşiş, le dădea şi unora dintre discipolii săi. În această privinţă, pare să fi acţionat într-un mod uneori echivoc, dacă nu chiar perfid.

Una dintre – trebuie să spun oare victimele sale? – mi-a destăinuit următoarele:

„Maestrul” îi dăduse să ia într-o seară o pilulă pe care spunea că o „magnetizase” şi în care, printr-o concentrare mentală prelungită, încorporase energii puternice. Efectul acestei pilule trebuia să fie, după spusele lui Shri Ananda, acela de a provoca o slăbire a legăturilor dintre corpul astral şi dublul său material şi de a permite acestui corp subtil, însoţit de principiul conştient, să depăşească limitele lumii materiale.

Ananda nu-şi informase elevul că îi dădea să ia haşiş. Poate avea motive să creadă că acesta ar fi refuzat să ia ori poate spera că, sub efectul drogului, va avea vise despre care considera că reprezintă fapte reale şi că încrederea elevului în puterea îndrumătorului său spiritual va fi astfel

mult sporită. Nu ştiu. Am aflat doar că „discipolul” rupsese orice relaţie cu Ananda.

Am motive să cred că le droga astfel, fără ştirea lor, pe câteva femei, eleve de-ale sale. Alţii consumau haşiş de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni.

Folosirea drogurilor e destul de răspândită printre adepţii micilor secte esoterice. În cursul primelor mele şederi în aceste medii, la „Gnoza supremă”, în Londra, la Societatea Teozofică, în Paris, precum şi în alte locuri, deja auzisem vag despre oameni care se drogau în scopuri „spirituale” (?). Cu un aer misterios, o americancă îmi arătase o cutiuţă de abanos ce conţinea un baton dintr-o pastă despre care ea spunea că era haşiş. În lemnul cutiuţei era încrustat cu aur cuvântul sacru al Indiei, *Aum*, iar proprietara sa mesteca în mod ritual rondele din pasta din care era format batonul.

Îmi lipseşte experienţa personală în ceea ce priveşte efectul drogurilor – opiu, haşiş, beladonă etc. –, dar, după informaţiile pe care le-am putut culege, se pare că profanii se înşală mult asupra rezultatelor pe care le atribuie acestora. Visele paradiziace sunt foarte rare. Culii chinezi, pe care i-am observat timp de mulţi ani, încovoiaţi sub poverile lor, fumează la popasuri ca să-şi atenueze senzaţia de oboseală şi să prindă puteri pentru a-şi continua drumul. Unele pături sociale superioare fumează ca să-şi procure o senzaţie plăcută de destindere, de lipsă de apăsare, de ameţeală mai subtilă decât aceea pe care o dă alcoolul.

Nu toţi discipolii lui Shri Ananda trăiau aventuri minunate după ingerarea drogului. Doar câţiva se lăudau cu asta şi probabil că drogul nu făcuse altceva decât să sporească forţa dorinţelor care le bântuiau mintea şi să le dea acestora forma de imagini. Creşterea intensităţii gândurilor este unul dintre rezultatele general recunoscute de către cei care utilizează în mod lucid acest drog. De aceea i-am şi auzit spunând că trebuie să te fereşti să iei haşiş atunci când eşti pradă unor preocupări

chinuitoare, deoarece acesta le-ar intensifica.

Am cunoscut un caz în care ingerarea de haşiş avusese rezultate atât de ciudate şi de importante, încât merită să fie prezentate. Eroul întâmplării este un european, iar aceasta s-a petrecut în Europa.

Tânărul despre care este vorba era interesat de aspectul esoteric al doctrinelor religioase şi filosofice din Orient. Părinţii animaţi de un bun-simţ profund tradiţional văd în general cu ochi răi faptul că fiul lor nutreşte „visuri deşarte”. Cei ai aspirantului mistic-gnostic-ocultist s-au supărat şi l-au rugat să se întoarcă în casa părintească, să rămână acolo şi să-şi ajute tatăl la administrarea bunurilor sale pământeşti, pe de o parte, iar pe de alta, să se comporte ca un om „raţional” în mediul social al înaltei burghezii din care făcea parte familia sa.

Fără alt scop decât acela de a experimenta efectul haşişului şi din pură curiozitate, tânărul şi-a procurat drogul de la unul dintre prietenii lui care consuma.

A adormit şi călătoria sa a fost un vis sau, aşa cum i s-a sugerat, dublul lui, corpul lui astral a călătorit cu adevărat? S-a văzut în vestibulul locuinţei părinţilor săi; la asfinţit, vestibulul şi scara erau învăluite într-o lumină slabă. Nu se vedea nimeni. Călătorulfantomă a fost cuprins de o senzaţie de apăsare extrem de dureroasă, o angoasă deopotrivă fizică şi mentală. A înţeles că dacă ar fi pătruns mai adânc în casă, ar fi rămas prizonier acolo pentru totdeauna, supus unei constrângeri pe care n-ar fi putut să o eludeze, că ar fi devenit un robot acţionat de cutume şi idei identice cu cele care guvernau comportamentul alor săi.

Oroarea violentă care a luat naştere spontan în el în faţa acestei perspective l-a zguduit atât de tare încât s-a trezit.

După ce s-a deşteptat, viziunea vestibulului din casa părintească şi tulburarea pe care o resimţise acolo nu au dispărut. Emoţia fusese prea profundă ca să mai tergiverseze lucrurile. Trebuia să fugă; în aceeaşi seară,

tânărul a ajuns într-un port de unde, câteva zile mai târziu, s-a îmbarcat spre Orient.

A greşit sau a avut dreptate să cedeze unei impresii datorate probabil unei intensificări produse de drog a aversiunii pe care i-o inspira genul de viaţă la care voiau să-l supună ai săi? Această problemă nu se poate discuta. Eroul întâmplării nu era liber să-şi aleagă calea, impulsul căruia îi dăduse ascultare era irezistibil.

Pot să adaug că nu a avut de regretat că a cedat impulsului. Totuşi, în ciuda beneficiului pe care l-a dobândit de pe urma experienţei pe care a avut-o cu haşişul, aceasta a rămas unică: nu a mai luat niciodată.

Nu ştiu ca printre discipolii lui Shri Ananda să se fi produs fapte atât de originale. Asupra celor mai mulţi dintre ei drogul nu avea decât un efect soporific şi, cu toate că foarte abilul lor maestru le recomandase insistent să-şi cultive în prealabil dorinţa de a se elibera momentan de corpul lor material, asemenea elevilor lui Larsen, nu-şi aduceau aminte să fi călătorit.

Cât despre cei care pretindeau că păstrează amintirea unor peregrinări, ei se împărţeau în două categorii. Unii, fie că recunoşteau sau nu, pur şi simplu visaseră. Alţii îşi dădeau seama că, stând întinşi sau chiar aşezaţi, nu adormiseră. Erau conştienţi că se aflau într-o stare ciudată: ceva care *era ei* se separa parţial de altceva care, la fel, *era eul lor*. Această parte a lor eliberată de cealaltă se aventura atunci în depărtări, pe când cea de-a doua, corpul, rămânea inertă, păstrând totuşi suficientă prezenţă de spirit pentru a urmări mişcările dublului său şi a se interesa de ele.

În acest timp, dublul, conştient şi el de propria-i identitate, îşi continua plimbarea, însoţind-o cu reflecţii privind peripeţiile deplasării. Îşi conducea oare în mod voluntar aceste vagabondări? Se pare că aşa s-a întâmplat uneori, însă cel mai adesea dublul dădea ascultare unor impulsuri pe care nu părea să le controleze şi era purtat de ele în locuri unde nu plănuise să meargă, ba chiar şi în

locuri pe care nu le cunoştea.

E nevoie de droguri pentru a produce această stare? Cred că nu. Unii oameni sunt capabili să o provoace după voie, alţii intră spontan în asemenea stări. Aceştia din urmă, fără să adoarmă, sunt cuprinşi de un fel de semianestezie care le atenuează senzaţiile şi îi imobilizează. Îşi dau seama unde se află şi, în acelaşi timp, o parte din ei se simte „altundeva”.

Ei văd uneori această „altă parte”, legată de corpul parţial amorţit printr-un filament nebulos, alburiu la culoare, care se lungeşte pe măsură ce dublul se îndepărtează.

Nu ştiu dacă fenomenele de genul acesta sunt frecvente şi mă voi feri să emit vreo părere în ceea ce priveşte originea lor. Mă voi mărgini să spun că am avut cunoştinţă de câteva asemenea fapte.

Într-unul dintre cazuri, dedublarea venise după o concentrare puternică a gândirii în legătură cu un loc precis unde „călătoarea” îşi dorea mult să meargă. Se antrenase de multă vreme în transmiterea gândirii şi alte exerciţii asemănătoare. Mi-a zis că a văzut locul dorit şi pe cei care se aflau acolo. Asta putea să ţină de autosugestie, dar, după câte mi se povestea, „dublul” care călătorea remarcase în acel loc prezenţa unui individ pe care nu se aştepta să-l întâlnească, fiindcă îi era complet necunoscut. De asemenea, „dublul” *auzise* conversaţia oamenilor pe care-i vedea. „Auzise” nu este de altfel termenul exact, a precizat cea care mi-a povestit această aventură neobişnuită. „Oamenii aceia vorbeau, iar eu înţelegeam ce ziceau, dar nu auzeam sunetul cuvintelor lor”.

Oricum, indiferent care ar fi agenţii ce au acţionat cu acest prilej, s-a verificat că persoanele văzute de către „dublu” chiar se aflaseră în locul unde acesta le văzuse. Cât despre conversaţia lor, nu mi s-au făcut confidenţe în această privinţă, însă mi s-a spus că era legată de interese foarte importante pentru doamna care o surprinsese şi că ea trăgea foloase de pe urma informaţiilor primite în acest

mod ciudat.

Într-un alt caz, „dedublarea” s-a făcut spontan. Este vorba tot despre o femeie. Informaţia mea e chiar de la sursă. Doamna stătea de vorbă cu doi prieteni la Paris. O amorţeală de genul celei pe care tocmai am descris-o a ţinut-o timp de mai bine de două ore în fotoliul ei. Era perfect conştientă de încăperea în care se afla (un atelier de pictor transformat în bibliotecă-cabinet de lucru) şi de persoanele care erau de faţă. A văzut cum se îndepărta de ea celălalt „eu” al său, legat de corpul nemişcat printr-un cordon de ceaţă lăptoasă. Nu a încercat să facă nimic ca să dirijeze peregrinările „dublului”; asista la ele ca un martor dezinteresat, cel puţin în ceea ce priveşte scopul lor. „Dublul” s-a dus într-un pension unde doamna fusese crescută cu mulţi ani înainte, iar în acel pension a zăbovit într-o sală unde elevele îşi exersau studiile de pian, cu toate că fosta elevă nu se gândea niciodată la sala cu pricina. Apoi, „dublul” a început să călătorească precum fantomele, umblând încolo şi-ncoace pe deasupra coastelor

Mediteranei. Aceste rătăciri fără ţintă au dus-o în Algeria, unde eroina acestei aventuri fantastice îşi avea, într-adevăr, domiciliul. A văzut strada unde era situată locuinţa sa, a văzut casa, a ajuns la uşă, care s-a deschis, a privit holul de la intrare, dar nu a intrat, şi brusc, cu un şoc, a revenit la starea normală.

Urmarea evenimentelor a confirmat adevărul profetic al acestui şir de tablouri: doamna a făcut lungi călătorii de o parte şi de alta a Mediteranei şi nu s-a mai întors niciodată în casa ei din Algeria.

VIII

În timp ce Shri Ananda Saraswati, întors din America, făcea pe pontiful în Indii, unul dintre compatrioţii lui, care se întorcea şi el din America, se afişa cu succes în Europa. Se numea Inayat Khan. Nu l-am cunoscut personal, dar am avut multă vreme relaţii amicale cu câţiva dintre discipolii săi foarte apropiaţi şi, prin intermediul lor, eram foarte exact informată despre genul

de „spiritualitate” care predomina în mediul lor.

Nu e tocmai indicat să-i consideri pe discipolii lui Inayat Khan nişte candidaţi la titlul de exploratori ai unor sfere supraterestre. Nu arătau nicio dorinţă pentru acest soi de călătorii, iar „maestrul” lor – pe care îl numeau *murshid*[55] – nu-i încuraja să urmărească asemenea fantezii.

Inayat Khan era un musulman din secta heterodoxă a sufiţilor şi din ramura cu tendinţă gnostică a acestei secte, cea ale cărei doctrine se apropie de filosofia şcolii indiente Advaita Vedanta.

Existenţa sufiştilor în sânul islamului datează de foarte multă vreme. Sunt semnalaţi în jurul anului 800, însă originea lor este probabil şi mai veche.

Etimologia cuvântului „sufist” a fost discutată. Opinia cea mai verosimilă este că acesta vine de la *suf*, care înseamnă „lână”. Primii sufişti erau dervişi, adică credincioşi care trăiau din milostenii; purtau veşminte din lână grosolană nevopsită, de unde şi numele lor, „îmbrăcat în lână”. Mai târziu au fost propuse etimologii mai măgulitoare şi sufiştii au devenit „cei puri”, „cei aleşi”.

Aceşti primi sufişti, care erau exclusiv asceţi cerşetori, nu par să fi fost mistici adevăraţi. Ceea ce-i îndemna să îmbrăţişeze o viaţă de detaşare şi de penitenţă era teama de judecata lui Dumnezeu şi spaima de iad, căci Dumnezeul lor era cel pe care Coranul l-a împrumutat de la evrei: un Domn aspru, dominator şi exigent. De-a lungul timpului, printre sufişti s-au răspândit idei de origine indiană. Unii dintre aceştia au devenit mistici asemenea vişnuiştilor hinduşi şi creştinilor romano-catolici; în cazul lor a dominat o iubire exaltată pentru Dumnezeu, conceput în mod absolut antropomorfic, fără ca ea să elimine complet spaima de iad. Alţii au înclinat spre gnosticism, iar în zilele noastre toţi sufiştii cultivaţi sunt mai mult sau mai

55 Murshid este un termen arab care desemnează un îndrumător spiritual, cel pe care indienii îl denumesc „guru”. Acestuia i se mai spune şi „şeic” sau pir (şef). Prietenii mei familiarizaţi cu pronunţia cuvintelor arabe îl numeau pe Imayat Khan Mushi sau Mushe şi, în general, credeau că acesta era unul dintre prenumele lui.

puţin gnostici. Se înţelege de la sine că aceştia din urmă nu se gândesc să se îmbarce în căutarea unor „Insule ale preafericiţilor” terestre sau supraterestre. La fel ca panteiştii indieni, profesează unitatea lor cu Divinitatea. Pentru că a proclamat-o prea făţiş, unul dintre ai lor, Husayn Mansur zis al-Hallaj, a fost executat la Bagdad în 922 d.Hr.

Cât despre mistici, „călătoriile” lor sunt pur mentale. Un poem celebru, *Mantiq* al-*Tayr*, de Farid al-Din Attar, povesteşte călătoria unui grup de păsări în căutarea păsării Simorg (care simbolizează Divinitatea) sub conducerea unei pupeze. Povestea ar putea fi comparată cu cea din *Bunyan's pilgrim* dacă spiritul ei nu ar fi cu totul diferit. În lucrarea poetului sufist nu este vorba despre păcat sau ispitire; păsările-pelerini sunt mânate doar de dorinţa de a ajunge la Dumnezeu, pe care îl iubesc cu patimă. În călătoria lor, ele traversează şapte văi ce simbolizează etapele sufletului în drumul său spre Dumnezeu: valea căutării, cea a iubirii, cea a cunoaşterii, cea a lipsei de ataşament, cea a unităţii perfecte, cea a renunţării complete şi cea a anihilării.

Păsările formau un grup de câteva mii la plecare. Din diverse motive, oboseală sau pierderea credinţei, dezertările au fost numeroase. Doar treizeci de păsări au ajuns în faţa Prezenţei divine. Autorul le descrie într-o stare jalnică: cu penele pârlite, cu carnea sfâşiată şi trupul împuţinat. Dar, în timp ce-şi atingeau ţinta, au fost brusc iluminate. Atunci, privindu-se una pe alta, au observat că fiecare dintre ele era „Simorgul” pe care-l căutau, că fiecare dintre ele era Dumnezeu. În orice parte s-ar fi uitat, vedeau chipul Simorgului.

Uluite, au cerut explicaţia acestui miracol şi un glas le-a răspuns: „Prezenţa divină este o oglindă: oricine intră în ea, se vede pe sine însuşi”.

Termenul „Simorg”, folosit în această poveste pentru a desemna Divinitatea, înseamnă de fapt „treizeci de păsări”.

Şi alţi autori musulmani au scris poveşti mistice care iau forma relatării unei călătorii. Celebrul savant şi filosof Avicenna[56] (980 – 1037) a scris *Fiul viu al celui ce veghează* (*Hayy ibn Yaqzan*), în care un bătrân ce simbolizează inteligenţa însoţeşte un călător (sufletul) în peregrinările lui.

Aceşti mistici pot recita cu toată sinceritatea mărturisirea de credinţă musulmană: „Nu este alt Dumnezeu decât Allah”[57]. Pentru ei, Allah este *Unicul*, nu în sensul vulgar că ar fi singura fiinţă divină în mijlocul masei de fiinţe nedivine, ci pentru că numai *El* există, iar celelalte fiinţe sunt neant[58].

Ezit să cred că Inayat Khan le transmitea discipolilor săi chintesenţa învăţăturii sufiste. Câtorva dintre ei le dădea caiete pe care se angajau să nu le dea mai departe nimănui. Dorinţa unora de a dovedi că erau socotiţi demni să acceadă la doctrinele esoterice mi-a oferit ocazia să aflu despre aceste lucruri. Teoriile expuse erau primii paşi ai filosofiei indiene.

Oare Inayat Khan, cu dispreţul înnăscut al tuturor orientalilor faţă de facultăţile intelectuale ale străinilor din Occident, considera că era inutil să-şi ducă elevii mai departe? Tot ce se poate.

Ne putem întreba şi dacă Inayat Khan era cu adevărat un filosof mistic sau chiar un înţelept cultivat.

În realitate, Inayat Khan era un artist, cântăreţ din vina şi din gură, care venise în Europa ca să dea concerte. Nişte împrejurări pe care nu le cunosc în detaliu l-au pus în situaţia de a renunţa la arta lui pentru a se transforma în îndrumător spiritual. S-a căsătorit cu o americancă (unii spuneau că era olandeză) [59] şi s-a stabilit cu ea în

56 Pe numele său arab Ibn Şina, medic, filosof şi gnostic, autor al unei enciclopedii filosofice.

57 Lă ilăha illa’ llah.

58 „Eu sunt Cel ce sunt’’, îi spune Iahve, Cel Veşnic, lui Moise (Ieşirea III, 14).

59 Din această căsătorie, Inayat Khan a avut trei copii: doi băieţi şi o fată, care a avut o moarte tragică. în timpul celui de-al Doilea Război

împrejurimile Parisului. Câţiva dintre discipolii săi s-au grupat în jurul lui, unii locuind în mici vile în apropierea vilei sale, ceilalţi ocupând temporar camere într-o clădire construită anume în acest scop, dar nu au existat niciodată vreun *ashram*[60] asemenea celor din India sau comunităţi aşa cum s-au format în jurul câtorva guru occidentali şi unde discipolii locuiau permanent.

Îndoielile pe care le avusese, poate, Inayat Khan în privinţa aptitudinilor intelectuale ale discipolilor săi păreau să fi fost justificate. În rândul acestora, femeile erau majoritare. La fel se întâmplă în toate Bisericile, mici sau mari, din Occident; urmând un maestru indian, ele îşi satisfăceau nevoia de emoţie şi, în egală măsură, dorinţa de a-şi da importanţă, de a se distinge de femeile din anturajul lor. Inayat Khan le dădea nume bizare, probabil arabe. Am cunoscut o Garmatha şi o Berguerah; de altfel, e foarte probabil ca doamnele cu pricina să fi stâlcit pronunţia acestor nume.

Numele le erau impuse cu ocazia „iniţierii" lor, căci la Inayat Khan, ca în toate micile secte asemănătoare, existau „iniţieri". De asemenea, *murshid*-ul conferea grade.

Ieşind de la o discuţie particulară cu el, una dintre discipolele lui s-a dus să o întâlnească pe alta: „Tocmai m-a făcut şeic", i-a spus ea. „Ce-i asta? Ce-o să trebuiască să fac?"

Alte persoane binevoitoare se interesau mult în privinţa detaliilor de ordin vestimentar.

În reuniunile culturale ale sectei lui Inayat Khan, cel sau cea care oficia purta o robă neagră amplă ce se preta

---

Mondial, aceasta se angajase în serviciul de informaţii al Aliaţilor. Paraşutată de mai multe ori în Franţa pentru a îndeplini misiuni, a fost în cele din urmă denunţată nemţilor, care au împuşcat-o.

60 Ashram : în India, locuinţa mai mică sau mai mare în care un maestru trăieşte înconjurat de discipolii săi. Un ashram poate să conste într-o singură construcţie de locuit sau să ia proporţii vaste. Cel întemeiat de Aurobindo Gosh la Pondicherry are la ora actuală dimensiunile unui mic oraş unde trăiesc câteva mii de persoane.

la gesturile spectaculoase cărora, în limbajul baroului, li se spune „efecte de mâneci”. Una dintre doamnele acestea, autorizată să conducă respectivele adunări pioase, mi-a făcut o demonstraţie, arătându-mi cum îi binecuvânta cu braţele întinse pe asistenţi la sfârşitul slujbei. Oare se lua în serios în acest rol sacerdotal? înclin puţin să cred că da; cert este că acest moment îi oferea o plăcere imensă.

Am fost invitată să vizitez un templu construit în Olanda de discipoli ai lui Inayat Khan. Termenul „templu” nu trebuie să ne inducă în eroare: musulmanii nu admit nicio etalare idolatrică în locurile destinate cultului; moscheile lor sunt severe, lipsite de ornamente şi extrem de maiestuoase. Totuşi, spaţiul în care am fost introdusă nu avea nimic dintr-o moschee, ci semăna cu sălile de reuniune ale unor societăţi savante sau literare care se bucură de o situaţie financiară prosperă şi respira un confort de bună calitate.

Un mare număr de fotolii de piele roşcată, prevăzute pentru asistenţă, erau aşezate în faţa unei estrade lungi unde luau loc preşedintele şi oratorii. Pe toată lungimea acestui podium, în perete fuseseră amenajate nişe şi fiecare dintre ele adăpostea o lumânare. Toate lumânările erau de înălţime egală, cu excepţia celei din mijloc, care, prin dimensiuni şi volum, eram cam de două ori cât celelalte. „Acestea”, mi-a explicat preşedinta grupului, „reprezintă diferitele religii care există în lume, în timp ce lumânarea uriaşă plasată în mijlocul lor simbolizează doctrina lui Inayat Khan, care înglobează toate învăţăturile diferitelor Biserici şi le adaugă o Cunoaştere şi o înţelepciune transcendente”.

Apoi, arătând spre uşa mare pe care intrasem, mi-a zis: „Publicul soseşte pe acolo; noi intrăm pe aici”. Gestul său indica o uşiţă aflată în josul unei scări ce ducea la estradă şi comunica cu grădina mare a casei unde doamna locuia împreună cu soţul ei. Templul fusese construit, cred, pe un teren care le aparţinea.

Acest „noi intrăm pe aici” era pronunţat cu atâta

onctuozitate, încât aveai impresia că o bomboană delicioasă se topea în gura frumoasă a preşedintei. Se delecta vizibil cu evocarea tabloului pe care îl suscitau aceste câteva cuvinte. Ea şi soţul ei, înveşmântaţi în robele lor de oficianţi, intrând fără grabă pe uşa rezervată ce se învecina cu estrada unde ardeau lumânările şi ducându-se să se aşeze la locurile lor, dominând asistenţii care intraseră pe uşa cea mare, banală, deschisă tuturor. Bucuria ei copilărească avea ceva atât de mişcător, încât nu simţeam nicio dorinţă să o ironizez şi am ieşit cu multă gravitate pe „uşa cea mică”, pentru a mă duce în celălalt capăt al grădinii să cinez la fermecătoarea gazdă care era preşedinta cultului esoteric instaurat de Inayat Khan.

În Orient, virtutea esenţială cerută din partea unui discipol este răbdarea: ea merge mână în mână cu un respect pentru maestru care se învecinează cu adoraţia şi cu o supunere pasivă la ordinele sale.

Discipolul crede cu tărie că maestrul său este capabil să-l pună pe calea ce-l va conduce spre o ţintă la care aspiră, ţintă deseori imprecisă şi care diferă în funcţie de personalitatea aspirantului-călător. El speră că bunăvoinţa maestrului îl va călăuzi de-a lungul acestui drum, însă nu-l va deranja niciodată cu solicitările lui, nu-i va cere să-l ajute să depăşească etapa în care se află pe moment, nici să-l facă să le străbată pe următoarele cu o viteză accelerată. Discipolul poate, aşa cum fac unii, să se aşeze zi de zi la uşa maestrului, fără să-şi permită vreodată să i se adreseze, aşteptând ca acesta să găsească de cuviinţă să-l cheme la el şi să-l instruiască.

O asemenea răbdare nu-i caracterizează pe occidentali. Ei vor să li se predea „exerciţii”. Când unui discipol occidental i se descrie şi i se explică un „exerciţiu”, recomandându-i-se să-l repete zi de zi, se plictiseşte repede de el şi cere altul, cel vechi nu-l mai „amuză”.

Evident, nu-i va mărturisi asta maestrului când va solicita de la el o nouă învăţătură, ci îşi va sprijini cererea

cu motive de un ordin mai înalt. Maestrul nu se lasă păcălit, dar dacă, dintr-un motiv adesea interesat, ţine să-l păstreze pe solicitant în cercul său de credincioşi, îi va accepta dorinţa.

Inayat Khan prescria *dhikr*. Acest cuvânt are sensul aproximativ de „amintire" şi pune în practică preceptul din Coran care îi porunceşte credinciosului să-şi „amintească" mereu de Dumnezeu. La sufişti se foloseşte în acest scop recitarea în mod repetat a anumitor fraze, precum „Dumnezeu e mare" (*Allah akbar*), „Slavă lui Allah" (*subnăn Allah*) sau „nu este alt Dumnezeu decât Allah" (*la ilăha ill*a' *llah*). Inayat Khan le rezervase elevilor săi această ultimă declaraţie. Fireşte, i-o învăţase în arabă, aşa încât o repetau fără s-o priceapă şi îşi închipuiau că li se transmisese o formulă magică şi secretă, menită să producă efecte miraculoase. Unii dintre adepţii lui Inayat credeau că aceste rezultate miraculoase trebuiau să fie precedate de viziuni luminoase felurit colorate.

Trebuia nu numai să pronunţi aceste silabe în arabă, ci să le şi psalmodiezi, iar câţiva credincioşi, din exces de zel, ajungeau să le zbiere. În felul acesta, pronunţarea se transforma într-o serie de sunete inedite., *Ah lala la un*!", striga o doamnă care mă invitase să asist la exerciţiul ei. În acelaşi timp, îşi legăna violent capul dintr-o parte într-alta, până ce-şi atingea umerii, iar când ajungea la punctul culminant al acelui „*nu*!" din final, bărbia îi cobora, lovind rapid şi scurt pieptul. Continua să facă acest „exerciţiu" până la epuizare, uneori de mai multe ori pe zi şi chiar şi în timpul nopţii.

Or, aceste şedinţe de *dhikr* nu aveau loc pe teritoriu musulman, unde, în ciuda fanteziei personale a executantei, poate că ar fi fost înţelese, ci într-o ţară meridională din Europa şi – circumstanţă agravantă – într-un imobil unde stăteau mai mulţi locatari respectabili. Aceştia au fost tulburaţi, s-au gândit că era vorba despre crize de nebunie şi l-au alertat pe portar care, la rândul lui, a făcut nişte demonstraţii pentru membrii familiei ucenicei

derviş-urlător. „Exerciţiile” au trebuit să înceteze. Doamna nu a părut să fie din cale-afară de mâhnită şi le-a înlocuit cu altele mai puţin zgomotoase.

De asemenea, Inayat Khan reluase o practică bine cunoscută în lumea musulmanilor pioşi şi pe care Mullah Shah (1584 – 1661) pare să o fi folosit din plin pentru a-şi aduce discipolii la stări extatice. Practica aceasta consta în a-l pune pe unul dintre ei să se aşeze în faţa lui şi a-i porunci să-l privească drept în ochi. Maestrul şi discipolul stăteau astfel un timp mai mult sau mai puţin îndelungat, până ce discipolul avea viziunea unor lumi spirituale.

Inayat Khan practica acest soi de hipnotism în felul următor: în spatele unei perdele, un divan şi un scaun erau puse faţă în faţă. Pe cel dintâi se aşeza Inayat Khan, cu picioarele încrucişate după obiceiul orientalilor; adepţii săi spuneau că era cufundat în cea mai adâncă meditaţie, cea pe care indienii o denumesc *samādhi*. Bineînţeles, lucrurile nu stăteau deloc aşa şi maestrul, la pândă, supraveghea cu atenţie „exerciţiul” în desfăşurare.

Unul dintre elevii săi stătea de pază. Rolul lui era să le indice participanţilor momentul când trebuiau să treacă după perdea şi cel când trebuiau să iasă de acolo.

Un gest cu mâna desemna locul protejat de perdele, iar discipolul, care pândea momentul, intra în ascunzătoare şi se aşeza în faţa maestrului. îl privea fix în ochi, fără să se mişte. După un anumit timp, de altfel variabil, maestrul închidea ochii, iar discipolul înţelegea atunci că trebuie să plece; supraveghetorul îi reamintea acest lucru printr-un nou gest, întorcând palma mâinii spre exterior.

Ce *văzuseră* cei care se pretaseră la această contemplaţie? Nimic, recunoşteau cei mai mulţi dintre ei, punându-şi cu umilinţă eşecul pe seama inferiorităţii propriilor aptitudini spirituale. Totuşi, mi s-a povestit că unii pretindeau că ar fi perceput „ceva”. Ce anume? Nu-şi dădeau prea bine seama. Era vorba despre o impresie imposibil de definit, vagă şi extrem de fugitivă.

Există şi oameni încăpăţânaţi; persoana care a creat un incident în cursul uneia dintre şedinţele de contemplaţie al căror mecanism tocmai l-am descris făcea probabil parte din tagma acestor recalcitranţi. Inayat Khan închisese ochii, dar, în loc să se ridice şi să plece, aşa cum ar fi trebuit, doamna zăbovea şi continua să-l ţintuiască cu privirea, mormăind cuvinte de neînţeles. În zadar cea care era pusă să supravegheze întrevederile maestrului făcea gesturi repetate, cu palma mâinii întoarsă spre exterior, pentru a-şi invita condiscipola să se retragă. Femeia bâiguia mai desluşit: „Lumina verde… Venea… De ce a închis el ochii?… Venea lumina verde… verde…”

Asistenţii rămaşi de cealaltă parte a perdelelor ciuleau urechea; doamna nu se dădea dusă. O lovitură uşoară, apoi alte câteva mai puternice în spătarul scaunului pe care stătea nu au dus la niciun rezultat. A fost nevoie ca, blând, dar ferm, unul dintre discipolii de sex masculin să o apuce pe încăpăţânată de braţ şi să o tragă după el în sala comună, în timp ce aceasta, vehementă din cauza decepţiei, striga: „Verde… o lumină verde… venea… venea…”

S-a săturat oare Inayat Khan de fanteziile discipolilor săi occidentali şi de viaţa sa de familie? A dat ascultare altor raţiuni? Greu de ştiut; a părăsit însă Europa singur şi s-a întors în Indii, unde a rămas până la moarte.

Inayat Khan nu deţinea monopolul „trucului” prohipnotic; contemplarea în ochii maestrului fusese deja practicată cu succes, cu trei secole înainte, de către Mullah Shah. În epoca modernă, mulţi guru occidentali l-au adoptat. Aşa făcuse şi Baha Bharati.

Acest Baha Bharati, căruia i-am cunoscut câteva dintre victime, îndoctrinase în cursul unei şederi în America mai multe doamne, incitându-le să-l însoţească în Indii, într-un *ashram* unde, sub conducerea lui, aveau să-şi dezvolte facultăţile spirituale astfel încât să acceadă la planuri de existenţă infinit superioare celui accesibil muritorilor de rând. Vreo douăsprezece femei credule s-au

îmbarcat şi au plătit, pe lângă costurile propriei călătorii, şi pe cele ale călătoriei maestrului, plus contribuţii pentru amenajarea materială a as/tram-ului.

De cum a pus piciorul pe pământul Indiei, gurul s-a făcut nevăzut, lăsându-şi turma de izbelişte. Pe discipolele americane nu le aştepta niciun *ashram*. Majoritatea lor nu dispuneau de resurse. Consulatele au intervenit; câteva dintre ele au fost repatriate, celelalte au găsit de lucru ca doamne de companie sau institutoare în familii din înalta societate indiană.

Le-am întâlnit pe câteva dintre ele, dintre care una, care poseda o anumită avere, şi-a transferat fondurile şi a petrecut vreo doi ani în India.

Alta s-a încăpăţânat să rămână în India deşi nu avea niciun fel de fonduri pe care să le transfere. Avea grade universitare, iar în America ocupase un post în învăţământ. A fost angajată rând pe rând ca institutoare, guvernantă şi secretară, dar de fiecare dată pentru puţină vreme. Indienii au o dispoziţie schimbătoare şi se satură repede de „protejaţii" lor. Când a venit bătrâneţea, nefericita a ajuns în cea mai tristă mizerie.

Întrucât nu se vindecase complet de „aventuri spirituale", în ciuda experienţei neplăcute pe care o avusese cu Baha Bharati, aderase pe rând la majoritatea sectelor hinduse, căutând zadarnic în sânul lor îndrumătorul în stare să o conducă spre lumile fantasmagorice la care visa.

Am văzut-o, la sfârşitul vieţii ei, locuind sub o scară, într-o casă indiană unde era ţinută din milă.

Frustrată în încercarea ei de a găsi un maestru, plăsmuise unul nevăzut, despre care nu ştia prea bine unde îşi avea sălaşul: într-un loc inaccesibil din Munţii Himalaya sau în nişte regiuni extraterestre. El îi dădea, spunea dânsa, învăţături pe care le percepea în spirit într-un mod misterios[61]. Facultăţile mentale ale sărmanei femei

61 Cazurile de genul acesta sunt destul de numeroase în rândul misticilor. Le putem apropia de fenomenul inspiraţiei. Oare nu cred

păreau tulburate. În cele din urmă, nişte străini au fost mişcaţi de situaţia ei dureroasă şi au internat-o în spital. Am aflat că murise după o scurtă şedere în spitalul la care fusese dusă.

Există un mare număr de cazuri asemănătoare. Amăgirea „Insulelor preafericiţilor" şi a regiunilor imaginare, fie terestre, fie spirituale, continuă să acţioneze, iar pelerinii continuă să pornească la drum spre ele şi să eşueze lamentabil, fără să fi ajuns la niciun ţărm fericit, deoarece n-au înţeles că nu există „Insule ale preafericiţilor" decât în noi înşine şi că singura călăuză de încredere suntem chiar noi[62].

În cursul uneia dintre ultimele mele şederi la Pekin am primit vizita unei femei la vreo patruzeci de ani, îmbrăcată într-un veşmânt cenuşiu de croială semimonastică. Mi-a spus că era cehoaică şi discipolă a lui Lincoln Trebuitz, care, la momentul acela, locuia în Tien-tsin împreună cu un mic grup de credincioşi. Comunitatea lor trăia în cea mai cruntă sărăcie, mi-a spus ea, şi adăpostea o franţuzoaică grav bolnavă. Femeia venea să-mi ceară ajutorul în numele prietenilor ei.

Lincoln Trebuitz era ungur – cel puţin aşa afirmau unii, însă fără să fie siguri, fiindcă era cunoscut sub mai multe personalităţi.

Cu mai mulţi ani înainte de această vizită, Lincoln Trebuitz, dându-se drept călugăr budist, îi îndoctrinase atât de bine pe câţiva locuitori naivi din sudul Franţei, încât aceştia vânduseră puţinele bunuri pe care le aveau

---

majoritatea oamenilor religioşi că Dumnezeu şi alte personalităţi nevăzute - sfinţii, îngerii păzitori - le vorbesc, le dictează comportamentul pe care trebuie să-l aibă etc. ? Pe de altă parte, ei cred şi că Satana le ţine discursuri perfide de natură să-i facă să comită fapte rele. Apoi, nu trebuie oare să-i includem în aceeaşi categorie şi pe cei care îşi închipuie că există o „voce a conştiinţei", considerând conştiinţa un fel de entitate independentă de activitatea fiziologică a individului, capabilă să converseze cu el pentru a-i reaminti un cod moral elaborat în afara lui de un legiuitor mitic?

62 „Să vă fiţi propria făclie şi propriul adăpost" (precept al lui Buddha din Parinibbana sutta).

ca să acopere costurile călătoriei lor şi a lui până în China. Acolo, după spusele lui Trebuitz, trebuiau să fie primiţi într-o mănăstire printre ai cărei demnitari se număra şi el[63].

Şi iarăşi aceeaşi poveste. Făcând economii, soţii S. deveniseră proprietarii unui mic bungalou în California. La sfatul unui italian fantezist devenit *bhikshu* (călugăr budist), au vândut bungaloul cu tot ce era în el şi, înarmaţi cu aceste fonduri, au plecat spre Birmania[64], unde îi aştepta budistul italian. Prin grija lui, Mrs. S avea să fie plasată ca institutoare într-o şcoală pentru tinerele budiste, în timp ce Mr. S avea să devină *bhikshu*. Acesta era programul plănuit.

Cei doi au debarcat: nu-i aştepta nimeni; italianul plecase din ţară şi nu se ştia pe unde era. Nu mai putea fi vorba de întemeierea unei şcoli, şi nici ca Mr. S. să se călugărească. Nu-şi putea abandona soţia fără resurse; de altfel, regula cerea ca, pentru a fi admis ca *bikshu*, să ai un *dayaka*, adică o persoană ce-şi ia angajamentul să asigure subzistenţa călugărului, iar Mr. S., abia venit în ţară, nu prea putea spera să găsească un binefăcător care să vrea să-l ia în grija lui.

Pe scurt, după ce şi-au consumat treptat puţinii bănuţi cu care veniseră, cei doi soţi au reuşit cu mare greutate să-şi plătească drumul de întoarcere la bordul unui cargou şi au eşuat în cele din urmă în California, complet ruinaţi. Ştiu aceste detalii de la Mrs. S., care mi le-a comunicat după întoarcerea sa în America. Călugărul italian nu pare să fi profitat financiar de pe urma acestei mistificări. Poţi să fii extravagant şi om cinstit în acelaşi timp. Nebunia îi sugerase pitorescului italian proiectul unei călătorii de la Ierusalim până la Roma, pe care trebuiau să o facă pe jos zece *bhikshu* „cu inimă de leu”

63a ici. Cât despre lista celor păcăliţi de ei şi care n-au tras niciodată învăţăminte din păţaniile celor dinaintea lor, ea este fără sfârşit.

64 Cred că amintirile mele sunt exacte şi că este vorba intr-adevăr de Birmania, unde, de altfel, acel bikshu italian îşi are portul de înmatriculare.

(sic!), în timp ce el însuşi ar fi mers, se înţelege, în fruntea lor. Sosirea lor la Roma trebuia să provoace căderea papalităţii. A existat un început de punere în practică a proiectului, însă cei zece *bhikshu* s-au săturat foarte repede de sportul acela lipsit de confort – trebuiau să trăiască din mâncarea pe care o adunau în fiecare zi cerând de pomană. Unul câte unul, au dat bir cu fugiţii. Şeful lor a dus singur până la capăt călătoria, care, în consecinţă, nu mai avea nimic surprinzător. N-am mers eu pe jos din China până în India, iar atâţia exploratori n-au străbătut oare pe jos mari întinderi?

De atunci, acel *bikshu* italian, însufleţit fără doar şi poate de pasiunea călătoriilor, a străbătut în mai multe rânduri Asia şi Europa şi a reuşit să-şi facă în sudul Franţei câţiva discipoli.

Biata femeie care, întinsă sub o scară, discuta cu un invizibil şi ipotetic maestru spiritual făcea parte dintr-o specie de halucinaţi numeroasă care, în toate ţările, din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre, se desfată sau se înspăimântă în timp ce poartă convorbiri secrete cu interlocutori nepământeni.

O mamă de familie îmi scria din America[65]:

„Cu aproximativ doi ani în urmă, am întâlnit un biolog indian, universitar în India, şi prin intermediul lui am fost pusă în legătură, prin corespondenţă, cu gurul său. Mi s-a spus că acesta se numea swami Shri Chidambar[66].

Swami mi-a zis că îi aparţinusem în cursul unei vieţi anterioare şi corespondenţa noastră intensă a devenit foarte afectuoasă. În plus, swami îmi ţinea discursuri pe care le auzeam în spirit şi care ţineau uneori toată noaptea. Aceste contacte îmi întăreau facultăţile naturale de clară auzire şi viaţa spirituală, astfel încât puteam, ţinând ochii închişi, să văd cum defilau ca nişte imagini

65 Textul original, aflat în posesia mea, este în engleză; traducerea îmi aparţine.

66 Swami este un titlu echivalent cu „senior” care se dă sannyăsin-ilor hinduşi.

cinematografice scene din câteva zeci dintre existenţele mele trecute.

La începutul anului 1951, swami a încetat să-mi mai scrie. Anul acela am trăit în astral, în compania mentală a mai multor personalităţi foarte inteligente. Mi s-a părut că îl recunoşteam în acestea pe swami, ca şi pe maestrul său decedat de foarte multă vreme. M-am gândit că veneau să vadă ce progrese am făcut în viaţa spirituală. Totuşi, aceste vizite nocturne prelungite mă privau de somn, am ajuns să fiu foarte obosită şi i-am rugat pe vizitatorii mei să-şi înceteze relaţiile cu mine. A fost zadarnic însă, nu voiau să mă părăsească şi mi se părea că îşi făcuseră sălaş în corpul meu (sic!)".

„Posedata" s-a adresat mai multor ocultişti, întrebându-i cine erau personalităţile care o obsedau: nu a obţinut decât un singur răspuns din partea unuia dintre corespondenţii ei, care i-a spus că acela pe care ea îl lua drept swami era un alt individ ce juca rolul lui.

În sfârşit, prin „propriile-i mijloace" (scrisoarea nu dă nicio explicaţie în privinţa acestor mijloace), femeia a dezlegat misterul.

„Unul dintre vizitatorii mei nocturni e episcopul James Wedgewood de la Biserica catolică liberală[67], decedat cu câteva luni înainte să-i primesc pe vizitatorii mei stăruitori. Eram cu adevărat îndrăgostită de portretul lui şi îl înconjuram cu mari valuri de iubire şi simpatie. Îi citisem toate cărţile cu admiraţie şi ceream informaţii despre el de la oricine îl cunoscuse.

Wedgewood era un mare discipol al maestrului Râkoczi (contele de Saint-Germain din ierarhia ocultă). El a înfiinţat în Europa, în Australia şi în statele din sudul Africii centre masonice, centre magnetice oculte şi biserici. Conferenţiar, scriitor şi organist, era foarte avansat din punct de vedere spiritual şi de o mare clarviziune, însă timp de mai mulţi ani activitatea i-a fost paralizată de un

67 O Biserică ce imită riturile Bisericii catolice şi pe cele ale Bisericii anglicane, fondată de Leadbeater de la Societatea Teozofică.

abuz constant de narcotice. Acest obicei l-a împiedicat să ajungă după moarte într-o sferă de existenţă înaltă şi îl ţine legat de Pământ până ce efectul drogurilor asupra părţii astrale a fiinţei sale se va risipi.

Cultul pe care-l aduc portretului său, lectura cărţilor sale, precum şi practicarea zi de zi a religiei pe care a întemeiat-o împreună cu episcopul Leadbeater au atras către mine sufletul lui suferind şi, văzând că swami şi tovarăşul său erau legaţi de mine, acesta li s-a alăturat.

Personalitatea care-l însoţeşte declară că e contele de Saint-Germain ce veghează asupra lui Wedgewood în timpul convalescenţei sale, păstrându-l neîntinat de avansurile unor swami – Wedgewood este extrem de frumos[68]; Saint-Germain e prezent şi pentru a mă ţine în noviciatul meu până când va consimţi să mă accepte ca ucenică, ceea ce doresc de multă vreme".

Timpul trece şi obsedata începe să aibă îndoieli cu privire la identitatea vizitatorilor ei. Poate că personajele ce stau de vorbă noaptea cu ea nu sunt nici Wedgewood, nici Saint-Germain, ci nişte trimişi care vin de la swami şi de la gurul său, pe care începe să-i bănuiască: n-or fi cumva „magicieni negri"? îşi imaginează că swami se hrăneşte cu suflul ei vital.

„Mă împiedică să dorm" – scrie ea „de teamă că nu se va putea hrăni cu suflul meu dacă dublul astral îmi iese din corp în timpul somnului. Îmi petrec astfel nopţile în lupte cumplite".

Toate sfaturile pe care i le-am dat acestei corespondente neobişnuite nu i-au folosit la nimic. A refuzat cu încăpăţânare să admită că fantasmagoria care o chinuia era rodul imaginaţiei sale, că trebuia să renunţe la cultul pe care îl aducea portretelor şi să nu mai întreţină conversaţii nocturne cu vizitatori amatori de „suflu vital". Am sfătuit-o să nu se lase impresionată de magia neagră şi să citească nişte lucrări ştiinţifice unde va putea să

68 Scrisoarea pare să insinueze că intenţiile acelor swami în privinţa lui Wedgewood au un caracter imoral.

găsească explicaţia fenomenelor pe care le resimţea. N-a ajutat la nimic; a continuat să creadă în prezenţa reală a vizitatorilor săi inoportuni, dorind totodată ca aceştia să fie îndepărtaţi de ea.

Alt caz foarte recent. Iată ce mi se scrie:

„Anul trecut am fost în relaţie cu un om care spunea că era «iniţiat» şi afirma că stătuse un timp într-o mănăstire din Tibet. M-a păcălit, i-am acordat toată încrederea, lucru de care aveam să mă căiesc.

Într-o zi mi-a făcut cadou un obiect despre care pretindea că era «iniţiatic». Potrivit declaraţiilor acestui om, este vorba despre un «Pom al Vieţii conceput după Confucius». Obiectul cu pricina este din lemn de smochin sacru şi e împodobit cu reprezentări de dragoni fără aripi, făcute dintr-un metal care seamănă cu bronzul. Cel mai mare dintre dragoni are un corn în mijlocul frunţii. Numele său[69] este «Omitofii» şi a primit o dublă încărcătură budistă şi lamaistă benefică, partea nefastă fiind neutralizată. A fost fabricat cu trei sau patru sute de ani în urmă şi dat unui hindus; a avut rând pe rând trei proprietari, eu trebuia să fiu al patrulea şi ultimul”.

Tras după el de omul în care îşi pusese încrederea, posesorul „Pomului Vieţii” este pus în legătură cu nişte oameni la care aude vorbindu-se numai despre magie, vrăji şi farmece. Este informat prin scrisori anonime „că e legat pe viaţă de acel «Pom» şi că se va putea folosi ca de un sclav de duhul ce sălăşluieşte într-însul”.

Corespondentul meu începe atunci să bănuiască escrocheria şi să creadă că „iniţiatul” nu putuse de fapt să fie iniţiat decât în sensul negativ al termenului. Îi înapoiază „Pomul Vieţii”.

---

69 Aici, corespondentul meu nu e foarte clar. Se numeşte Omitofii cel mai mare dintre dragoni sau obiectul în întregul său ? Nu mai are rost să atrag atenţia asupra caracterului grotesc al acestui „Pom al Vieţii” al lui Confucius care se numeşte „Omitofu” (numele chinezesc al unui Buddha) şi care a primit „încărcături budiste”. Cum poate să inventeze cineva asemenea gogoşi şi cum de se găsesc oameni care să le înghită?

Dar, cum se întâmplă adesea, după ce s-a descotorosit de primul şarlatan, corespondentul meu nu renunţă totuşi la căutarea unui îndrumător spiritual. Ia contact cu o mulţime de societăţi, frăţii, secte rozacruciene şi de alte feluri, care răspândesc doctrine esoterice. Una dintre ele îi garantează că îl va face să ajungă la iluminarea spirituală dacă vrea să-i urmeze cursul de învăţământ: nu-l va costa decât 3.600 de franci.

Oferta e într-adevăr prea stângace. Trebuie procedat mai subtil, şi aşa şi fac, în general, marile „firme” care comercializează ocultismul[70].

Printre sectele contactate, corespondentul meu menţiona şi Roza-Cruce. Diverse grupări ale acesteia se găsesc în majoritatea ţărilor. Unele sunt amărâte, altele sunt instalate confortabil, însă trebuie să mergi în America dacă vrei să-ţi faci faci o idee despre somptuozitatea la care poate ajunge genul acesta de societate.

America, tărâm al proporţiilor gigantice, este teritoriul predilect al tuturor sectelor care promit secrete,

---

70 Tainele acestei vieţi şi a ceea ce se află dincolo de ea, învăţăturile ezoterice transmise „iniţiaţilor” din misticile de la Eleusis, celor din Egipt, practicile cele mai eficiente din diferitele yoga hinduse, toate acestea vă vor fi dezvăluite în lucrări care merg de la broşura subţirică până la cartea de 600 de pagini, cu preţuri corespunzătoare: de la 25 de centi până la 10 dolari.
Deşi America se află în frunte în ceea ce priveşte producţia acestui gen de literatură, ea nu deţine totuşi monopolul deplin. într-un gen înrudit, găsesc în franceză Rugăciunile tămăduitoare (Les prières qui guérissent) (750 de franci), Rugăciunile minunate (Les prières merveilleuses) care vindecă toate bolile fizice şi morale (300 de franci) şi Invocaţii (Invocations) care vindecă bolile animalelor domestice (600 de franci). Ceea ce ne aduce înapoi la formulele abracadabra ale vechilor noştri vrăjitori ori la faimoasele montra din India, pentru că ni se dă de înţeles că aceste rugăciuni, prin ele înseşi, au o forţă eficientă, şi nu cel care căruia i se adresează: în acest ultim caz, termenii rugăciunii n-ar prea avea importanţă, iar rezultatul obţinut nu ar depinde de ei. Sau, dacă nu, trebuie să înţelegem că aceste rugăciuni acţionează asupra celui căruia îi sunt adresate ca o constrângere irezistibilă, care îl supune unei forţe ce-i este superioară, şi atunci este vorba despre un procedeu magic.

revelaţii supranormale şi acel fior aparte pe care îl provoacă apropierea fricii. Toţi propagandiştii, sinceri sau şarlatani, de doctrine nebuloase şi bizare sunt primiţi acolo cu braţele deschise de mulţimi credule, puerile şi… care se arată repede darnice cu banii lor.

O dovadă a acestei dărnicii se etalează la San José, în California, unde unul dintre grupurile Rozei-Cruce a construit cea mai minunată capcană pentru naivi ce se poate imagina.

Sărmanul *săr* Péladan, care voia să reînvie străvechiul ordin al Rozacrucienilor, Templului şi Graalului cu nişte zdrenţe de stambă şi nişte încăperi de mai mare jalea! Oare ce-ar fi spus dacă ar fi putut să contemple templul pseudoegiptean de la San José, înconjurat de parcul său în care mici sfincşi, aidoma unor câini ce stau culcaţi, păzesc intrarea sanctuarului? Proiectul acestuia a fost condus de un arhitect priceput. Coloanele peristilului sunt impozante cu toate că au dimensiuni reduse, iar semiîntunericul din interior este de natură să impresioneze nişte oameni în căutare de emoţii. Totuşi, această imitaţie a templelor prestigioase din vechime rămâne meschină: există lucruri ale căror dimensiuni nu pot fi reduse fără să devină ridicole. Cum simţul critic le lipseşte însă celor mai mulţi dintre noi, înţeleg foarte bine atracţia pe care o pot exercita nişte imitaţii de temple egiptene împodobite cu reprezentări ale lui Horus, Ptah şi Isis cu fizionomii enigmatice. O atracţie similară, care emană din catedralele gotice învăluite în întuneric, a hipnotizat de veacuri mulţimi nenumărate, fascinate de amăgirea unor „Insule ale preafericiţilor” nepământene. Majoritatea oamenilor, conştient sau nu, nutresc dorinţa de a părăsi această lume în care suferim, de a emigra spre sfere de fericită tihnă, iar dacă poarta paradisurilor artificiale se deschide chiar lângă noi, pentru mulţi, tentaţia de a-i trece pragul este mare. Aşa fac cunoştinţă cu droguri ca opiu, haşiş, peyotl şi altele, cu marile temple ale marilor religii şi micile temple ale micilor secte, cu tămâia, sonorităţile captivante

şi tulburătoare ale orgii şi psalmodierile anesteziante.

Josephin Peladan se intitulase *săr*. Şeful care domneşte peste grupul din San José şi peste filialele sale şi-a atribuit titlul de *imperator*. De ce nu, la urma urmei?…

Iar *imperator*-ul le promite demnitarilor sectei sale excursii spirituale la care sâr-ul nu s-a gândit probabil niciodată.

Pe 20 august 1953, *imperator*-ul trebuia să-i conducă pe aceşti demnitari în încăperea regelui din marea piramidă de la Gizeh, pentru a ţine acolo o şedinţă de meditaţie. Anunţase ora exactă a acestei întruniri, pentru ca fiecare dintre membrii societăţii, calculând diferenţa de timp conform fuselor orare, să se unească în spirit cu fraţii care meditau în adâncul piramidei…

IX

Mă aflam din nou la Adyar, pe vasta proprietate a Societăţii Teozofice, în timpul minunatei ierni indiene, la fel de caldă şi de luminoasă precum cea mai însorită vară în Franţa. Dacă locuiai suficient de departe de Leadbeaters' Chambers, un fel de hotel rezervat celor stabiliţi în Adyar pentru perioade lungi, erai cufundat într-o tăcere extraordinară, o tăcere adâncă, aproape palpabilă.

Mă întâlneam cu câţiva eruditi care stăteau, ca şi mine, în nişte pavilioane aşezate mai deoparte, în capătul domeniului. Se aflau acolo Otto Schrader, care ulterior a fost profesor de sanscrită la Universitatea din Kiel, şi olandezul Van Manen, care a devenit bibliotecar al Societăţii Asiatice din Bengal. În anul acela, contele Kayserling şi-a petrecut câtva timp la Adyar; venea seara să stea la discuţii cu trei sau patru dintre noi sub smochinul care îşi întindea crengile uriaşe în faţa pavilionului Blavatsky, unde locuiam eu.

Uneori apăreau şi alţi vizitatori, mai puţin savanţi, dar fermecători, asemenea unor păsări călătoare ce soseau din diferite colţuri ale lumii, şi zăboveau câteva zile sau câteva săptămâni în oaza noastră, iar flecărelile lor felurite

şi amestecate ilustrau într-un mod interesant extraordinara fertilitate a minţii omeneşti în materie de povestiri fabuloase şi de programe de aventuri spirituale.

Aşa se face că într-o zi a aterizat printre noi o misionară babistă[71]. O misionară delicioasă! Mărunţică, fără să fie slabă, era o fiinţă delicată cu tenul alb-trandafiriu. Capul său de păpuşă de lux era acoperit cu un soi de tocă-turban din satin negru pe care, cu o artă dezvârşită, o expertă modistă reuşise să plaseze două mari margarete albe cu galben-auriu în mijloc, care se deschideau pe tâmplele doamnei şi îi încadrau chipul încântător.

Babista a avut un succes enorm. Oaspeţii de la Adyar şi-o disputau cu înverşunare. Îşi povestea lungile călătorii făcute în America şi în Europa, predicările…

Nu găseam nimic extrem de nou sau de interesant în acestea din urmă: constau în locuri comune pe care le repetă întruna toate religiile lumii. Şi totuşi, cea care le enunţa îi fascina literalmente pe vecinii şi vecinele mele… iar eu eram vrăjită în mod ciudat, absurd, de margaretele de pe bizarul ei acoperământ de cap.

Vraja a mai ţinut vreo cincizeci de zile, apoi delicioasa babistă a plecat din Adyar. Era şi timpul pentru ea. La câteva zile după plecarea sa a explodat o bombă. Nu ştiu cum a ajuns vestea aceea până la noi, dar misionara fusese la început călăreaţă la circ.

A fost o adevărată răbufnire de mânie! Cei care admiraseră cu cel mai mare entuziasm s-au indignat, aducând şi cele mai multe motive împotriva fiinţei neruşinate ce se strecurase printre ei. I s-au aplicat cele mai degradante epitete. O călăreaţă de la circ! Gândiţi-vă numai, ce oroare!

Nu prea înţelegeam explozia aceea de furie. Indiferent dacă femeia făcuse sau nu figuri de echitaţie pe

71 Mirzâ Aii Muhammad, zis Babul, un persan, fondator al unei secte cu tendinţe reformiste: babiştii. A fost condamnat la moarte pentru erezie şi executat la Tauris, în 1850, la vârsta de 30 de ani.

o pistă, ce legătură avea asta cu doctrina babistă?

Mai târziu, mi s-a întâmplat să o întâlnesc din nou pe misionară în Ceylon. Nu mai arbora margarete pe acoperământul de cap, îmbătrânise destul de mult, dar, după câte se părea, îşi continua turneele de predicare. Cine ştie? Poate că nu fusese niciodată călăreaţă şi nu intrase niciodată într-un circ, nici măcar ca spectatoare.

Fantezii agreabile stârneau uneori pe oceanul nostru liniştit mici valuri amuzante care se spărgeau de zidurile refugiilor unde oaspeţii „serioşi” ai domeniului se consacrau studiului şi meditaţiei.

Meditaţie – acest cuvânt era pe buzele tuturor. Fiindcă se aflau în India, toţi cei care locuiau la Adyar se credeau yoghini. Toţi „meditau” după o metodă sau alta, amestecau mai multe metode asemănătoare sau chiar contradictorii; nu examinau lucrurile atât de îndeaproape: „meditau”, acesta era esenţialul…

Cărţile indiene abundă în descrieri de anahoreţi, de yoghini sau alţi înţelepţi care meditează în adâncul pădurii. Nu era tentant să-i imiţi? Ce minunate privelişti trebuie să se fi desfăşurat în faţa privirii spirituale a acelor sihaştri în lungile ceasuri pe care le petreceau nemişcaţi, tăcuţi, cu ochii pe jumătate închişi, la rădăcina unui copac uriaş!

Acestea erau perspectivele ispititoare care stimulau imaginaţia câtorva graţioase candidate la emigraţii poetice puţin anevoioase. De îndată ce au ajuns la Adyar, prima lor grijă a fost să caute cadrul necesar pentru exerciţiile lor spirituale. Din păcate, oricât de întins era domeniul, nu cuprindea nicio pădure, ci doar un pâlc de arbori la marginea oceanului; lăsând deoparte venerabilul smochin din Blavatsky Garden, copacii mari erau puţini şi risipiţi.

Totuşi, partea esenţială a decorului în care aceste doamne ardeau de nerăbdare să pătrundă o constituia „rădăcina unui copac”, iar ele sperau să găsească mai mult de atât, adică umbră şi singurătate. Or, dacă Adyar era liniştit, în schimb nu era deloc pustiu: tinerii servitori ai

oaspeţilor, angajaţii şi personalul diverselor apartamente ale Societăţii, care locuiau în Adyar, străbăteau cât era ziua de lungă aleile domeniului, văzându-şi de treburile lor. Cât despre umbră, soarele puternic de la Tropice îşi râdea de ea; cu umbra era la fel ca şi cu singurătatea: nu exista decât pe timpul nopţii.

Doamnele noastre au hotărât deci să mediteze noaptea la rădăcina oricărui pomişor la îndemână. Totuşi, la Adyar, bezna nopţii era mult mai adâncă decât obscuritatea ce domnea sub copacii falnici din peisajul visat; întunericul era de nepătruns, aproape total. Doamnele ezitau în pragul uşii: cum să se orienteze? Fără să o recunoască, le era un pic teamă. De ce să nu se înarmeze cu felinare?

Un european nu prea e pregătit să se întâlnească faţă în faţă cu fauna exuberantă a ţinuturilor tropicale. Eliberate după căderea nopţii de constrângerea pe care le-o impune prezenţa omului în timpul zilei, mii de vietăţi se zbenguie după pofta inimii, căutându-şi hrana şi perechea sau agitându-se pentru simpla plăcere de a zbura, de a se târî, de a alerga, a cânta, a fluiera, a zumzăi şi a simţi că trăiesc. Această palpitaţie nocturnă este foarte deranjantă pentru ucenicul într-ale contemplaţiei, incapabil să înţeleagă ce spun miile de glasuri care proclamă în jurul lui unicul Adevăr.

Vecinele mele nu cunoşteau pesemne aventura trăită de Satyakama atunci când păzea turmele maestrului său în pădure şi când toate fiinţele şi lucrurile din natură au început să-i vorbească şi să-l înveţe[72].

La Adyar existau şerpi, mici şi mari, inofensivi şi periculoşi. Nu rareori se întâmpla să dai peste o cobră[73] uşor iritabilă, care îşi umfla gâtul şi îşi înălţa capul teşit marcat cu semnul lui Shiva. Muşcătura ei însemna

72 Vezi nota 1, capitolul VI, p. 161.

73 Şarpele pe care îl mai numim şi naja sau şarpe cu ochelari. Ajunge până la câţiva metri lungime, iar muşcătura lui este deosebit de primejdioasă.

moartea imediată, fără niciun remediu posibil în locul acela aflat departe de orice ajutor medical. Iar la Adyar frumoasa cobră nu era singurul pericol de moarte pe care riscai să-l întâlneşti în drum. Totuşi, niciunul dintre noi nu se temea de aceşti vecini primejdioşi. Ne lăsam unii pe alţii în pace; Adyar era o oază de pace.

Felinarele legănate de cele care se plimbau în toiul nopţii, incursiunile paşilor lor în afara aleilor, prin ierburile încâlcite, deranjau tabieturile vietăţilor, iar nemulţumirea acestora se manifesta printr-o activitate insolită printre frunzele uscate: un fel de curea elastică a atins în treacăt piciorul uneia dintre ele, care a scos un ţipăt de disperare: „Un şarpe!…”. Din aproape în aproape, cele vreo şase ucenice yoghine i-au reluat ţipătul, apoi zgomotul unei goane nebune a răsunat în liniştea parcului adormit. Luminile dănţuitoare ale felinarelor zgâlţâite de fugare au mai brăzdat noaptea câteva clipe, apoi zgomotul şi lumina s-au stins, înghiţite de liniştea învăluitoare a nopţii.

Servitorii tineri care dormeau pe verandă, în faţa uşii stăpânilor, râdeau pe înfundate.

Ca peste tot în India, tinerii servitori din Adyar constituiau un fundal interesant al vieţii albilor, stăpânii lor, pe care îi observau cu atenţie şi îi judecau fără cruţare.

„Sahibii[74] ne dispreţuiesc şi noi ştim asta; noi îi dispreţuim pe sahibi, dar ei nu ştiu”.

Câţiva *natives* duc uneori îndrăzneala până acolo încât declară sus şi tare în public acest adevăr; majoritatea medita asupra lui în tăcere şi i-a descoperit consecinţele practice: albii au fost alungaţi din Asia.

Totuşi, în acest mediu de bufonerie simpatică mocnea o dramă. Inspirată de lectura *Upanishadelor* sau din alte motive, o tânără suedeză se gândea să reitereze cercetarea lui Nachiketa şi să se ducă să-i pună întrebări Morţii despre Misterul suprem.

„După ce Vajasrava, tatăl lui Nachiketa, a adus

74 Sahib: „domn”, „stăpân”. Această denumire era dată de către indieni tuturor indivizilor de rasă albă.

sacrificiul visshavit[75], Nachiketa îl întreabă: «Şi pe mine, tată, cui o să mă dai?». Tatăl a fost deranjat de această întrebare şi nu a răspuns; fiul a mai pus-o o dată, apoi şi a treia oară. A treia oară, Vajasrava, scos din fire, a răspuns: «Te dau Morţii»[76]".

Iată-l deci pe Nachiketa la Yama (zeul care personifică Moartea). Yama lipseşte însă de acasă; se întoarce abia după trei zile şi îşi cere scuze de la Nachiketa că l-a lăsat să aştepte la uşa lui trei zile fără să-şi îndeplinească faţă de el îndatoririle de ospitalitate. Drept compensaţie, îi propune să-i împlinească trei dorinţe. Nachiketa le formulează: să se întoarcă la tatăl său fără riscul de a fi expus mâniei sale; să cunoască riturile care îţi îngăduie să ajungi după moarte în sălaşurile zeilor.

Aceste două dorinţe vor fi împlinite, promite Yama. Nachiketa poate să o formuleze şi pe a treia. Numai pe aceasta o consideră cu adevărat importantă.

„E o problemă", spune el. „Unii zic că după moartea omului există un suflet[77], alţii zic că nu există. Să primesc învăţătura ta în privinţa asta, iată care mi-e a treia dorinţă".

Yama îi răspunde: „Din vremuri foarte îndepărtate, zeii înşişi şi-au pus această întrebare, fiindcă e de natură subtilă şi greu de înţeles. Scuteşte-mă de obligaţia de a-ţi împlini dorinţa în această privinţă; alege altă favoare".

---

75 Era un sacrificiu adus rareori, în cadrul căruia individul dădea tot ce avea. Scopul lui Vajasrava era să renască printre zei.

76 n u spune decât că tatăl l-a trimis la Moarte, adică l-a oferit ca jertfa. înţelegem de aici că, în momentul în care a fost aşternută în scris Katha Upanishad, de unde este extras acest text, în India se practicau sacrificii umane. Aşa s-a întâmplat la toate popoarele. Faptul că Avraam nu se miră atunci când Iahve îi cere să-l jertfească pe fiul său Isaac arată că sacrificii de genul acesta aveau loc la vechii evrei ca şi la vecinii lor. Katha Upanishad este probabil posterioară budismului.

77 Comentând pe marginea acestui text, Sankaracharya, marele filosof indian, arată că este vorba despre o entitate care ar exista independent de forma corporală, de simţuri, de minte, de facultăţile intelectuale.

Nachiketa replică: „Tu spui, o, Moarte, că zeii înşişi şi-au pus această întrebare şi că ea este greu de înţeles. Nimeni nu-i poate răspunde mai bine decât tine. Nicio binefacere nu poate egala pentru mine valoarea acestui răspuns”.

Yama spune atunci: „Cere-mi fii, nepoţi care vor trăi o sută de ani, cere-mi turme de animale, cai, elefanţi, domenii imense unde vei putea să trăieşti cât vei dori. Cere-mi nimfele cereşti pe care oamenii nu le pot dobândi; să-ţi fie ţie slujnice, dar nu-mi cere să-ţi spun care e starea sufletului după moarte”.

Iar Nachiketa replică: „Toate lucrurile astea sunt trecătoare, o, Moarte; tu eşti sfârşitul a toate. Luminează-mă în privinţa întrebării supreme, Nachiketa nu-ţi cere altă favoare decât aceea legată de suflet, a cărui cunoaştere e ascunsă”.

Yama este silit să-şi ţină promisiunea şi, într-un discurs foarte lung, îi demonstrează încăpăţânatului că sufletul despre care îl întreabă nu există şi că doar Fiinţa în Sine din doctrinele panteiste „este”.

„Iar Nachiketa, primind de la Yama Cunoaşterea pe care o căuta, a fost de atunci fără patimi şi nemuritor”.

Domnişoara S… venise de două sau trei ori să mă viziteze, dorind să ştie ce interpretare aş putea să dau lucrării indiene pe care o citea, dar, aşa cum am mai spus, domeniul din Adyar era foarte întins, locuinţele dispersate şi, dacă îi excludem pe cei cazaţi la Leadbeaters’ Chambers, nu prea întreţineam relaţii între noi. Aşa se face că nu am fost informată imediat despre episodul dramatic imaginat de domnişoara S…

Domnişoara S… hotărâse pur şi simplu să se lase să moară de foame. Înveşmântată în alb, se întinsese în pat şi stătea nemişcată.

Cu o unanimitate surprinzătoare pentru orice altă ţară în afară de India, gazdele indiene de la Adyar admirau această îndreptare solitară spre moarte. Cu respect şi reculegere, o vizitau pe postitoarea ce zăcea inertă,

depunând flori pe aşternutul ei ca pe altarele zeilor.

Totuşi, la Adyar se afla atunci şi o franţuzoaică, pictoriţă. Lipsea din când în când pentru câteva zile şi se ducea să-şi instaleze şevaletul în satele învecinate. La întoarcerea din una dintre excursiile sale, a aflat ce se întâmpla şi s-a grăbit să mă informeze.

— Asta e nebunie, mi-a spus ea, cu bunul ei simţ franţuzesc pe care elucubraţiile vecinilor săi nu reuşiseră să-l ştirbească. N-o putem lăsa să se sinucidă.

Am fost, evident, de aceeaşi părere şi am întărit-o declarând că poliţia se va implica şi că, dacă nu chemau un medic în timp util, şefii de la Adyar ar putea avea de dat socoteală justiţiei.

Aceştia nu păreau să-mi împărtăşească punctul de vedere, dar s-au decis totuşi să-i telegrafieze lui Mrs. Besant, care se afla în Anglia, pentru a-i cere părerea. Mrs. Besant era o personalitate puternică şi nu-şi pierdea bunul-simţ în ceea ce spunea decât atunci când i se părea de bun-simţ să o facă, din motive cunoscute numai de ea. A răspuns numaidecât, adresându-i-se domnişoarei S... „E greşit să posteşti, trebuie să mănânci.”[78] Pe baza acestui ordin, candidatei la întrevederea cu Yama i s-a dat treptat să mănânce, iar ea nu s-a opus şi a revenit la starea normală.

Mrs. Besant, care, cum am spus adineauri, ştia să măsoare gradele de excentricitate pe care le putea permite discipolilor săi, considerase că domnişoara S... depăşea limita; a îndemnat-o amabil să plece din Adyar şi să se întoarcă în patria ei nordică.

I se atribuie foarte ponderatului Kong Fu Zi, pe care occidentalii îl numesc Confucius, declaraţia următoare: „E greu să nu faci decât lucruri raţionale”[79].

Oare ce ar fi crezut acest înţelept foarte realist despre alaiul de iluminaţi simpatici şi nesăbuiţi care s-au

78 „Fasting is wrong, you must eat.”

79d intre străvechii suverani legendari, cvasi-mitologici, ai Chinei. Este considerat modelul omului perfect.)

perindat în aceste pagini? Şi ce ar fi crezut despre Aurobindo Gosh, pe care mulţi dintre compatrioţii săi îl consideră cel mai mare filosof modern al Indiei?

Shri Aurobindo, cum este numit în mod curent, era un indian foarte occidentalizat, care îşi făcuse studiile la Universitatea Oxford. Se spunea că era foarte tare la greacă şi latină şi ştia mai multe limbi europene, printre care şi franceza, pe care l-am auzit vorbind-o cu o mare puritate de expresie. Avea o cunoaştere aprofundată a sanscritei, iar pe de altă parte era foarte erudit în ceea ce priveşte diversele filosofii sau istoria lumii şi îmbina o vastă cultură clasică cu noţiuni extinse despre realizările ştiinţifice moderne.

Shri Aurobindo fusese un patriot înflăcărat. Pentru opoziţia lui activă faţă de guvernul britanic fusese pedepsit cu închisoarea. Pe când era întemniţat, în el s-a produs o revoluţie spirituală care l-a abătut de la preocupările patriotice şi politice. Ca majoritatea indienilor, Aurobindo Gosh avea în el dispoziţii latente care îl înclinau spre elaborarea de teorii metafizice şi spre viaţa mistică. După ce a fost eliberat, s-a refugiat la Pondicherry – pe atunci, teritoriu francez –, iar în anii ce au urmat a întemeiat un *ashram* care, încetul cu încetul, a adunat în jurul lui mii de discipoli şi a luat proporţiile unui adevărat oraş. O mare parte din această reuşită i se datorează devotatei sale colaboratoare, d-na Alfassa, o levantină de cultură franceză, foarte inteligentă şi înzestrată cu un remarcabil talent organizatoric.

Aurobindo Gosh a decedat la Fondicherry pe 5 decembrie 1950, la vârsta de şaptezeci şi opt de ani.

O expunere a învăţăturii filosofice a lui Aurobindo Gosh ar depăşi cadrul cărţii de faţă, însă ideile lui despre moarte, care au fost ulterior comentate şi dezvoltate de către discipolii săi, au legătură cu subiectul nostru.

Aceste idei ne readuc la Nachiketa[80] în dialogul lui cu Moartea. Totuşi, între Nachiketa şi Aurobindo Gosh există

80 Vezi paginile 233-235.

o diferenţă notabilă. Potrivit relatării din *Katha Upanishad*, Nachiketa este adus jertfa Morţii de către tatăl său şi transferat astfel în împărăţia lui Yama. Nachiketa a acceptat să coboare în împărăţia lui Yama, dar nu a pornit în mod deliberat la drum pentru a-l întâlni pe acesta. Cu Shri[81] Aurobindo lucrurile s-ar fi petrecut altfel: el ar fi *vrut* să moară deoarece credea că trebuia să se măsoare, în *lumea de dincolo*, cu o putere misterioasă pe care trebuia să o supună.

Să vedem ce spun textele: „Nu cu lumea zeilor am treabă”, scria în 1936 Shri Aurobindo. „Aş vrea eu să fie aşa. Ci mai degrabă cu cealaltă latură a lucrurilor: trebuie să mă cufund în abis ca să construiesc o punte între cele două[82]. Însă lucrul acesta este indispensabil pentru opera mea şi trebuie să-l înfrunt”. Apoi, altă declaraţie, datată 1935:

„Nu pentru măreţia mea personală încerc să fac să coboare supramentalitatea[83]. Nu-mi pasă nici de măreţie, nici de micime în sensul omenesc al acestor termeni. Dacă pentru raţiunea omenească sunt un nebun fiindcă am încercat ceea ce nici Krishna[84] însuşi n-a încercat, nu-mi pasă. Nu e vorba de nimeni altcineva; e o problemă între Divin şi mine însumi. Fie că este după voia divină[85] sau nu, că sunt sau nu trimis să realizez această coborâre sau să deschid cel puţin calea pentru a o face cu putinţă, că toţi oamenii mă iau în derâdere dacă aşa le place lor sau că Iadul se prăvăleşte peste mine dacă vrea, din pricina

---

81 Shri: un fel de echivalent indian al termenului Sir de la englezi şi onorific ca şi acesta.

82 „între cele două.” Trebuie oare să înţelegem că e vorba de o punte între lumea divină şi abis? Nu se explică ce anume simbolizează abisul.

83 „Supramentalul”, care ocupă locul principal în filosofía lui Aurobindo Gosh, nu este clar definit, cum nu e clar definită nici concepţia asupra unei „coborâri”.

84 Krishna considerat ca un avatar al zeului Vishnu este marele erou al epopeilor indiene.

85d ar le adăuga o doză importantă de elemente preluate din doctrinele mistice ale şcolilor tantrice.

înfumurării mele, eu voi merge înainte până voi învinge sau voi pieri”.

Toate astea sunt destul de neclare, iar numeroasele comentarii ale discipolilor filosofului nu ne aduc prea multă lumină în privinţa scopului ultim urmărit de maestrul lor.

Unul dintre aceştia scrie:

„Avem aici un splendid exemplu de altruism eroic; cel al unui yoghin gata să înfrunte orice risc pentru a-şi atinge scopul şi, cu toate că această atitudine este exprimată prin formula «Voi învinge sau voi pieri», putem înţelege că ea s-ar putea exprima şi prin altă formulă, chiar mai îndrăzneaţă: «Pier ca să învinG».

Semnificaţia acestei ultime formule ar sta într-o încleştare finală cu puterile tenebroase ale Inconştientului [majusculă în text]; aceste puteri ar fi fost epuizate la extrem şi, cu o forţă nemaivăzută, divinitatea ar fi fost atrasă din înalt spre pământ…

În consecinţă, Shri Aurobindo ar fi gata să-şi schimbe complet planul de bătălie şi, în loc să-şi «supramentalizeze» existenţa fizică, ar înainta, imperturbabil, spre o ambuscadă titanică, respingând salvarea supramentalului, şi s-ar prăbuşi luptând pentru a învinge totul în secret”.

Medicii au declarat prozaic că moartea lui Aurobindo Gosh s-a datorat unei boli renale şi unei crize fatale de uremie, însă discipolii săi nu acceptă acest diagnostic. După ei, moartea maestrului lor nu are motive fizice, ci a fost „un pariu teribil, liber acceptat, care comporta, în caz că era pierdut, distrugerea celui mai minunat element corporal, făurit prin manifestarea spiritului, ce a existat vreodată”.

Pot să adaug la cele de mai sus următorul pasaj dintr-o lungă scrisoare care mi-a fost adresată foarte de curând de către cel mai important dintre discipolii lui Aurobindo Gosh, un francez, dl P.B. Saint-Hilaire[86], în legătură cu

86 Decedat.

„retragerea”[87] lui Shri Aurobindo:

„Mama [adică d-na Alfassa, colaboratoarea defunctului] nu şi-a exprimat public opinia cu privire la motivele plecării lui Shri Aurobindo… în orice caz, e vorba de un subiect prea ocult ca să poată fi dezbătut public ori lăsat pe seama calculelor unui mental care nu poate să vadă nimic dincolo de el însuşi sau care „teoretizează” şi aduce adevărurile ţinând de experienţă la nivelul explicaţiilor curente simpliste – cum se întâmplă în cazul reîncarnării.

Ceea ce se poate spune este că Shri Aurobindo continuă să fie prezent în conştiinţa pământească sub o formă subtilă, aşa cum o dovedesc experienţele a numeroşi discipoli”.

La foarte scurt timp (7 decembrie 1950) după „retragerea” lui Shri Aurobindo, Mama scria:

„Doamne, ne-ai dat în dimineaţa aceasta garanţia că vei rămâne cu noi până ce opera Ta va fi încheiată, nu numai ca o conştiinţă ce călăuzeşte şi iluminează, ci şi ca o prezenţă activă şi lucrătoare. În termeni clari şi precişi, mi-ai făgăduit că totul din Tine va rămâne aici şi nu va părăsi atmosfera Pământului până ce Pământul va fi transformat”.

Dl Saint-Hilaire continuă:

„Percepem Prezenţa lui Shri Aurobindo în noi şi în jurul nostru, cu o forţă la fel de vie şi chiar mai mare decât în timpul vieţii lui; şi simţim şi că această Prezenţă se identifică pe deplin cu cea a Mamei, încetul cu încetul, s-a confirmat certitudinea că Maestrul nostru nu ne-a părăsit. Adevăratele motive ale retragerii sale din corpul fizic sunt probabil profunde şi nu vor apărea clar decât cu timpul”.

Concluzie

Voi încheia aici această înşiruire de fapte neobişnuite şi personalităţi ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile

87 La discipolii lui Aurobindo Gosh, „retragere” este un eufemism pentru „moarte”. Adepţii mişcării Christian Science spun „a dispărea din vedere”.

mele prin Orient şi Occident; ar fi putut să fie mai lungă şi poate că o voi completa mai devreme sau mai târziu[88].

La aceşti amatori de „exerciţii" extravagante există, oricât de estompaţi sau deformaţi ar putea fi, germeni de spiritualitate şi de înţelepciune uşor de descoperit. De aceea, ferindu-ne totodată de o credulitate simplistă, nu trebuie să negăm nimic în mod aprioric. Există un prag dincolo de care se întinde necunoscutul; nu trebuie să-l trecem decât ţinând în mână torţa raţiunii şi păstrându-ne mintea mereu trează.

Aici capătă sens deplin cuvintele din *Hamlet*: „Căci se petrec în cer şi pe pământ mai multe lucruri decât visează filosofiile noastre".

La Editura POLIROM au apărut:

În inima Munţilor Himalaya Mistici şi magicieni în Tibet India în care am trăit Călătoria unei parizience în Lhasa Lampa înţelepciunii

Itinerariul unui lama şi cele cinci înţelepciuni

Vraja misterului. Fapte neobişnuite şi personaje ciudate pe care le-am întâlnit în călătoriile mele prin Orient şi Occident

Corector: Radu Cucuteanu Coperta: Radu Răileanu Tehnoredactor: Irina Lăcătuşu

Editura Pdlirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. BOX 266 700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucureştipolirom.ro

IMPRIMERIA ARTA GRAFICA

2. Michel Servet, medic şi teolog care a fost ars pe rug ca eretic la Geneva în 1553. Doctrinele antitrinitare sunt propovăduite în zilele noastre de către membrii Bisericilor unitariene.

1. Mulţi ani mai târziu am văzut ceva semănător la

88 Alexandra David-Neel nu va reuşi să realizeze acest proiect... A murit la Digne, pe 8 septembrie 1969, la vârsta de 101 ani.

Calcutta, unde se organizase o expoziţie de desene şi de picturi realizate de Rabindranath Tagore. Puţini oameni bănuiesc că celebrul poet era dublat de un artist plastic. Valoarea propriu-zis artistică a numeroaselor tablouri care figurau în această expoziţie era probabil secundară, ceea ce reţinea atenţia era caracterul lor ocult, viziunile de coşmar pe care le prezentau. Tagore înfăţişase în ele ca pe nişte personalităţi animate de o viaţă proprie toate obiectele pe care noi le considerăm neînsufleţite. Pe toate le înzestrase cu conştiinţă, cu voinţă şi cu o ostilitate pur şi simplu diabolică faţă de oameni!... Două case aşezate faţă în faţă pe o stradă îngustă

1. Când vorbea despre multe secole, Péladan făcea probabil aluzie la ordinul Templierilor, care şi-a avut începutul în 1118 la iniţiativa lui Hugues de Pâyns (sau de Payens). De altfel, el revendica o filiaţie spirituală care îl lega de acesta prin intermediul tatălui său, afiliat, spunea el, la aşa-numita Néo-Templerie a lui Genoude. Se declara, de asemenea, fiu spiritual al lui Rosenkreutz. Să amintim că în Germania exista în secolul al XVII-lea o sectă de rozacrucieni hermetişti, alchimişti etc., care pretindea că posedă puteri supranormale.

2. Badrinath, la 3.000 de metri altitudine în Himalaya, este locul unde se află un templu închinat lui Vishnu sub numele său de Badri. Sute de mii de pelerini se îndreaptă spre acest

2. Kedarnath este situat la aproape 3.500 de metri altitudine. O potecă dificilă, pentru alpinişti, îţi permite să ajungi de

1. Putem apropia acest comportament de cel al catolicilor care cred în purgatoriu şi care speră să reuşească, cu ajutorul unor rugăciuni şi al unor ceremonii, să elibereze sufletele unor apropiaţi care sunt ţinute acolo. Descrierile de paradisuri şi infernuri făcute de *Deslog-i* seamănă cu cele care sunt răspândite printre tibetani şi care apar în lucrările populare ale budismului din nord. Trebuie să ne amintim că, potrivit budismului, şederea

într-un loc fericit sau într-un loc de chin este o consecinţă a faptelor bune sau rele pe care le-a săvârşit defunctul. Când va fi epuizat consecinţele faptelor sale, bune sau rele, acesta va muri în locul unde el însuşi s-a plasat şi va renaşte într-un alt mediu. Trebuie observat că budismul originar este strict filosofic şi nu comportă niciuna dintre născocirile budismului degenerat profesat de masele

1. S-a povestit că răposatul Panchen Lama, predecesorul actualului purtător al acestui titlu, decedat şi el, folosise o stratagemă asemănătoare atunci când fugise din Shigatse ca să scape de persecuţia lui Dalai Lama (răposatul Dalai Lama), lăsând la Shigatse un dublu al său care putea văzut de toată

2. După cum se poate vedea, este debitată mereu aceeaşi poveste. Au debitat-o – şi întotdeauna cu succes – o mulţime de impostori, a căror listă ar fi prea lungă pentru a fi reprodusă

3. După ce a rostit aceste cuvinte într-un acces de furie, tatăl le regretă, însă fiul îl mustră, spunându-i că nu trebuie să-şi încalce cuvântul şi că trebuie să-l dea Morţii. În ce fel? Textul

2. În preambulul *Marelui Studiu* (*Ta-hio*) în care sunt expuse principiile învăţăturii lui Kong Fu Zi ni se spune că „metoda raţională este cea prin care se ajunge la perfecţiune”. Pe urmă, în capitolul I, de la 1 la 4, citim: „Regele Ching-Chang avea privirea aţintită mereu asupra strălucitului dar al inteligenţei pe care îl primim de la cer”, ceea ce, în jargon confucianist, înseamnă „dar înnăscut în noi”. Apoi: „Yao a reuşit să dezvolte şi să facă să lumineze în toată strălucirea lui principiul sublim al inteligenţei. Aceste exemple arată că trebuie să ne cultivăm natura raţională”. (Yao este unul

4. Nu trebuie să ne înşelăm în privinţa sensului pe care îl pot avea aici expresia „voinţă divină” sau termenul „Divinul”, care apare frecvent în lucrările lui Aurobindo Gosh şi ale discipolilor săi. Se pare că Shri Aurobindo nu credea într-un Dumnezeu conceput antropomorfic precum

cel din Biblie. La fel ca majoritatea erudiţilor indieni, Shri Aurobindo era impregnat de teoriile panteiste ale şcolii Advaita Vedanta.